

ב"ח טוב טעם ודעת לטוב (הטוב"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה כבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; המצות ההשערו: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרשא – רבוי; דרשא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרשא טפחא – קב"ש עשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרשא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרשא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרשא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.1 דברים עקב ז"ב

דברים עקב ז"ב: והנה עקב תשמעו את המשפטים האלה ושמתם ועשיתם אתם ושמר' הו' אלהיך לה' את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבותיך:

נתחיל בפ' מאור ושמש דברים פרשת עקב ... או יאמר, והנה עקב תשמעו וגו'. דהנה כתיב (שמות יתרו כ"ג; דברים ואתחנן ה"ט) **ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי מצותי: ס**. מצינו שאם האדם עובד את השי"ת מאהבה זכותו עומדת לבניו עד אלפים דור, אפילו הפירות יאכלו בעולם הזה. ומהיכן הוא נוטל חלקו - מחמת שהוא עובד את השם יתברך מאהבה והוא משיג רוממותו יתברך, ויודע שהכל מאתו יתברך; שאפילו המצות ומעשים טובים שעשה לא מכוחו עשה, אלא הקב"ה נותן לו כח לעשות מצות ומעשים טובים. ואינו תובע שום שכר מאתו יתברך,

ופירשו רש"י ורבינו בחיי את הקרא **ועשה חסד**

(א) **רבינו בחיי דברים פרק יז** ומה המטפל לעוברי עברה נענש כעוברי עבירה, לא כל שכן המטפל לעושי מצוה שנותנין לו שכר כעושי מצוה, שהרי מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת על חמש מאות, שנאמר: (שמות כי תשא לד, י) **נצר חסד לאלפים**, וכתיב: **פקדו ענין אבות על-בנים ועל-בני בנים על-שלישים ועל-רבעים**. הקב"ה ארך אפיים, ממתין לבניו של עובר עבירה עד ארבע דורות אחריו. אם מתקנים אינו נפרע מהם על מעשי אבותיהם ואם לא מתקנים מענישם.

(ב) **רש"י שמות יתרו כ"ג, ועשה חסד** - נוצר חסד שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, מלת **אלפים** הופכת ע"י כלל הלימוד מיעוט רבים ללא מספר הרי זה שניים, כאן מיעוט **אלפים** זה גם בשנוי הניקוד **אלפים**. וממשיך רש"י נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורענות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות וזו לאלפים:

תבנית החלק השני של הפסוק כעין פרט קדמאה וכלל ופרט המפרט את הפרט קדמאה.

ושמר' הו' אלהיך לה' את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבותיך:

ושמר – פרט קדמאה, הו' אלהיך – קדמא ואזלא כעין כלל, פרט המפרט את הפרט קדמאה **לה' את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבותיך**

ושמר – תרסא, שיעור זמן שמירה מצינו שאם האדם עובד את השי"ת מאהבה זכותו עומדת לבניו עד לאלפים דור (**מאור ושמש**),

רש"י ו-רבינו בחיי פירשו נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורענות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות וזו לאלפים: מלת **אלפים** הופכת ע"י כלל הלימוד מיעוט רבים ללא מספר הרי זה שניים, כאן מיעוט **אלפים** זה גם בשנוי הניקוד **אלפים**. כמו-כן רבינו בחיי הביא ראיה לארבעה דורות של עוברי עבירה בנוסף על העובר הראשון מהקרא (שמות כי תשא לד, י) **פקדו ענין אבות על-בנים ועל-בני בנים על-שלישים ועל-רבעים**:

אפשר שארבעה הדורות הנוספים מרומזים ברישום מקוצר בטעם מלת (**דברים עקב ז"ב**) **לה'** – רביע, הקב"ה שומר לכל אחד בהשגחה פרטית אליו האם מקיים **את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבותיך** (פרטים המפרטים את הפרט קדמאה). אם עשה עבירה והוא ובניו ארבע דורות אם לא תיקנו אזי נפרע מהם, ואם מתקנים אינו נפרע מהם על מעשי אבותיהם.

דברים עקב ז"ג: ואתה וברכה ויהיך

ויהיך פרי-בטנתך ופרי-אדמתך דגנך ותירשך ויצחקך שנה-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבותיך לתת לה'

ואתה – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, וכן **דברים ואתחנן ו, ה: ואתה את יהנה אלהיך**

בכל-לכתה ובכל-נפשך ובכל-מאריך: ואתה – מונח זקף-קטן במלה אחת, מידה (י"ח) לר' אלעזר בר' יוסי הגלילי, מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל מידה ריבה וריבה את הכל, בכל אופני אהבה, אהבה מקיפה פשוטה ללא עיון כי ה' בוראך צורך לאהוב אותו, ואהבה ממלאה מתוך לימוד והתבוננות ברוממות ה', שיהא שם שמים מתאהב על ידך

ה' אוהב כל אחד מישראל בכל אופני אהבה, כשם שכל אחד מישראל מצווה לאהוב את ה' בכל האופנים, וכתב **פנים יפות דברים פרק יא** משום דכתיב (**דברים כ"ג, יז - יח**) **את ה' האמרת היום וה' האמריך היום**, ענינו כי נתקשרו בעבותות האהבה בקשר חזק אשר הוא משני צדדין,

מוצגת השערה כי חצי הפסוק השני מרמז לאופני גמר מלאכה בגידולי אדמה וחיובי הפרשת תרומות ומעשרות.

מהלך ההסבר: (א) קישור מהפסוק ראשית דגנך, המקור המקובל לגמר מלאכה לפסוק כאן; (ב) גמר מלאכה בדגן בפסוק כאן; (ג) כעין בנין אב מכאן לגמר מלאכה לכל יבולי גידולי הארץ; (ד) שיעורי הפרשת תרומה, הקפה מהמוקף, מתי לא מפרישים

ויהיך פרי-בטנתך ופרי-אדמתך

דגנך ותירשך ויצחקך שנה-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבותיך לתת לה'

מדרש רבה – על הפסוק מלמד ענינים אחדים ואחרון שבהם – לימוד **בהיקש** מעישור **ופרי-אדמתך** היינו תיקון מאכל, לעישור **פרי-בטנתך** זו המילה, היינו תיקון האדם הישראלי, שיהיה ראוי בין היתר להפריש תרומות ומעשרות. מדרשה זאת נוסה להראות כי הפסוק מרמז בהיקש או בנין אב לאופני גמר מלאכה בגידולי אדמה וחיובי הפרשת תרומות ומעשרות.

ממקומות אחרים בתורה העלינו כי תבנית טעמים קדמא ואזלא במלה אחת, עשויה ללמד בתפקידים הבאים: (א) בתפקיד של מוקדם ומאוחר (ב) בתפקיד של שוויון, (ג) בתפקיד בעושה תלוי המעשה

בפסוק נמצאת המלה **דגנך** – קדמא ואזלא במלה אחת, אשר בתפקיד של שוויון עשויה ללמד על גמר מלאכה של דגן בצורת מירוח הכרי, שהוא החלקה והשוואת הצדדים של ערימה = כרי הדגן בגורן. גמרא ב-**בבלי ביצה יג, ב** המופיעה במקומות אחדים בתלמוד עוסקת בחלק

ב"ה טוב טעם דועת למדני (טוטו"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרקא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא = טרקה** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרקא טפקא** – קב"שעושה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרקא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרקא טפקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן ... זקף-קטן** – חצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכתה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכתה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"פ.

הלוי ביבול גרעיני דגן ותוך כך למדים על גמר מלאכה. **ופ' רש"י האי אדגן** – (אביי עונה לרב פפא) הקדימו בכרי – כבר נעשה דגן, ומשכא לכלל דגן חלה עליו חובת כהן, דכתיב **(דברים שפטים יח, ד) ראשית דגנך**, הלכך מסתברא דהאי קרא דזכותא דכהן – אכרי תשדייה (משקבצו בגורן את הגרעינים לערימה = כרי, ומירחו = והחליקו = השווו פניה קוראים לו דגן והגיעה זכות לכהן, ולכן הקדמת הלוי נטלה את חלק הכהן ועל הלוי להעביר לכהן חלק הכהן במה שלקח).

מפרש"י למדים כי הגדרת **אדגן** היינו גרעיני התבואה באים לכלל דגן משנתמרת הכרי וזהו גמר מלאכה בדגן וחייב בתרומה ומעשרות. הלימוד המקובל הינו מהקרא **(דברים שפטים יח, ד) ראשית דגנך**.

תבואות חמשת המינים חטה שעורה שבלת-שועל שיפון נקראים דגן על שם פעולת הדיגון בשעת עשיית כרי והחלקה הנחשב לגמר מלאכה בגרעיני תבואות אלה
אופני גמר מלאכה נוספים ליבולי גידולי אדמה שונים שבהם מתחייבים בתרומה ומעשרות
טט – ע"פ **בבלי ביצה יג, ב** הגדרת גמר מלאכה בקישואין ודלועין ובצלים משיפקסו, ושלא פקסו – משיעמיד ערמה..
טט – ע"פ **בבלי בבא מציעא פח, ב** הגדרת גמר מלאכה בענבים וזיתים העומדים לאכילה – כניסתן לבית קובעתן (נקרא גם רואה פני הבית), וכן בתאנים ועוד פירות.

מוצעת השערה כי **(דברים עקב ז, יג) דגנך** מלמד איך **אדגן** הוא גמר מלאכה בדגן וממנו מלמד לגמרי מלאכה אחרים בהיקף או בבנין אב המרומו באותו פסוק בתבנית טעמים פעמיים זקף-קטן בין טעם אתנה ושעם סלוק.
דגנך – קדמא ואזלא במלה אחת, (א) בתפקיד של מוקדם ומאוחר (ב) בתפקיד של שוויון, (ג) בתפקיד בעושה תלוי המעשה (א) תיקון המאכל ע"י תרומות ומעשרות על הסדר של מוקדם ומאוחר המרומו ב- **דגנך** – קדמא ואזלא במלה אחת, כלומר הסדר הוא גמר מלאכה ואחריו הפרשת תרומות ומעשרות:
(ב) בתפקיד של שוויון, קדמא ואזלא בצורתן מסמלות העמדת ערמה היינו כרי, אחד מהתפקידי קדמא ואזלא במלה אחת מרמז על שוויון פני השטח כמו ערבה, כאן במובן של פעולת מירוח שהיא החלקת ערמת הגרעינים, פעולה הנחשבת לגמר מלאכה בגרעיני התבואה היינו **אדגן**, גרעיני התבואה נקראים מעתה דגן נאסרים באכילת ארעי ומחוייבים בתרומות ומעשרות. ורבנן הקישו מדגן לפירות וירקות חלקם בהעמדת ערימה, חלקם בכניסתן לבית. את הרמז להיקף ראה להלן.
(ג) בתפקיד בעושה תלוי המעשה, ע"פ **שו"ת מהריט"ץ (ישנות) סימן ז**

דגנך פירו' מתחלי הזריעה שיהיה הדגן נזרע ברשותך
המלה **דגנך** בשינוי ניקוד נקראת **דיגונך** (כגון **בבלי ביצה יג, ב**) קרא קפיד **אדגן** שיהא שלך בשעת דיגון פירוש גמר המלאכה בדגן צריך להיות ע"י ישראל בין מזריעה משדה של ישראל ובין לשיטת רמב"ם כרבה כשקנה ישראל דגן מגוי שגידל בא"י ומירחו (עשה גמר מלאכה). וכן פירש ר"ש (מסכת מעשרות פרק א) אימתי באו לידי דיגון וחייב משום דכתיב **דגנך** דיגונך שיתמרה בכרי:

תבנית חצי הפסוק כעין פרטים מקדימים, כלל ופרטים אחרונים. **ובכרך פרי-בטנך ופרי-אדמתך דגנך ותירשן ויצהרך**, ופרטים נוספים. הפרט הנוסף הראשון הוא **שגור-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה** – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כאן בתפקיד כעין בנין אב או היקף. עם היקף אחד פתחנו את הנושא **מדרש רבה** – על הפסוק מלמד ענינים אחרים ובהם – לימוד **היקף מעישור ופרי-אדמתך** היינו תיקון מאכל, לעישור **פרי-בטנך** זו המילה, היינו תיקון האדם הישראלי שיהיה ראוי בין היתר להפריש תרומות ומעשרות. כל תיקון הוא סוג של חציצה (מתפקידי תלישא) – הפרשת איסור למפריש. אפשר כי המשך הקרא **שגור-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה** – פעמיים זקף בין שני קיסרים מרמז על כעין היקף או בנין אב **ללמד** מדגן לשאר יבולי גידולי אדמה על חובת גמר מלאכה ואחריה היבול הוא טבל וחייב בתרומות ומעשרות.

בפסוק **(דברים שפטים יח, ד) ראשית דגנך** אין רמז בטעמים לשיעורים ומחיצות. כאמור הצגנו מקור נוסף להפרשת תרומות ומעשרות מהחצי השני של הפסוק **דברים עקב ז, יג** במלת **דגנך** במובן של אדגן – דגנך ודיגונך.

ובכרך פרי-בטנך ופרי-אדמתך
דגנך ותירשן ויצהרך שגור-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבותיך לתת לך:
ובכרך פרי-בטנך ופרי-אדמתך – מונח מונח תלישא-גדולה (=תלשא), כעין שלוש תלישא-גדולה, שעשויים ללמד אלפניהם ולאחריהם ובסה"כ כששה תפקידי תלשא מבין התפקידים כעין שיעור, חציצה, מחיצה, עקרה.
שלושה שיעורים נדרשו בירושלמי בהסתמך על פסוק ביחזקאל ונמצאים בפ"י רש"י (ד' שפטים יח, ד) ראשית דגנך – זו תרומה, ולא פירש בה שיעור, אבל רבותינו **(ירושלמי תרומות פ"ד ה"ג)** נתנו בה שיעור, עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, בינונית אחד מחמשים. וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר **וששיתם האיפה מוחמר השערים: (יחזקאל מה, ג)** ששית האיפה, חצי סאה. כשאתה נותן חצי סאה לכור, הרי אחד מששים, שהכור שלשים סאין:
באותו ירושלמי גם נדרש שיש להפריש תרומות ומעשרות מן המוקף. היינו מחיצה.

וב- **מדרש תנאים לדברים פרק יח** דרש שיעור השארה לאדם המפריש ברוחב **לב** ר' עקיבה אומר מנ' אתה אומ' שאם רצה אדם לעשות כל גרנו תרומה וכל עיסתו חלה שהוא רשאי **ובלבר ששייר מקצת**
ואפשר כי תלישא אחת משמשת בתפקיד עקירת חובת ההפרשה כנאמר ב- **מדרש תנאים לדברים פרק יח** [ת"ל ראשית] דגנך ולא דגן גוי (מיכן אמ' פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמרה מלאכתן ביד הגוי ומירחו הגוי פטורין מכלום):
בדרך דרש בבלי תענית ח, ב ד"ה ואמר רבי יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין ... ת"ר הנכנס למוד גרנו ... התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה וגו' **ובכרך ... דגנך** – קדמא ואזלא במלה אחת, בעושה תלוי המעשה. דבר הסמוי מן העין מתברך עד אחרי מירוח הכרי - היינו עד גמר מלאכה, ולכן לפני ש-התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה וגו' מבקש כי הברכה תימשך לנמדד כי נעשה לשם הפרשת תרו"מ מצוות ה' ולא לתועלת הבעלים.

ב' ה' טוב טוב ודעת למדני (טו"ד) כי במצוות התאמתני - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה כבעל-פה, התשס"א - התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא - מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה - שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא - קבוצה שמממעים חלק מפרטיה מעין מסויים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: קדלא - סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדלא ואזלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים/בתושבע"פ.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שכתבתי ד' (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.2 דברים עקב ז,יב

דברים עקב ז,יג: ואתה תבין ואתה תבין

ובתוך פרי-בטנה ופרי-אדמתה דגנך ותירשך ויצהרך שגר-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבותיך לתת לך:

נפתח בחזרה על ענין שהוצג בדף עקב התשע"א ונפתחו הלאה.

ובתוך פרי-בטנה ופרי-אדמתה - מונח מונח תלישא-גדולה, כעין שלוש תלישא-גדולה, שעשויים ללמד אלפניהם ולאחריהם ובסה"כ כששה תפקידי תלישא מבין התפקידים כעין שיעור, חציצה, מחיצה.

שלושה שיעורים נדרשו בירושלמי בהסתמך על פסוק ביחזקאל ונמצאים בפ' **רש"י (דב' שפטים יח,ד)** **ראשית דגנך** - זו תרומה, ולא פירש בה שיעור, אבל רבותינו **(ירושלמי תרומות פ"ד ה"ג)** נתנו בה שיעור, עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, בינונית אחד מחמשים. וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר ושיתם האיפה מחומר השעורים **(יחזקאל מה,יג)** ששית האיפה, חצי סאה. כשאתה נותן חצי סאה לכור, הרי אחד מששים, שהכור שלשים סאין:

באותו ירושלמי גם נדרש שיש להפריש תרומות ומעשרות מן המוקף היינו מחיצה.

וב- **מדרש תנאים לדברים פרק יח** דרש שיעור השארה לאדם המפריש ברוחב לב ר' עקיבה אומר מנ' אתה אומ' שאם רצה אדם לעשות כל גרנו תרומה וכל עיסתו חלה שהוא רשאי **ובלבד שישיר מקצת**

ואפשר כי תלישא אחת משמשת בתפקיד עקירת חובת היפרשה כנאמר ב-**מדרש תנאים לדברים פרק יח** [ת"ל ראשית] דגנך ולא דגן גוי (מיכן אמ' פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמרה מלאכתן ביד הגוי ומירחן הגוי פטורין מכלום):

בדרך דרש בבלי תענית ח,ב ד"ה ואמר רבי יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין ... ת"ר הנכנס למוד גרנו ... התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה וגו' **ובתוך ... דגנך** - קדמא ואזלא במלה אחת, בעושה תלוי המעשה. דבר הסמוי מן העין מתברך עד אחרי מירוח הכרי - היינו עד גמר מלאכה, ולכן לפניו ש-התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה וגו' מבקש כי הברכה תימשך לנמדד כי נעשה לשם הפרשת תרומה כמצוות ה' ולא לתועלת הבעלים.

ובתוך פרי-בטנה ופרי-אדמתה - מונח מונח תלישא-גדולה. תלישא-גדולה בתפקיד של מקור, כאן מקור הברכות

מכאן הרחבות על שנת התשע"א

שיעור מתנת כהנים מהגז מרומז בפ' **רש"י דברים שפטים יח,ד** **וראשית גז צאנך** - כשאתה גוזז צאנך בכל שנה תן ממנה ראשית לכהן. ולא פירש בה שיעור. ורבותינו נתנו בה שיעור אחד מששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז, חמש רחלות,

שיעור גודל או סימנים בפרי או צבע פרי הראוי לעישור, ע"פ **משנה מעשרות פ"א מ"ג** התבואה והזיתים משיכניסו שליש, **פ"א מ"ב מ"ד** צבע וסימנים בפירות אחרים

נמצאו ששה תפקידי תלישא-גדולה, ואפשר כי יש להוריד את ענין עקירת חובת הפרשה.

השלמות למצוות תרומות ומעשרות היוצאות משני פסוקים **(דב' עקב ז,יג)** **דגנך ו- (דב' שפ' יח,ד)** **ראשית דגנך**

דברים עקב ז,יג: ואתה תבין ואתה תבין

דגנך ותירשך ויצהרך שגר-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבותיך לתת לך:

דברים שפטים יח,ד: **ראשית דגנך ותירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן-לו:**

רש"י דברים יח,ד **ראשית דגנך** - זו תרומה, ולא פירש בה שיעור, אבל רבותינו **(ירושלמי תרומות פ"ד ה"ג)** נתנו בה שיעור, עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, בינונית אחד מששים, שנאמר **ושיתם**

האיפה מחמר השערים (ח' מה,יג) **ששית האיפה** (איפה היא שלושה סאין, לכן), חצי סאה (היא ששית איפה). כשאתה נותן חצי סאה לכור, הרי אחד מששים, שהכור (בתנ"ך נקרא **חמר**) שלשים סאין:

תלמוד ירושלמי מסכת תרומות פרק ד דף מב טור ד /ה"ג

/ה"ג/ הלכה ג' כתיב **(ח' מה,יג)** **ששית האיפה מחמר החטים וששיתם האיפה מחמר השערים** יכול תורם בחטים אחד משלשים ובשעורים אחד מששים ת"ל **(ח' מד,ז)** **וכל-תְרומת פל** שיהו כל תרומות שוות שמואל אמר תן ששית על ששיתם (אחד חלקי 60 ועוד

אחד חלקי 360 = 0.0194 היינו כ-0.2 והוא אחד חלקי 50) ונמצא תורם (יותר מכך) אחד מארבעים (שוה בעין יפה) בינונית אחד מחמשים

אמר רבי לוי כתיב **(במ' מט' לא,ז)** **וממחצת בני-ישראל תקחו אתרו אחזו מן-החמשים** כל שאתה אוחד ממקום אחד הרי הוא כזה מה זה אחד מחמשים אף מה שאת אוחד ממקום אחר הרי הוא כזה והרעה אחד מששים דכתיב **וששיתם האיפה מחמר השערים...**

ומה אין רבי יודה דאית ליה שלא מן המוקף פטיר רבנין דלית להון שלא מן המוקף לא כל שכן ...

אמר ליה ר' יוחנן מן מאן שמעיתא אמר ליה מפילפול חברייא שמעיתא הא דרבי ינאי אמר אפילו אחד מאלף אמר רבי מנא לית כאן שיעורא דכתיב **(דב' שפ' יח,ד)** **ראשית דגנך ותירשך ויצהרך** ואפילו כל שהוא

מדרש תנאים לדברים פרק יח ד (דב' שפ' יח,ד) **ראשית דגנך ותירשך ויצהרך** בתרומה גדולה הכת' מדבר מלמד שאין תורמין אותה אלא מן המוכרח שני **ראשית ר'** ישמעאל אומר מנ' אתה אומר למקדיש ערימתו עד שלא מירח פטור מן המעשרות או יכול

משמירה ת"ל **(דב' שפ' יח,ד)** **ראשית דגנך ותירשך ויצהרך ... תתן-לו:**

(דב' שפ' יח,ד) **ראשית דגנך ותירשך ויצהרך ... תתן-לו** - סלוק, מגביל הנתינה, כאן פוטר מן המעשרות מי שהקדיש ערימת פירותיו עד שלא עשה גמר מלאכה

ר' עקיבה אומר מנ' אתה אומ' שאם רצה אדם לעשות כל גרנו תרומה וכל עיסתו חלה שהוא רשאי **ובלבד שישיר מקצת** [ת"ל **דב' שפ' יח,ד)** **ראשית דגנך** ולא דגן גוי (מיכן אמ' פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמרה מלאכתן ביד הגוי ומירחן הגוי פטורין מכלום):

רש"י דברים שפטים יח,ד **וראשית גז צאנך** - כשאתה גוזז צאנך בכל שנה תן ממנה ראשית לכהן. ולא פירש בה שיעור. ורבותינו נתנו בה שיעור אחד מששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר **וחמש צאן עשיות (שמואל א' כה,יח)**. רבי

עקיבא אומר **וראשית גז** ששים, **גז צאנך** ארבע, **תתן-לו** הרי חמש:

ב"ט טוב טעם ודעת למדני (טו"ד"ל) כי במצוות האמנותי – החלום ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפא = טרוא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפא** – קב"שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה, **תביר מרכא טפא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** – **תראס** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אפשר כי גם שיעור הגז להינתן מחמש רחלות ילמד מ- **ותירשן ויצהרן** – מונה רביע, והשיעור ירומז באחת משישה תפקידי תלשא שבקרא.

דב' עקב ז'ג, דגנן ותירשן ויצהרן

דגנן – קדמא ואזלא במלה אחת, (א) בתפקיד של מוקדם ומאוחר (ב) בתפקיד של שוויון, (ג) בתפקיד בעושה תלוי המעשה (א) תיקון המאכל ע"י תרומות ומעשרות על הסדר של מוקדם ומאוחר המרומז ב- **דגנן** – קדמא ואזלא במלה אחת, כלומר הסדר הוא גמר מלאכה ע"י העמדת ערימת כרי בגורן ומירוחה, ואחריו הפרשת תרומות ומעשרות:

פעולה הנחשבת לגמר מלאכה בגרעיני התבואה היינו **אדגן**, גרעיני התבואה נקראים מעתה דגן נאסרים באכילת ארעי ומחוייבים בתרומות ומעשרות. ורבנן הקישו מדגן לפירות וירקות חלקם בהעמדת ערימה, חלקם בכניסתן לבית. את הרמז להיקש ראה להלן. מדאורייתא רק דגן תירוש ויצהר חייבים בתרומות ומעשרות אחרי גמר מלאכתם. הועלתה השערה כי המשך הקרא **שנר אלפיה ויעשתרת צאנה על האדמה** – פעמיים זקף בין שני קיסרים מרמז על כעין היקש או בנין אב ללמד מדגן תירוש ויצהר לשאר יכולי גידולי הארץ על חובת גמר מלאכה ואחריה היכול הוא טבל וחייב בתרומות ומעשרות. האם כל סוגי היבולים יהיו בגמר מלאכה אחיד של ערימת כרי ומירוחה? בא הכתוב **ותירשן ויצהרן** – מונה רביע, לרמז על לפחות ארבעה אופני גמר מלאכה נוספים על הערמה. או לרמז על ששה דברים הקובעים למעשר מדרבנן

משנה מעשרות פ"א מ"ה – מ"ח מלמדת תשעה אופנים של גמר מלאכה או הנקבע למעשר. רבוי האופנים עשוי להיות מרומז (א) בקרא **דב' עקב ז'ג, ותירשן ויצהרן** – מונה רביע, לרמז על לפחות ארבעה אופני גמר מלאכה נוספים על הערמה. או לרמז על ששה דברים הקובעים למעשר מדרבנן

או (ב) בקרא **דברים שפטים יח, ד ותירשן ויצהרן** – מונה רביע, שימוש נוסף לתבנית **ותירשן ויצהרן** – מונה רביע, מאחד משני הפסוקים עשוי להיות רמז ל-**משנה מסכת תרומות פ"א מ"א, מ"ה מ"ו מ"ז** – **לחמשה לא יתרומו ואם תרומתן תרומה** ו/או **חמשה עשר תנאים ממה לא תורמים** ו/או **חמשה לא יתרומו ואם תרומתן תרומה**

משנה מסכת מעשרות פ"א מ"ב מאימתי הפירות חייבות במעשרות התנאים משיבחו הענבים והאבשים משהבאישו האגו והתותים משיאדימו וכל האדומים משיאדימו הרמונים משיסמו התמרים משיטילו שאור האפרסקים משיטילו גידים האגוזים משיעשו מגורה ר' יהודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה:

משנה ג החורבין משינקדו וכל השחורים משינקדו האגסים והקרסטומלין והפרישים והעוורדים משיקרו וכל הלבנים משיקרו התלתן משתצמח התבואה והזיתים משיכניסו שלישי:

משנה ד ובריק הקשואים והדלועים והאבטיחים והמלפפונות התפוחים והאתרוגין חייבים גדולים וקטנים ר"ש פוטר את האתרוגים בקטן החייב בשקדים המרים פטור במתוקים החייב במתוקים פטור במרים: שיעור גדול או סימנים בפרי או צבע פרי הראוי לעישוב, ע"פ **משנה מעשרות פ"א מ"ג** התבואה והזיתים משיכניסו שלישי, **פ"א מ"ב מ"ד** צבע וסימנים בפירות אחרים

משנה מסכת מעשרות פ"א מ"ה איזהו גרנן למעשרות הקשואים והדלועים משיפסקו ואם אינו מפסק משיעמיד ערימה אבטיח משישלק ואם אינו משלק עד שיעשה מוקצה ירק הנאגד משיאגד אם אינו אוגד עד שימלא את הכלי ואם אינו ממלא את הכלי עד שילקט כל צרכו כלכלה עד שיחפה ואם אינו מחפה עד שימלא את הכלי ואם אינו ממלא את הכלי עד שילקט כל צרכו בד"א במולך לשוק אבל במולך לביתו אוכל מהם עראי עד שהוא מגיע לביתו:

דגנן – גמר מלאכתו בעשיית כרי ומירוחה בגורן, ונקבע למעשר. הנעשה בדגן בגורן מושאל כרעיון לעשות לגידולי ארץ אחרים והרעיון הזה נקרא גרנן וזה כמפרש **רמב"ם על משנה מסכת מעשרות פ"א מ"ה [ה] גרנן, מושאלת**. והכוונה מאמתי נעשין הפירות כדגן שבגורן שאסור לאכול ממנו עראי מפני שנקבע למעשר, ...

כאשר מונים את הגרנן השונים במשנה **מעשרות פ"א מ"ה** מתקבל: (א) פיקוס או ערמה, (ב) שילוק אן מוקצה, (ג) איגוד או מלוי כלי או ליקוט כל צרכו, (ד) חיפוי או מלוי או עד כל צרכו, (ה) או הבאה לבית

משנה ו הפרד והצמוקין והחורבין משיעמיד ערימה הבצלים משיפלק ואם אינו מפלק משיעמיד ערימה התבואה משימרה ואם אינו ממרח עד שיעמיד ערימה הקטניות משיכבוור ואם אינו כובר עד שימרח אע"פ שמרח נוטל מן הקוטעים ומן הצדדים וממה שבתוך התבן ואוכל:

כאשר מונים את הגרנן השונים במשנה **מעשרות פ"א מ"ו** מתקבל: (א) ערימה (ב) פיקול (ג) ערימת תבואה ומורחה (ד) כבירה בנפה או מירוח

משנה ז היין משיקפה אע"פ שקפה קולט מן הגת העליונה ומן הצנור ושותה השמן משיירד לעוקה אע"פ שירד נוטל מן העקל ומבין הממל ומבין הפצים ונותן לחמטה ולתמחוי אבל לא יתן לקדרה וללפס כשהן רותחין רבי יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר:

כאשר מונים את הגרנן השונים במשנה **מעשרות פ"א מ"ז** מתקבל: (א) יין משיקפה (ב) השמן משיירד לעוקה

משנה ח העגול משיחליקנו מחליקים בתאנים וענבים של טבל רבי יהודה אומר המחליק בענבים לא הוכשר רבי יהודה אומר הוכשר הגורגרות משידוש ומגורה משיעגל היה **דש** בחבית ומעגל במגורה נשברה החבית ונפתחה המגורה לא יאכל מהם עראי רבי יוסי מתיר:

כאשר מונים את הגרנן השונים במשנה **מעשרות פ"א מ"ח** מתקבל: (א) החלקה (ב) דישה (ג) מעגל במגורה
בסה"כ ממשנה ז ומשנה ח חמישה אופני גמר מלאכה

חמישיות בתרומה

משנה מסכת תרומות פ"א מ"א חמשה לא יתרומו ואם תרומתן תרומה חרש והשוטה והקטן והתורם את שאינו שלו עובד כוכבים שתרם את של ישראל אפילו ברשות אין תרומתו תרומה:

חמשה עשר תנאים ממה לא תורמים

[ה] אין תורמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה ומן ההפקר ולא ממעשר ראשון שנטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שנפדו ולא מן החייב על הפטור ולא מן הפטור על החייב ולא מן התלוש על המחבור ולא מן המחבור על התלוש ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ולא מפירות הארץ על פירות חוצה לארץ ולא מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ ואם תרומתן תרומה:

משנה ו חמשה לא יתרומו ואם תרומתן תרומה האלם והשכור והערום והסומא ובעל קרי לא יתרומו ואם תרומתן תרומה:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרְכָא = מאריך, רבוי; דרְכָא – מצרף; תְּכִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טְפָא = טרָא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרְכָא טְפָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרְכָא תְּכִיר טְפָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרְכָא תְּכִיר טְפָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּכִיר מרְכָא טְפָא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מְקָא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פְּסָא 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרְכָא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פְּשָא – פשוט, 1; זְקָא-קָטָן – 2; זְקָא-גָדוֹל – 3; רְבִיעַ – 4; מוֹנַח רְבִיעַ – לפחות 4; ... זְקָא-קָטָן ... זְקָא-קָטָן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גֵּרֶשׁ = גֵּרֶשִׁים – יוצא מהענין; קדמא וואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פֹּר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

דברים עקב יא,יב:

אַרְצֵי אֲשֶׁר-הָיָה אֱלֹהֶיךָ דִּבְרַשׁ אֹתָהּ תִּמְוִיר עֵינֶי הָיָה אֱלֹהֶיךָ בְּהַ מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה: ס

ספר שפתי קדושים האדמו"ר צבי הירש המגיד מנאדבורנא מכוון זרע ברך - צפת ע' כז (דב' עקב יא,יב) אַרְצֵי אֲשֶׁר-הָיָה אֱלֹהֶיךָ דִּבְרַשׁ

אֹתָהּ תִּמְוִיר עֵינֶי הָיָה וגו' הענין שכל תיבה של לה"ק צריך לחקור על שורש שלה מאיזה עולם נלקחה ... וצריך להבין באיזה בחנה יכול להפך ע"י נגינות הטעמים דהיינו חכמה מהפך האותיות וע"י נייגון יכול הוא להפך ע"ד מ"ש וד' נתן לי לשון לימודים שהלשון הוא הדרוש וממנו נמשך לדיבור והלשון נמשך מהמחשבה דהיינו מהחכמה וגו'

אַרְצֵי – זקף-גדול, בתפקיד של שלוש כפי' רמב"ן ... ויש בו סוד עמוק, כי הארץ הזאת (א) נדרשת בכל (ב) והיא הכל, (ג) וכל הארצות מתפרנסות ממנה באמת. בדרך סוד זקף-גדול מרמז לפעמים לקשר עולם הכתר לספירת חכמה ולספירת בינה.

אֲשֶׁר-הָיָה אֱלֹהֶיךָ דִּבְרַשׁ אֹתָהּ - בדרך הסוד אפשר כי יכוון לענינים אלקיים שמעל לספירת החכמה והם בכתר והנקראים עתיק יומין ואריך אנפין. ולמד הרב סנדר ערלנגר הי"ו (ראה איכה התשע"א) כי באריך אנפין יש רק עין חסד, המשפיעה תְּמִיד – רביע בתפקיד

ארבע, דרך השלבים (חכמה ובינה ודעת, חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד) אל השלב הרביעי והמקבל היא מלכות שב- אַרְצֵי . החסד המושפע מהכתר (עתיק יומין, אריך אנפין) מושפע קודם אל הספירות חכמה ובינה המרומזות בכתוב עֵינֵי הָיָה אֱלֹהֶיךָ בְּהַ - קדמא (במובן

קודם) מהפך פשטא זקף-קטן. וע"פ ספר שפתי קדושים הכתוב הָיָה אֱלֹהֶיךָ שהחכמה מהפך האותיות וע"י נייגון (טט – הטעמים) יכול הוא להפך דברים לא טובים לטובים. החכמה והבינה הם התחלות של שני קווי השפעה אל זעיר אנפין (חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד) שבו

מתגלה יותר עין ימין של חסד ועין שמאל של גבורה הנקרא גם דין היינו מה שנאמר מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה בתחילת השנה פותחים דף חדש בלי זכויות ובלי חובות, ונרשמים מעשי ישראל בארץ ישראל עד אחרית השנה. זכו ישראל במעשיהם אזי מה שיצא מ-

אַרְצֵי – זקף-גדול, היינו עולם הכתר נהיה כולו חסד בספירת המלכות השורה ב- אַרְצֵי – בארץ-ישראל וממנה נלמד ע"פ הטעם אַרְצֵי – זקף-גדול, בתפקיד של שלוש כפי' רמב"ן ... ויש בו סוד עמוק, כי הארץ הזאת (א) נדרשת בכל (ב) והיא הכל, (ג) וכל הארצות מתפרנסות ממנה באמת..

טט על בסיס הנאמר ב-ספר שפתי קדושים אפשר לומר כי הפסוק

בראשית ב,י: וַיִּקְרָא יְצָא מַעְרָן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הַגֵּן וּמִשָּׁם יַפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים:

ילמד כי נהר השפעה היוצא מחכמה ירמז כי בחכמה אחדות ובה הטעמים לכל פרט באחדות והם מתואמים ביניהם בשילוביהם. ביציאה יפרד לפרטים עד כי לא יוכרו התאמותיהם אבל כל פרט נושא את טעמו במקור עמו וע"י התבוננות בהם אפשר לגלות התאמות במקור לפני הפרדם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרָאָ – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְּקָא = טַרְקָא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מַרְכָּא טַפְּקָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דַּרְגָּא תְּבִיר טַפְּקָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מַרְכָּא תְּבִיר טַפְּקָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מַרְכָּא טַפְּקָא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מַרְכָּא בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פַּסְק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זַרְקָא סְגוּלָּא – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פַּשְׁטָא – פשוט, 1; זַרְקָא-קַטָּן – 2; זַרְקָא-גְּדוּלָּא – 3; רַבִּיעַ – 4; מוֹנַח רַבִּיעַ – לפחות 4; ... זַרְקָא-קַטָּן ... זַרְקָא-קַטָּן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: קַדְמָא – סדר קדימות; אֹלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשִׁימָא – יוצא מהענין; קַדְמָא וְאֹלָא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תְּלִישָׁא-קַטְנָא = תְּרִיסָא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תְּלִישָׁא-גְּדוּלָּא = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פֹּרַח – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שכתבתיך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 דברים עקב ז,יב

דברים עקב ז,יט:

הַמִּסֵּת הַגְּדוּלָּת אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֲתָת וְהַמִּפְתִּים וְהַגְּדוּלָּה וְהַזְּרָע הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוּצָאָה מִן הַיָּד הַיְמָנִית
כִּן-יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְכָל-תַּעֲמִים אֲשֶׁר-אַתָּה נֹרָא מִפְּנֵיהֶם:

הַמִּסֵּת הַגְּדוּלָּת – קדמא ואזלא ... כִּן-יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהֶיךָ – גרשיים מהפך פשוט, תבנית של כעין מלמד ולמד והלמד מוגבל לא להיות יותר מהמלמד (מעין קל וחומר עם דיו לבא מן הדין להיות כנידון). כאן המלמד הוא ההצלה ממצרים על-אף שלא היו עדיין ראויים, שהיתה ע"י הַמִּסֵּת (רש"י - נסיונות) הַגְּדוּלָּת אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֲתָת וְהַמִּפְתִּים וְהַגְּדוּלָּה וְהַזְּרָע הַנְּטוּיָה ... כִּן-יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְכָל-תַּעֲמִים (עמים בכלל ועמי כנען מייד) וְאֲשֶׁר-אַתָּה נֹרָא מִפְּנֵיהֶם: (פנים יפות) אפילו אם לא תשיגו למעלות הבטחון שלא ייראו אפ"ה יעשה ה' עמכם כמו שעשה במצרים

והרלב"ג פירש רק על ענין ההצלה ולא הזכיר שלא היו עדיין ראויים.

רלב"ג ... (ז-יט) עוד הזהירים שלא ייראו שלא יוכלו להוריש הגוים הרבים ההם, כי יש להם לבטוח שיד השם יתעלה לא תקצר מהורישם, בעבור מה שראו מפעולותיו הנפלאות שעשה ביציאת מצרים.

דברים עקב ח,ב: וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַיָּדָה אֲשֶׁר הוֹלִיכָהּ ה' אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עֲנִתָךָ לְנִסְתָּךָ לְדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְךָ הַחֲשֹׁמֶר מִצְוָתוֹ מִצְוָתוֹ אִם-לֹא:

דברים עקב ח,ג: וַיַּעֲנֶה וַיַּרְעֲבֶךָ

וַיֹּאכְלֶךָ אֶת-הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדָעוּ אֲבֹתֶיךָ

לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבַדוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצָא פִּי-ה' יַחֲיֶה הָאָדָם:

וַיַּעֲנֶה וַיַּרְעֲבֶךָ – זרקא סגול, בגלל שלא הכינו מיום ליום זה הוסיף רעב (בבלי יומא, רשב"ם) ו-ראב"ע - יתכן רעב מתאוות אחרות ומפרש אבי עזר תענוגי חמדות ולא תאוות מאכל שטעמו במן כל מיני מטעמים

רשב"ם ח,ב לענתך (ט - לְמַעַן עֲנִתָךְ) - זה עניו שאין פת בסלך וחיך תלויים למרום בכל יום

אור החיים וַיַּעֲנֶה עֵינֵי הַדָּרֶךְ, וַיַּרְעֲבֶךָ עֵינֵי חֲסֵרוֹן הַמְּזוֹן וּשְׂבַח הַמֶּן שֶׁהוּא הַדָּבָר הַרְאוּי אֲפִילוֹ לְמַעֲוָנָה וְלִרְעַב מְלַבֵּד הַטַּעַם הַנֶּרְגָּשׁ שֶׁהִיא כְּצַפִּיחִית בְּדַבֵּשׁ

ע"פ כתור שם טוב וַיַּעֲנֶה וַיַּרְעֲבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת-הַמֶּן אֲכִילַת הַמֶּן הִיְתָה בְּכַחֲנֵת עֵינֵי מִפְּנֵי שֶׁהִמְן הִיָּה מֵאֲכֹל רוּחָנִי, לַחֵם מִן הַשָּׁמַיִם, וְאוֹכְלֵי הַמֶּן לֹא הִתְעַנְּגוּ מִמֶּנּוּ כִּמוֹ מֵאֲכִילַת מֵאֲכֹל רִגְלִיל.

תולדות יצחק דברים ח

ג - ה) ויענך וירעבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעו אבתיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. שמלתך לא בלחה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה. וידעת עם לבבך כי כאשר יסור איש את בנו ה' אלהיך מיסורך

וַיַּעֲנֶה וַיַּרְעֲבֶךָ, בכאן יש שלש ספיקות:

הספק הראשון, איך אמר וַיַּעֲנֶה וַיַּרְעֲבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת-הַמֶּן, שנראה מזה שהמן הוא עינוי ואינו כן אלא עונג, שנאמר [שמות טז לא] וטעמו כצפיהית בדבש, [במדבר יא ט] והיה כטעם לשד השמן. הספק השני, איך אמר וַיַּעֲנֶה וַיַּרְעֲבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת-הַמֶּן שבוה גינה

אותו, ובסמוך לזה שבחו מאד שאמר אשר לא ידעת ולא ידעו אבותיך. הספק השלישי, אחר ששיבחו כל כך ואמר בו אֲשֶׁר לֹא-

יָדַעְתָּ וְלֹא יָדָעוּ אֲבֹתֶיךָ, לומר שהוא יותר טוב מאד מפת שלנו, איך אמר לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבַדוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם,

שהאומר לא על הלחם לבדו צריך שיצא בדבר שהוא גרוע מלחם, כגון שיאמר לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל פירות אם יצאו מפי יי' יחיה האדם, שהפירות אינם חשובים כלחם, אבל על המן איך אמר לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבַדוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם כִּי עַל-

כָּל-מוֹצָא פִּי-ה' יַחֲיֶה הָאָדָם...

כפי כוונת חז"ל עינוי והרעבות הוא במן עצמו, אמרו במס' יומא פרק יום הכפורים [עד,ב] כתיב וַיַּעֲנֶה וַיַּרְעֲבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת-הַמֶּן, וכתיב (דב' עקב ח,ב) לְמַעַן עֲנִתָךָ, למען השביעך מיבעי ליה (שובע היה לו לכתוב לא עינוי), רב אמי ורב אסי חד אמר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, וחד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל, אמר רב יוסף מכאן לסומין

שאוכלין ואינן שבעים, אמר רבי זירא מאי קרא (קהלת ו,ט) טוֹב מִרְאָה עֵינַיִם מִהֲלֶךְ-נַפְשׁ, אמר אביי הילכך מאן דאית ליה סעודתא

לא ניכלה אלא ביממא (מי שיש לו סעודה יאכלנה בזמן יום, שיראנה). ומה שכתוב (דב' עקב ח,ג) לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ נ"ל לפי שהטבעים אמרו

שאי אפשר לזון אלא מי שדומה לניזון, ולכן המים אינן זנין אלא במקרה שמעבירין המזון, וזה לפי שהם פשוטים והאדם מורכב, והלחם שלנו זן לפי שהוא מורכב מארבע יסודות כמונו, והטעם שהוא מורכב לפי שהוא רחוק ונתגלגל מהשי"ת באמצעיים רבים.

הסבר אמוני: (דב' עקב ח,ב) לְמַעַן עֲנִתָךָ – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד בנושא עינוי מיוחד לעם ישראל במדבר, מטרתו בהמשך פסוק (ח,ב), ופרטיו באים בפסוק (ח,ג)

לפי המהלך של תולדות יצחק הכתוב (דב' עקב ח,ג) לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ – מונח רביע, מלמד שבד"כ אדם המורכב מארבע יסודות, ניזון במאכל המורכב מארבע יסודות. אבל וַיֹּאכְלֶךָ אֶת-הַמֶּן – מהפך פשוט, בזמן שהיה במדבר היה היפוך בהזנת בני ישראל. השי"ת הפיק במאמרו מן שהוא דבר (פשוט, שאינו מרכב מארבע היסודות) שיוצא מיי' שהוא פשוט אחר שיצא מפיו יהי מן ויהי מן, ואף-על-

פי-כן המן הפשוט זן לאדם המרכב, וזהו אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ – מונח זקף-קטן, כי הידיעה המקובלת על המזון היא שמאמר השי"ת עובר דרך שני אמצעי ביניים, (א) תנועת הגלגלים (חמריים שמיים) שמהוה את (ב) ארבע היסודות ומהן מורכב המזון. (זוהר פרשת וארא

מלמד כי ארבע היסודות קשורים לארבע חיות של כסא הכבוד – המרכבה, אפשר שיש לומר כי שרשם במרכבה ומשתלשלים

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוול"ל) כי בצווחתך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערה: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא** = **טורא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מק** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **1**: **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כענין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תראא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = **שכחה**; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = **שכחה**; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

מחמריים שמייים, ולכן **למען הויריעף** – מונה רביע, ילמד על שלבים רבים להתהוות המזון המרכב: דבר ה', מלאכים, חמריים שמיים, ארבע יסודות, מזון).

קבלת נט, **טוב מרצה עינים מהלך-נפש** – תביר מרכא טפקא אתנה. **מרצה עינים** – מרכא טפקא, יתור לרבות המזון לאוכל אותו ע"י הראיה. **טוב** – תביר, ממעט שביעות הסומא כ-אמר רב יוסף מכאן לסומין שאוכלין ואינן שבעים,

רשב"ם טוב – תביר ממעט אכילת מזון לטובת רבוי הסתכלות ראיית ממונו, וזה משביעו. **ר' יוסף קרא טוב** – תביר, לי שאראה אוצר מלא כסף וזהב, משאחקר ממנו להראות את נפשי טובה (ע"פ קה"ב, כד) **טוב** – תביר ממעט הנאה מהמזון כדי להנות מגידולו. **ראב"ע (ט) טוב**. אמר: מה לחכם שתהלוך נפשו בדרך הכסילים, שנפשם לא תמלא (ראה לעיל, ז-ח) ? דיי לו הנמצא הנראה לעין, **טוב** – תביר ממעט החכם מדרך צוברי המזון, שהם ביתור לרבות ממונם.

שהשי"ת פשוט ואחד בתכלית הפשיטות והאחדות, והמלאך שהוא קרוב מה' יתברך פשוט אבל יש לו קצת הרכבה, מצד שהוא עלול מה' יתברך והקב"ה יעלמו ולכן כאלו במלאך קצת חומריות, וזהו שאמר [איוב ד יח] הן בקדושו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה, ומה תהלה יש במלאך אלא זה, אבל אותו החמירות שיש להם אינו גשמי, והשמים שהם יותר רחוקים מהשי"ת הם חמריים שמייים, אבל אינם מורכבין מארבע יסודות אלא הם פשוטים והם יסוד ה' שאין בו הפכיות, ולכן הם נצחיים ואין בהם הפסד ומיתה. ואחר כך נשתלשלו מהם הארבע יסודות נפסדים, והיוים אלו מאלו מצד ההיולי שלהם מאבד צורה ולוקח צורה, וההיולי כאלו מורכב מאחר שבו ארבע יסודות זה אחר זה ואחר כך המזון מורכב מארבע יסודות והמורכבים מהם חמריים מאד, וזה לפי שהם רחוקים מהשי"ת, אבל כל הדבר שיתקרב יותר מהשי"ת הוא יותר פשוט, והמן פשוט מאד לפי שאינו מורכב מארבע יסודות והוא קרוב מאד להשי"ת, שהוא מורכב והמורכב זן למורכב, כי על כל דבר שיוצא מיי' שהוא פשוט אחר שיצא מפיו יהי מן ויהי מן, שלא נתהווה מתנועת הגלגלים כמו היסודות והמזון שמתהווה מצד תנועת הגלגלים, גם בזה הפשוט שהוא **מן יחיה האדם**. ומה שאמר [שמות טז ד] הנני ממטיר לחם מן השמים, פירושו ממקום גבוה לא שהשמים מולידים אותו, וזהו שאמר **פי על-כל-מוצא פי-ה' יחיה האדם**, שאין אמצעי בנתים אלא שיצא מפיו והיה כן בלא אמצעי. הכלל העולה שהמזון צריך שיהיה דומה לניזון **המן** פשוט ועם כל זה זן,

וזהו שכתוב בפרק הנוכח [יומא עה ב] לחם אבירים אכל איש [תהלים עח כה], לחם שמלאכי השרת נוונים בו דברי רבי עקיבא, אמר לו רבי ישמעאל טעית וכי מלאכי השרת אוכלים לחם, והלא כבר נאמר לחם לא אכלתי, אלא אל תקרי אבירים אלא אבירים שנבלע באיכרים, פירוש מצד שהוא פשוט אין בו מותר. ובכל זה הותרו השלש ספיקות **אם הראשונה** איך אמר ויענך וירעיבך ויאכילך את המן, שנראה מזה שאכילת המן הוא ענוי ורעבון ואינו אלא עונג, שנאמר בצפיתית ברבש וכתעם לשר השמן, הכל יש **במן עונג ורעבון**, **עונג מצד חוש הטעם**, **רעבון מצד חוש הראות**, שהיו כסומים שמשנתה לכמה טעמים, ואין רואין בו אלא כלובן ועינו כעין הברולה. או עונג מצד חוש הטעם, **עינוי ורעבון** מצד שאינו בביתם אלא מצפין אולי יבוא ואולי לא יבוא, שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, שמי שיש לו פת בסלו אף שלא אכל יום אחד הוא שבע שידע כי לא יחסר לחמו, ומי שאין לו פת בסלו אף על פי שאכל הוא רעב. **נהספק השני** איך גינה אותו כמה שאמר ויענך וירעיבך ואחר כך שבה אותו כמה שאמר אשר לא ידעת, גם כן הותר שהעינוי והרעבון הוא מצד שאין רואין אותו והיו כסומין, או מצד שאין להם פת בסליהם, והשבת הוא שלא ידעון אבותיך שיוזן פשוט למורכב ודרך נס זן והוא שבה גדול ומעלה גדולה. ובה גם כן הותר **הספק השלישי** אחר ששיבחו כל כך ואמר **אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך** לומר שהוא יותר טוב מלחם שלנו, איך חזר וגינה אותו כשאמר **למען הויריעף פי לא על-הלקחם לבדו יחיה האדם** וגו', שנראה מזה שהוא גרוע, כבר הותר כמה שאמרנו שהוא **שבת** לומר **לא על-הלקחם** מורכב מארבע יסודות יחיה האדם, **פי על-כל-מוצא פי-ה'** שהוא פשוט **יחיה האדם**, וזה שבה גדול במן ונס גדול. **הסבר אמוני לתלשא:**

למען הויריעף פי לא – ס"ת אנכ"י, ממאמר אנכ"י השתלשלות אין סוף עלמין עד הבריאה של עולם המעשה, ושיעור אין סוף מרומז בטעם תלשא במלת **פי**, בלימוד אלפניו. **פי** – תלשא, בתפקיד לימוד אלפניו שמטעמי **למען הויריעף** למדנו על מזון מרכב מארבע יסודות, בא למד על בחינה מעולה, שבה הבורא שברא את האדם שיוכל להיזון בדרך המורכבת, וגם בלימוד אחריו שבה שהאדם יוכל להיזון במזון פשוט היינו **לא על-הלקחם** (המרכב) **לבדו יחיה האדם**. **לא** – מונה, לפני תבנית מלמד על מספר דרשות לפי התבנית שאחריה **על-הלקחם לבדו יחיה האדם** – מהפך פשטא מונה זקף-קטן, (א) לימוד כפשוטו שלא רק על האוכל המרכב מארבע יסודות יחיה האדם אלא גם על אוכל פשוט כמו מן. (ב) דרשה היוצאת מפשוטו אפשר כ-**שפת אמת התרמ"ח** כתב שבכל אוכל יש מן, כלומר גם האוכל המרכב מרכב בו מן (ראה תועלת הענין בהמשך). **פי** – תביר **על-כל-מוצא פי-ה'** – מרכא טפקא, יתור לרבות אופני פעולה של דבר ה', ישיר, דרך אמצעיים, מעורב ו-**פי** – תביר ממעט, לאו כל אחד זוכה לכל אופני פעולת דבר ה'. **יחיה** – מרכא, רבוי חיות מחומר ורוח כמו תורה **האדם** – סלוק, מגביל שרק בני ישראל המכוונים באכילתם לשם שמים ולא לתאוה זוכים להפיק תועלת רוחנית מהמן הישיר או המעורב המתהווה מפי ה' ונותן להם חיות ללימוד התורה ושתיה חלק מהם.

סיכום ויענך וירעיבך – זרקא סגול, ע"פ **תולדות יצחק דברים ח** ... במס' יומא פרק יום הכפורים [עד ב] כתיב **(דב עקב חג)** **ויענך וירעיבך ויאכילך את-המן**, וכתיב **(דב עקב חג)** **למען ענתך**, למען השביעך מיבעי ליה (שובע היה לו לכתוב לא עניו), רב אמי ורב אסי חד אמר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, וחד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל, אמר רב יוסף מכאן לסומין שאוכלין ואינן שבעים, ... והלחם שלנו זן לפי שהוא מורכב מארבע יסודות כמונו, והטעם שהוא מורכב לפי שהוא רחוק ונתגלגל מהשי"ת באמצעיים רבים.... והמן פשוט מאד לפי שאינו מורכב מארבע יסודות והוא קרוב מאד להשי"ת, ... הכלל העולה שהמזון צריך שיהיה דומה לניזון והמן פשוט ועם כל זה זן, **יש במן עונג ורעבון**, **עונג מצד חוש הטעם**, **רעבון מצד חוש הראות** ... **המן** אינו זן מצד הדמות שיש לו עמכם, שידוע שהמן אין לו הדמות והמן זן בדרך נס.

העלון השבועי – תל ברוך, התש"ע הרב דוד-ישראל אינגבר **ויענך וירעיבך ויאכילך את-המן** אמרו חז"ל שמכאן יש ללמוד שצריך להדליק נרות בשבת. ... בשם האר"י ...

ב"ה טוב טעם וידעת למדני (ל"י) כי במצוותי האמנותי – התלום קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, השש"א – א' התשפ"ד; תמצית ההשערו: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות; מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מפק – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושיב"פ.

א' במן לא היתה צורת מאכל (דמות), וידוע שצורת הדבר היא הרוחניות שבו, לכן התורה מגדירה את אכילת המן לעיניו ... כי רק ע"י הראיה, האדם מתענג באכילתו, מכאן למדו חכמים שצריך להדליק נרות בליל שבת כדי שנתענג מהמאכל כמצות התורה "וקראת לשבת עונג".

ב' על ידי נר הדלקת נר שבת גשמי, יורד אור השכינה הרוחני, היא הנשמה היתירה וגו'
ספר יראים סימן תכט [דפוס ישן - ק] אמרו נביאים [ישעיה נ"ח י"ג] וכבדתו מעשות דרכיך אמרו חכמים וצו להדליק נר בשבת לכבוד שבת ואסמכוה אקרא וידעת כי שלום אהליך ופקדת נוח ולא תחטא ובשבת פ' ב"מ [ל"ד א'] מפרש ליה בנר שבת דתנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר מה"מ אריב"ל אמר קרא וידעת כי שלום אהליך זה הנר שהאורה שלום בבית ועד דלא אתא ישעיהו גמרא גמירי ליה ואסמכוה אקרא

ויענף ונרעבך – זרקא סגול, בתפקיד מחסיר או מוסיף מסוג הענין המדובר על הענין המדובר. מאמר חז"ל הנ"ל מלמד בחלקיו כד: (א) מחסיר צורת המאכל מהמן, היא הרוחניות שבו ולכן אכילתו לא משביעה העיניים והאדם מרגיש רעב.
(ב) ע"י הדלקת נרות שבת מוסיף ברוחניות האדם היא הנשמה היתירה המתענגת על מאכלי שבת שרואים אותם.

סיכום: מהמקורות תולדות יצחק, העלון השבועי – תל ברוך בשם האר"י, מתברר כי מעלת המן בהייתו חסרון תענוג (שביעה), לגופם של בני ישראל מצד חוש הראות ולכן גרמה לעניו ורעב מדומים.
ועוד שאם מהמן המעולה מן הלחם היו בבחינת ענוי ורעב, אז בוודאי שכך יהיו מהפחות מהמן, אלא בא ללמדנו כי אכילה ללא אמונה בה' היא הענוי והרעב, והקב"ה הביא ייסורים אלו להיטיבם באמונה בה'.
ויענף ונרעבך – זרקא סגול, בתפקיד לרמז על חוסר בכל אחד בישראל הצריך הוספה באמונה בה' ואז כל מזון יהיה מספק.

[קהלת ו ט] טוב מראה עינים מהלך נפש – ר"ת טע"ם מ"ן (רא"ש, טט)

תולדות יצחק דברים ח וזכה נבין קישור יפה שאמר בסמוך לזה (דב' עקב ח, ד) שְׁמֵלְתָךְ לֹא בִלְתָּהּ מַעֲלִיף, פירוש הראיה שהמן אינו זן מצד הדמות שיש לו עמכם, שידוע שהמן אין לו הדמות עם הבגד ועם כל זה המן זן לבגדיכם וזה דרך נס, וכמו שהמן זן לשמלה היפך הטבע כן זן לכם. וזהו שאמרו חז"ל [מדרש תהלים כג ד] שאל רבי אליעזר את רבי שמעון מהיכן היו ישראל לבושים כל מ' שנה, אמר ליה ממה שהלבישום מלאכי השרת שנאמר [יחזקאל טז י] ואלבישך רקמה, מהו רקמה רבי סימאי אמר פירפירא, א"ל ולא היו בלין, א"ל ולא קרית מעולם (דב' עקב ח, ד) שְׁמֵלְתָךְ לֹא בִלְתָּהּ מַעֲלִיף, אמר ליה והיו הקטנים גדלים עמהם, אמר ליה לא ולמד מן החומט הזה שלבושו גדול עמו, אמר ליה ולא היו צריכין תכבוסת אמר ליה הענין היה שף בהם ומגוהצן, א"ל ולא היו נשרפין, א"ל צא ולמד מן הסיטין הללו שאינן מתנהלים אלא באור, ולא היו עושין מאכולת אמר ליה במיתתם לא עשו בחייהם לא כל שכן, אמר ליה ולא היו מסריחין מריח הזיעה כשלא היו מחליפין בגדיהם, אמר ליה הבאר הזה מעלה להם מיני דשאים שהיה ריחן נודף מסוף העולם ועד סופו והיו מנענעין בהם, שנאמר [תהלים כג ב] בנאות דשא ירביצני, בא שלמה ופירש [שיר השירים ד יא] וריח שמולתך כריח לבנון ע"כ. פי' סיטין בגדים. וא"ת אחר שהמן טוב כל כך מדוע לא נתנו להם בלא עיניו, לזה אמר וידעת כי כאשר ייסר איש את בנו, פירושו שאין כוונתו לנקמה שמתנה אותו אלא להטיבו כן ה' מיסרך, ועוד שהאב אינו מכה לבנו כל מה שחייב, ועוד שהאב אחר שהכה לבנו יש לו רחמים עליו כאלו מתנחם בעבור שכהו, ואלו שלשה יש להשי"ת עמו.

ע"פ תולדות יצחק המן זן לגוף וזן לשמלותם, ויש קשר מעניין בדבר כי (שמות בשלח טז, טו) וְיִאמְרוּ – (קדמא ואולא במלה אחת) אִישׁ אֶל-אָחִיו מִן הָאוֹר ו-ו (דב' עקב ח, ד) שְׁמֵלְתָךְ – (קדמא ואולא במלה אחת) לֹא בִלְתָּהּ מַעֲלִיף

הסבר הילכתי לרביע ולתלשא:

דברים עקב ח, ג: ויענף ונרעבך

וְיִאכְלֶךָ אֶת-הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא-יִדְעֶת וְלֹא יִדְעוּ אֲבֹתֶיךָ

לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִּי-הוּא יִחְיֶה הָאָדָם:

המן בכתוב משמש דוגמא למזון העשוי מחמשת מיני דגן שאינו להם, טעמו כלשד השמן (שמ' בשלח טז, לא) וכפייחית בדבש (במ' בהע' יא, ט), היינו בלילת קמח או סולת מחמשת מיני דגן בשמן או דבש שהם דוגמאות לבלילה משבעה מיני משקים (נוסף עליהם יין, טל, מים, חלב (בפועל אוסרים לבלול בחלב מפני תקלת בשר וחלב)) (וגם לא דם).

הקרא יִחְיֶה הָאָדָם מרמז לברכה וטעם מרכא במלת יִחְיֶה ירמז לרבי ברכות. תכלית אכילה היא הברכה לה' על שמספק צרכינו וזן אותנו. האכילה מזינה הגשמיות, הברכה מזינה את הרוחניות ומקשרת לבורא.

להלן בעזרת הרב י"מ רושצקי הי"ו מורה הוראה בהרי"ם לוי"ן ע"פ ש"ו או"ח ס' קסח, סע' וז:

לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ – מונח רביע, ירמז לענין של לפחות ארבע או שתי רביעיות.

(א) לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ – מונח רביע, ירמז לארבעה מיני מזונות שאפילו שנעשו מחמשת מיני דגן, הברכה שלפני אכילתם מזונות והברכה אחר אכילתם מעין שלוש. קבוצת פת הבאה בכיסמין כל אחת מהשלושה הבאים: (א) נילוש במי פירות (ב) כיס (כדמיון המן המונח בין טל מתחתיו וטל מעליו) (ג) כעבים (כעכים, מזונות שכוססין כמו מצה, מציות, קרקרים, ביגעלע אפוי); ובנפרד מהם (ד) מזונות שאין לו תואר פת הנקרא תוריתא דנהמא.

(ב) לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ – מונח רביע, ירמז לענין של לפחות ארבע או שתי רביעיות, וטעם מלת פִּי – תלשא ירמז לתפקיד אלפניו ולתפקיד לאחוריו מתפקידי תלשא.

פִּי – תלשא בתפקיד רמז אלפניו ירמז לשיעור המרומו בטעם מונח רביע, והוא שיעור קביעת סעודה על פת הבאה בכיסמין, ע"פ משנה ברורה סימן קס"ח סע' ז אלו אכילת ארבעה ביצים.

ובסידור האדמו"ר הזקן (מחב"ד) כתב ששיעור שביעה לקביעת סעודה הוא חצי עומר, העומר נפחו 43 ביצים וחומש ביצה, חצי עומר 21 ביצים ושלוש חומשי ביצה.

אם יקבע סעודה על שלושה המינים הקרואים פת הבאה בכיסמין יברך על נטילת ידים, המוציא. אם בסעודה יאכל מהפת הבאה בכיסמין בשיעור של ארבע וי"א חמש ביצים מתחייב בברכת המזון. ובפחות מארבע ביצים יברך מעין שלוש.

ב"ה טוב ודעת ולדעת (טטוד"ל) כי במצוות האמנותי – החלים ק"ט, ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

פ"י – תלשא בתפקיד רמז לאחרי עשוי לרמז לשיעור זמן האכילה של הפת הבאה בכיסמין כדי להתחייב בברכת המזון, או מזונות בכלל לברכת מעין שלוש. באכילת לחם בשיעור כזית, תוך שיעור זמן אכילת פרס (מחלוקת רש"י ורמב"ם) האם שיעור אכילת הפרס חצי מארבע או חמש ביצים) מתחייב בברכת המזון, בפת הבאה בכיסמין לא כתוב שיעור הגבלת זמן. כתב **דובב מישירים חלק א סימן מח** (בסוף דבריו) ועל כן נ"ל דאינו נכון לעשות על דרך זה שיאכל כדי שביעה מפת הבאה בכיסמין ביותר מכדי אכילת פרס, כי לדעתו גם בכה"ג הוא קבוע כנ"ל.

דברים עקב ח,ד:

שְׁמַלְתָּךְ לֹא בָלַתָּה מֵעֲלִיךָ וְנִדְעָה לֹא בְצַקָּה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה:

שְׁמַלְתָּךְ - קדמא ואולא במלה אחת, שוויון בין כל החלקים, כאן במובן ישור פני שטח כפי רש"י ענני כבוד היו שפין בכסותם, ומגזיהם אותם כמין כלים מגוזיהם, ואף קטניהם כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמם, כלבוש הזה של חומט, שגדל עמו (שהש"ר ד,יא) ... **וְרִית שְׁלֹמֹתֶיךָ פְּרִיחַ לְבָנוֹן:**

דברים עקב ח,טו:

הַמּוֹלִיכֶךָ בַּמִּדְבָּרוֹ הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נִחְשׁוּ שְׂרָף וְעַקְלָב וְצִמְאֹן אֲשֶׁר אֵין-מַיִם הַמּוֹצִיא לָהֶם מַיִם מִצֹּר הַחֲלָמִישׁ:

הַמּוֹלִיכֶךָ - קדמא ואולא במלה אחת, שוויון בין כל החלקים, אפשר שכאן במובן של הולכה תמידית שוה, ודומה לו (דב' זאת הברכה לד,יא) **לְכָל-הָאֲתָת** - קדמא ואולא במלה אחת, השוה כל האותות ביניהם לכעין ענין בעושה תלוי המעשה. כאן ע"פ רמב"ן השווה כל האותות שנעשו מכה שה' ידע את משה פנים אל פנים וכולם נעשו בשמו הגדול ובמשה האות היה נעשה מיד ללא תפלה, ביד חזקה ומורא גדול, והיה מתמיד בשוה לפי הצורך אפילו ארבעים שנה (מן, עמוד האש והעשן, הבאר, השלו, ט) - אפשר גם ענני הכבוד שהרמב"ן לא מזכיר.

דברים וזאת הברכה לד,יא:

לְכָל-הָאֲתָת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ ה' לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל-עַבְדָּיו וּלְכָל-אַרְצוֹ:

דברים עקב ח,ה: וְיָדַעְתָּ עִם-לִבְבְּךָ כִּי כְּאֲשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ ה' אֱלֹהֶיךָ מִן-סִרְיָה:

רבי יוסף בכור שור (ה) וְיָדַעְתָּ עִם-לִבְבְּךָ - יכול אתה ממנה להבין, כי כל הענין הללו לטובתן הן. **כְּאֲשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ** - שמכהו ומצערו על הספר ומתכוין לטובתו; שאעפ"י שמצר הוא עכשיו, שמח הוא לאחר זמן. כך הקדוש ברוך הוא: מה שמצערך - להיות שמח לאחר זמן ולהטיבו באחריתו (ראה להלן, טז), ויכפול לך שכרך. **רמב"ן (ה) כִּי כְּאֲשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ** - שיתן עליו לטובתו עול מוסר, כענין שנאמר "יסר בנך כי יש תקוה ואל המיתו" וגו' (מש' יט,ח), כן ה' אֱלֹהֶיךָ מִן-סִרְיָה מתחלה, בענוי המדבר ונסיון המן, שתערב לנפשך טובת הארץ ופירותיה; על כן אמר אחריו (פס' ז) כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה". **רלב"ג (ה) וְיָדַעְתָּ עִם-לִבְבְּךָ כִּי כְּאֲשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ וגו'** - רוצה לומר, כי כבר ידעת כי השם יתעלה ייסר אותך על מרותך פיו בהיותך במדבר, **כְּאֲשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ**; וזה, שהאיש ייסר את בנו תכף מרותו כדי שיכיר שמריו היה סבה אל שהכהו אביו, ויקח בזה מוסר. ואולם השם יתעלה לא נסה לענוש הרשעים תכף מרותם, כי הוא ארך אפים (ראה שמ' לד,ו); אך לאהבתו ישראל ייסרם במדבר תכף מרותם, כדי שיכירו כי מרים היה סבה אל הרע שקרה להם, ויקחו בזה מוסר ויכנעו לעבודת השם יתעלה.

לרבי יוסף בכור שור ורמב"ן **כְּאֲשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ** - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן – לכתחילה ובפועל או כאן יותר מתאים לומר בדיעבד. **לכתחילה** הנעשה נראה כעניני וצרה, אבל **בדיעבד** מתברר שהדבר היה לטובת המתענה. לרלב"ג **כְּאֲשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ** - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן – **לכתחילה** ה' הוא ארך אפיים ואינו מעניש מיד, אבל **בפועל** לאהבתו את ישראל ייסרם במדבר תכף מרותם כדי שיכירו כי מרים היה סבה אל הרע שקרה להם.

דברים עקב ח,ח: אֶרֶץ חֲטָה וְשֹׁעֲרָה וְגִפְנֵן וְהָאֵנָה וְרָמֹן:

אֶרֶץ-זֵית שֶׁמֶן וְדָבָשׁ:

ראה בבלי סוכה ה,ב לענין שיעורין, חציצין מחיצין ראה תלישא-קטנה

ראה ירושלמי ביכורים פ"א ה"ג ב' א', ראה במד' שלח טו,ז – כא: (פרשת הפרשת חלה)

הגדרת מיני צמחים מהם נעשה קמח:

ע"פ האנצ' התלמודית לדעה אחת תרומות ומעשרות מובאים מיניים שנשתבחה בהן ארץ-ישראל ולדעה אחרת כל הגדל בארץ-ישראל חייב בתרומות ומעשרות.

(א) הגדרת מקום הצמחים שעל פיהם נלמד:

אֶרֶץ – מהפך, מוציא הפסוק מפשרו על פירות שנשתבחה בהן הארץ וללמד שכל הפירות מלמדים שיעורי תורה

ע"י כעין היקף, מארץ ב-(דב' עקב ח,ח) **אֶרֶץ חֲטָה וְשֹׁעֲרָה** מקיש להארץ ב-(במ' שלח טו,יט) ... **מִלְחָם הָאֶרֶץ** ומלמד על מלת **לָחֶם** בקרא זה מהנלווה לארץ בפסוק (דב' עקב ח,ח), שהוא מחטה ושעורה

(ב) הצמחים

חֲטָה וְשֹׁעֲרָה – פשטא זקף-קטן – **אנציקלופדיה תלמודית** ערך **דגן הכוסמין מין חטים, ושכולת שועל ושיפון מין שעורים**

(פסחים לה א וש"ג) **ויש מפרשים הכוסמין הוא אף מין חטים, אבל הוא גם מין שעורים** (תוס' פסחים סם, ועי' ירושלמי חלה פ"א ה"א ופ"ד ה"א ופ"מ ומרה"פ שם)

חֲטָה – פשטא, מרבה לחטה זן אחד שהוא מין חטה – כוסמין, **וְשֹׁעֲרָה** – זקף-קטן בתפקיד שתיים, מרבה לשעורה שני זנים שהם מין שעורה – שכולת שועל, שיפון, אבל יש הסוברים כי כוסמין גם מין חטים וגם מין שעורים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוול"ג) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא** = טרקה – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפקא** – קב"ש עשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שממעיטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי** – יוצא מהענין; **קדמא וואל** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמדו פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תראסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.4 דברים עקב ז,כ

דברים עקב ח,ח:

אַרְצֵי חֹטֵה וְשֹׁעֲרָה וְגַפְנֵי וְתַאֲנֵה וְרַמְזֵי

אַרְצֵי-זֵית שְׁמֵן וְדָבֶשׁ:

אַרְצֵי-זֵית – מקף כרב-מצב של הפרי זית כנדרש ב-**משנה מסכת כלים פ"ז, מ"ח** כזית שאמרו (טט – א) לא גדול (טט – ט) ולא קטן (טט – ג) אלא בינוני זה אגורי וגו'.

אַרְצֵי-זֵית – מקף כרב-מצב של ארץ ביחס לפרי זית (א) יש ארץ שזיתיה פולטין שמנן ברדת גשמיין עליהם (ב) לעומתן זיתי ארץ-ישראל אינם פולטין שמנן ברדת גשמים עליהם. כהסבר **ילקוט שמעוני תנא**. [ח,ה] **אַרְצֵי-זֵית שְׁמֵן** (ירושלמי בכורים פ"א הלכה ג) זה איגורי ולמה נקרא שמו אגורי שהוא אוגר שמנו לתוכו וכל הזיתים כולם מאבדין את שמנן א"ר חנניה כל הזיתים הגשמים יורדין עליהן ופולטין את שמנן, וזאת הגשמים יורדין עליהן והוא אוגר את שמנו לתוכו.

וְדָבֶשׁ – סלוק כמגביל, ללמד שלא בכל דבר הנקרא דבש עוסק הכתוב אלא רק כהסבר **ילקוט שמעוני תנא**: אלו תמרים יכול דבש ממש א"ר נתחום בשם רבי יצחק בן אלעזר כתיב וּכְפָרֵךְ הַדָּבָר הַרְבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית דְּגַן תִּירוּשׁ וַיִּצְהַר וְגו' ודבש חייב במעשר אלא אלו תמרים שהן חייבין במעשר.

שְׁמֵן – טפחה כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **וְדָבֶשׁ** כדרשת **ילקוט שמעוני ישעיה רמז ת - תב אַרְצֵי-זֵית שְׁמֵן וְדָבֶשׁ** שמנים כחלב ומתוקין כדבש, ללמדך שארץ ישראל גבוה ומתוקה ומשובחת מכל הארצות.

בבלי ברכות מא,א ... דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק: **כל המוקדם בפסוק זה (למלת ארץ) מוקדם לברכה, שנאמר: (דב' עקב ח,ח)**

אַרְצֵי חֹטֵה וְשֹׁעֲרָה וְגַפְנֵי וְתַאֲנֵה וְרַמְזֵי אַרְצֵי-זֵית שְׁמֵן וְדָבֶשׁ: ופליגא דרבי חנן, דאמר רבי חנן: כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר.

אפשר כי הקדימות לברכות באה מהתוכן ומסדר המלים בתוכן. היות ובפסוק מלת "ארץ" מופיעה פעמיים, הגמרא מסיקה שהחטה

והשעורה הקרובות ל"ארץ" הראשונה מקדימות לזית ותמר הקרובות ל"ארץ" השנייה. ברכות הפירות גפן תאנה ורמון יהיו אחרי הפירות הקרובים למלת "ארץ".

אפשר כי דרשת רבי חנן: כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר מרומזת בתבנית הטעמים של **אַרְצֵי-זֵית שְׁמֵן** – טעם מקף תיאר שלושה נפחים בפרי הזית. הצענו ש-**משנה מסכת כלים פ"ז, מ"ח** קבעה שהזית הבינוני ישמש לשיעורין של כזית. אפשר כי תבנית הטעמים של **אַרְצֵי-**

זֵית שְׁמֵן – מרכא טפחה כיתור לרבות, כבעין הקש מרבה את מיני הפירות האחרים שבפסוק שגם הם ישמשו לשיעורין. **ספר מדות**

ושעורי תורה, הרב ח"פ בניש "כל השעורים בפירות בינוניים וביצים כי אלו קיימים בכל העולם. זה על פי סברה". אפשר כי תבנית הטעמים של **זֵית שְׁמֵן** – מרכא טפחה כיתור לרבות תומכת בסברה זאת, ובהלכה שבכל ארץ מודדים ע"פ הזית הבינוני שלה.

ב-**משניות מסכת כלים פ"ז**, נלמד על חלק מהפירות שבפסוק שגם הם יהיו בשיעורי נפח בינוניים **[מ"ה]** הרמון שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני ... **[מ"ז]** כגורגרת (= תאנה, להוצאת שבת) שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית ... והיוצא דופן הוא **[מ"ב]** ...

האוכל ביום הכפורים ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה ... **תפארת ישראל - יכין מסכת כלים פ"ז** (צג) ככותבת הגסה. והוא מעט פחות מכביצה [יומא ע"ג] נמצא דגם בזה שיערו במדה גסה, שלא אמרו לשער ככותבת פשוטה דהיינו תמרה בינוני שנתיבשה: **ובבלי יומא ע"ב**, לשיעור חמץ בית שמאי סברו ככותבת בינונית, וב"ה ככזית כמו בשאור והלכה כב"ה.

צירוף המלים "ארץ זית" נמצא ב-**(מלכים ב יח,ג)** עד-בא' וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם אֶל-אַרְצֵי כְּנָעַן אֲרָץ דָּגַן וְתִירוֹשׁ אֲרָץ לֶחֶם וְכַרְמִים אֲרָץ זֵית וְדָבֶשׁ וְחֵזְיוֹ וְלֹא תִמְתּוּ וְאֶל-תִּשְׁמְעוּ אֶל-חֲזֹקֶיהָ כִּי-יִסִית אֶתְכֶם לְאֹמֶר ה' יִצְיִלְנּוּ:

קשר אפשרי בין פסוק **(מלכים ב יח,ג)** לפסוק **(דברים עקב ח,ח)** נמצא בתרגומים הדומים בלשונם ל-"ארץ זית שמן/יצהר ודבש".

תרגום אונקלוס (דברים עקב ח,ח) ... **אַרְצֵי-זֵית שְׁמֵן וְדָבֶשׁ** - ארעא דזיתאה עבדין משחה והיא עבדא דבש.

ובתוך פי' **רד"ק** ל-**(מלכים ב יח,ג)** ... לפיכך אמר **אַרְצֵי לֶחֶם וְכַרְמִים**, כי הארץ ההיא עושה לחם ויש בה כרמים. וכן **תרגם יונתן** "ארע חקלין וכרמין, ארע דזיתאה עבדין משחה והיא עבדא דבש".

נענין בתבנית טעמי המקרא של הכתוב **(מלכים ב יח,ג)** **אַרְצֵי לֶחֶם וְכַרְמִים** – דרגא מונה רביע, זאת תבנית המופיעה בתורה 59 פעם, לראשונה ב-**(בר' ג)** וְכִי תֵאָנֶה-הָוָה לְעֵינֵינוּ וְהַקְשׁוּרָה בְּתוֹרָה בְּחַטָּא אָדָם הָרָאוּנוּ. הכתוב כאן מייצג שתי דעות מה היה עץ הדעת. למאן דאמר כי עץ הדעת היה חטה ולמאן דאמר שעץ הדעת היה גפן. מלך אשור מתחכם בהסתה הדומה להסתת הנחש את חוה נגד ה', לגלות את יהודה לארץ הדומה לגן-עדן שאין בה טרחה לגדל מזון, ובלבד שלא יתקנו חטא אדה"ר. ועוד שאדם הראשון החציף דברים נגד ה' ודומה לו סנחריב מלך אשור כנאמר ב-**בבלי סנהדרין צד,א** ... (עזרא ד') אסנפר רבא ויקירא. - והאיכא סנחריב! - שסיחתו ריב. דבר אחר: שסח וניחר דברים כלפי מעלה. אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה אותו רשע לקרותו אסנפר רבא (טט - הגדול) ויקירא (טט - והמכובד) - מפני שלא סיפר בגנותה של ארץ ישראל, שנאמר **(מלכים ב יח,ג)** עד-בא' וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם אֶל-אַרְצֵי כְּנָעַן.

וע"פ **בבלי חולין פט,א** על (דב' וא' ז,ז) "לא מרכבכם מכל העמים חשק ה' בכם" הקב"ה נותן גדולה לישראל והם ממעטים עצמם לפניו, נותן גדולה לאומות העולם הם מתגאין וכופרים בו וסנחריב אמר "מי בכל אלהי הארצות" וגו'

דברים עקב ח,ח - י:

[ח] אַרְצֵי חֹטֵה וְשֹׁעֲרָה וְגַפְנֵי וְתַאֲנֵה וְרַמְזֵי אַרְצֵי-זֵית שְׁמֵן וְדָבֶשׁ:

[ט] אַרְצֵי אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכְּנַת הָאֵכָל-בְּהָ לָחֶם לֹא-תַחֲסֹר כָּל בְּהָ אֲרָץ אֲשֶׁר אֲבִינָהּ בְּרָזַל וּמְהַרְרִיהָ תַחֲצֹב נְחֹשֶׁת:

[י] וְאֶכְלֹתִי וְשִׁבְעֹתִי וּבִרְכַתְּ אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ:

בבלי ברכות מד,א משנה. אכל ענבים ותאנים ורמונים - מברך אחריהם שלש ברכות (טט - ברכת המזון), דברי רבן גמליאל; וחכמים אומרים: ברכה אחת (מעין שלש). רבי עקיבא אומר: אפילו אכל שלק והוא מזונו - מברך עליו שלש ברכות. השוטה מים לצמאו - מברך שהכל נהיה בדברו; רבי טרפון אומר: בורא נפשות רבות וחסרונן.

גמרא. מאי טעמא דרבן גמליאל (שיברך ברכת המזון שבזמנו הייתה של שלש ברכות) ? - דכתיב (שלושה פסוקים): **(דב' עקב ח,ח)**: **אַרְצֵי חֹטֵה וְשֹׁעֲרָה וְגו'**, וכתיב: **(דב' עקב ח,ט)** **אַרְצֵי אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכְּנַת הָאֵכָל-בְּהָ לָחֶם וְגו'**, וכתיב: **(דב' עקב ח,י)** **וְאֶכְלֹתִי וְשִׁבְעֹתִי וּבִרְכַתְּ**

ב"ה טוב טעם ודעת ליהנות (ל"כ) כי במצוות האמנות – החלום י"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, השש"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרוא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שות לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שות לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממטעים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כ"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **1**: זקף-קטן – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישייה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תריסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

את-ה' אל-הי' .ורבנן 2 - [ט] ארץ הפסיק הענין (של פסוק ה). ורבנן גמליאל נמי, [ט] ארץ הפסיק הענין! – (מסבירה הגמרא) ההוא מבעי ליה (ההפסקה הזאת של רבן גמליאל מטרחה) למעוטי הכוסס את החטה (כפרי גלמי מברכת המזון). אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי חנינא: כל שהוא מחמשת המינין (של דגן מהמינים של חטה ושעורה) – בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. אמר רבה בר מרי אמר רבי יהושע בן לוי: כל (פרי עץ) שהוא משבעת המינין – בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.

אפשר כי רבן גמליאל לומד מ-**(דב' עקב ט, ט) לַחֶם** – זקף-קטן שתי הלכות, (א) שברכת המזון על שבעה המינים ולכן הוא מקשר בין שלשה הפסוקים (ב) למעט מברכת המזון את הכוסס חיטה וכנראה שעורה שהן משבעה המינים **(דב' עקב ט, ט) ... אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכַּנְתָּ** – קדמא מהפך פשטא, בתפקיד כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, היינו מייבא לכאן את פסוק **(דב' עקב ח, ח) אֲרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֲרָה וְגִפְנָן** וגו' היינו שבעה המינים, ומפסוק **(דב' עקב ח, ז) וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַתָּהּ**, מעביר את ברכת המזון הכתובה בפסוק **(דב' עקב ח, ז) אל פסוק (דב' עקב ט, ט) ע"י טעם טפחא של וְאֶכְלֶתָּ** שבראש הפסוק בתפקיד מתפשט אפיונו וכך נוצר שעל שבעת המינים חלה ברכת המזון.

רבנן לומדים ע"פ אותם תבניות הטעמים את ההבאה של **(דב' עקב ח, ח) אֲרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֲרָה וְגִפְנָן** וגו' היינו שבעה המינים אל **(דב' עקב ט, ט) ... אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכַּנְתָּ** וגם שיחול **(דב' עקב ח, ז) וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַתָּהּ** על מה שהובא ל-**(דב' עקב ט, ט) ... אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכַּנְתָּ**, אבל הם דורשים כי מלת **(דב' עקב ט, ט) אֲרֶץ** מפסיקה את השביעיה של שבעה המינים שב-**(דב' עקב ח, ח) ומסנת אל ברכת המזון רק לחם העשוי מ-חֹטָה וְשֹׁעֲרָה** ראה הלכה (א) להלן, ולא את הפירות שבשבעה המינים. לרבנן: **(דב' עקב ט, ט) לַחֶם** – זקף-קטן שתי הלכות: (א) חטה ושעורה למיניהם שטחנו אותם לקמח בללו במים ואפו, (ב) אפשר כי לחם אפוי שבושל יעבר מברהמ"ז לברכת אחת מעין שלוש.

מתי מברכין המוציא לחם מן הארץ ובסיום האכילה מברכין ברכת המזון?
נאמר ב-**בבלי ברכות לז, א** והתניא: הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה; טחנה אפאה ובשלה, בזמן שהפרוסות קיימות – בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ, ומה שרבן גמליאל ממעט הכוסס חטה מברכת המזון, דומה לברייתא הנ"ל.
נחזור אל **בבלי ברכות מד, א** ורבנן? – **(דב' עקב ט, ט) אֲרֶץ הפסיק הענין**. רעיון הגמרא של הפסקת הענין רוצה לומר שאם לא יתקיימו ארבעה התנאים הבאים, יופסק ענין ברכת המזון ויברכו אחת מעין שלוש או אדמה או שהכל. ארבעה התנאים לברכת המזון:
(א) כל שהוא מחמשת המינין (של דגן שהאבות הן חטים ושעורים, והכוסמים בכלל חטים ושכולת שועל ושיפון בכלל שעורים); (ב) שטחנו אותו דק – שיקרא קמח – באופן שיתקיים בו הגדרת עיסה (בלילה דביקה) שבתנאי (ג).

(ג) שהקמח בלול במים ואפוי **(דב' עקב ט, ט) לַחֶם**
תורה תמימה (י"ז צו ז, ז) על-חלה לַחֶם – ת"ר, על-חלה לַחֶם חֲמֵץ, מלמד שאין הלחם קדוש אלא אם כן קרמו פניה בתנור⁽¹⁾ [מנחות ע"ח ב']: **על-חלה לַחֶם** – אמר רבא, לחמי תודה מכיזן שנאפו נא נתקדשו, מאי טעמא לַחֶם כתיב, והיכי דמי נא, כל שפורסה ואין חוטיין נמשכין הימנה⁽²⁾ [שם שם]:

(י"ז צו ז, ז) על-חלה לַחֶם חֲמֵץ יקריב קרבנו על-זבחה תודת שלמינו:
תורה תמימה הערה כח ... לחם מורה רק לחם אפוי, וקודם אפיה נקרא עיסה, ומדכתיב **חלה לַחֶם** בא להורות שהחלות תהיינה אפיות, (טט – כבלמד מ-**(י"ז בחקתי כו, כו)**). **וְאָפֹה עֶשְׂרֵי נְשִׁים לַחֲמֶם בַּתְּנֹר אֶחָד**
תורה תמימה הערה כט וילפינן ממצה דכתיב בה ג"כ לחם ויוצאין במצה אפוייה בשיעור כזה, ולדעת הפוסקים באו"ח סי' תס"א הוי שיעור זה שוה לשיעור קרמו פניה בתנור שבררשה הקודמת:

(ד) שהלחם הוא העיקר ולא טפל כגון הבא להפיג טעם חריף, כנאמר ב-**משנה ברכות פ"ו מ"ז** הביאו לפניו מליח בתחלה ופת עמו מברך על המליח ופוסט את הפת שהפת טפלה לו זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוסט את הטפלה: ומדרבנן מוסיפים ענין של קביעות סעודה, אבל זה חשוב בעיקר כאשר אוכל מזונות וקובע עליהם סעודה.

אכילת שיעור מדאורייתא כדי שביעה של כל אחד נלמד מ-**(דב' עקב ח, ז) וְשִׁבַּעְתָּ**, ורבי יהודה עד כזית, ורבי מאיר עד כביצה ויש סוברים שכביצה הוא השביעה, ולשביעה יכול להיות זמן ממושך, אבל לכזית שיעור זמן כדי אכילת פרס

(דב' עקב ח, ז) וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ – טפחא אתנה, תבנית טעמי שמע ישראל, **זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (דברים) פרשת עקב רעב, א** דורש קשר בין קריאת שמע ואכילה בדונו בנושא שעת אכילה שעת מלחמה, היינו שעת אכילה היא עבודת ה' ומלחמה בתאוה כמו קריאת שמע שהיא קבלת עול מלכות שמים, וניצחון במלחמה מתקן את הקדושה שבעולם (תורת המגיד ט"ס שבת).
זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (דברים) פרשת עקב דף רעב עמוד א

... א"ל אימא ברי מלאכא דיי' אמר לן אתון בעיתון לחם תפנוקי בלא קרבא או לחם בקרבא, דהכי אוקמוה רבנן דמתני' **שעת אכילה שעת מלחמה**, ואי בעיתו למהוי קרבא עליה, לית חד אכיל אלא מאן דנצח קרבא איהו אכיל ובוצע לכלהו, א"ל חברייא ברי אנת זעיר ועדיין לא ידעת איך מגיחי גבריין ורברכין בחורבא בנענוע דחורבא, ברומחא בקשתא בגירין דקשתא, בקירטא באבנין דקירטא א"ל (מלכים א כ) אל יתהלל חוגר כמפתח, דהא ודאי בק"ש (שמע ישראל) אוקמוה, כל הקורא ק"ש על מטתו כאילו אוזח חרב פיפיות דכתיב **(תה' קמט, י) רֹמְמֹת אֵל בְּגִרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפּוֹת בְּגִדָם**, ונענועא דחורבא צריך לנענועא ליה לשית סטרין כמה דאוקמוה כדי שתמליכוהו על השמים ועל הארץ, ועל ד' רוחות העולם, ודא ו' גוף החרב, י' ראש החרב, ה"ה תרי פיות, נרתקא דחורבא אדני, רומחא רמ"ח (מלים ש) בק"ש עם שית תיבין דיחודא הא רומ"ח, מג"ן עם חרבא מיכאל גבריאל נוריאל שמשין דג' אבהן, קשת דזריק חצים וכל זרע דאינו יורה כחץ אינו מוליד, קירטא דא ק"ש, ה' אבנין דקירטא **(דב' וא' וד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' 1** לקבליהו **(שמואל א' יז, ט)** – וייקח דוד" לא בפסוק) **נִיבְחַר-לָנוּ חֲמִשָּׁה סֵלָקִי-אֲבָנִים 1-מִן-הַסֵּל** וכד שוי להון בקירטא דאיהי שפה ואיהי שכינתא אתעבידו חד כלהו ה' וקטיל לפלשתא ועד כען זריקנא האי אבנא לסמאל דאיהו אבן מצור והרסנא מצור דיליה ואשפלנא ליה לתתא, ובג"ד אמינא לכוין אל יתהלל חוגר כמפתח, כען יתברר לכוין דאנא ידענא איך מגיחיין גבריין רברכין בסייפין ברומחא, בקשתא, בקירטא, תווננא ולא יכילנא למלא קמיה א"ל רבנן כען נחזי מאן יאה מרווח נהמא דאיהו לחם המוציא:

תורת המגיד ט"ס שבת בשם הרב הק' ממעזריטש זצ"ל, אכל ועמד מתחייב כנפשו [קכט ב], וקשה, דאנו רואים כמה בני אדם עומדים אחר אכילה ואין מתים, אך דענין אכילה הוא לברור נצח"ק (ניצוצות הקדושים), וז"ש **שעת אכילה שעת מלחמה**, דבאמת היא מלחמה גדולה, דאם זוכה ומעלה ומברר נצח"ק, אז עולה ממדרגה למדרגה, משא"כ כשאנו מברר אזי הנצח"ק משפילים ומורידין אותו, בענין שאין בידינו אלא כוונת אכילה של מנוח שהיא כוונה קטנה, לכך לא רצה המלאך לאכול אצלו, משא"כ באברהם באו המלאכים דווקא לאכול אצלו להתעלות על ידו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) ל"י כי במצוות האמנותי – ההלום קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקה-קטן – 2; זקה-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקה-קטן ... זקה-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.5 דברים עקב ז"ב (התשעה"ה)

דברים עקב ז"כה: פסילי אלהיהם תשרפון באש

לא-תחמד פספך וזהב עליהם ולקחת לך פן תנקש בו כי תועבת ה' אלהיהך הוא:

תוספתא מסכת עבודה זרה (צוקרמאנדל) פ"ה,ה"ו

כי מוסייאות (בית עבודה זרה) שהעמידו גוים בשעת השמד אף על פי שעבר השמד הרי אילו אסורות. יכול עבודה זרה שביטלה גוי יכול תהא אסורה תלי' לומי' (דב' עקב ז"כה) פסילי אלהיהם את שנוהג לשום אלה אסור ואת שאין נוהג בו לשום אלה מותר. יכול עבד זרה שביטלה גוי תהא מותרת תלי' לומי' (דב' עקב ז"כה) פסילי אלהיהם שלהם את שנוהג בו לשום אלה בין שאינו נוהג בו לשום אלה אסור:

פסילי אלהיהם – מרכא טפקא כיתור לרבות על הפסלים גם בתי עבודה זרה ועצים ומיטלטלין כל שיש בו תפיסת יד (=מעשה ידי) אדם. התוספתא עושה אבחנה בין בתי עבודה זרה שהוקמו בשעת השמד ובין אלו שהוקמו שלא בשעת השמד. מה שהוקם בשעת השמד אע"פ שעבר השמד ממשיכים להיות אסורים גם אם אין נוהגים בו עוד לשם עבודה זרה.

תשרפון באש – מונח אתנה, תשרפון – מונח מרבה על פעולת שריפה פעולות נוספות כנאמר תוספתא עבודה זרה פ"ה,ה"ז כיצד מבטלה ר' מאיר אומי' עד שיכה בקורנס ויאכל (באש או כד') ר' שמעון אומי' אפילו דחאה וסטרחה ונפלה הרי זו בטילה וחכמי' אומי' נכרי מבטל עבודי' זרה שלו ושל ישר' וישר' אין מבטל עבודי' זרה של נכרי ר' שמעי' בן מנסיא אומי' עבודי' זרה של ישר' אין לה בטילה עולמית: באש – אתנה, מגביל הביטול לנכרים ואי אפשר ע"י ישראל. ירושלמי ע"ז פ"ג,ה"ב מגביל שלא להנות משריפת ע"ז, כגון חיזוק תנור חדש, אוכל שהוכן כשרוב העצים מע"ז, אבל לא כאשר עצי ע"ז לא ניכרים בתערובת.

באש – אתנה, מגביל איסור ההנאה כפי' רש"י הירש דברים ז"כה, כלל גדול אמרו באיסורי הנאה: "כל הנשרפין אפרן מותר, וכל הנקברין אפרן אסור" (עי' תמורה לה ע"א); הוה אומר: אותם איסורי הנאה שמצותם בשרפה – כדוגמת ערלה, כלאי הכרם וכדו' – אפרם מותר משנתקיימה בהם מצות שרפה; אך במקום שאין מצות שרפה נוהגת אלא קוברים את האיסור כדי להוציאו מכלל שימוש, שם גם האפר עודנו אסור. כאן נאמר: (ז"ה) פסילי אלהיהם תשרפון באש; אף על פי כן אפר עבודה זרה אסור (שם), ודבר זה נלמד מן האמור לקמן (ג"י) וְלֹא יִדְבַק בְּדָבָר מֵאֵימָה מִיְהוָה (ראה תוספות שם לג ע"ב ד"ה הנשרפין):

לא-תחמד פספך וזהב עליהם: לא רק עבודה זרה עצמה אלא גם הדברים שעליה או שעמה אסורים בהנאה. לעניין זה מבחינים בין שלושה סוגים: "גוים" העומד לקשט או לפאר עבודה זרה; "משמשי" עבודה זרה שמשמשים בהם לצורך פולחנה; "תקרובת" שמקריבים אותה לעבודה זרה. ואין התקרובת אסורה אלא אם כן החפץ שמקריבים אותה או האופן שמקריבים בו הוא "כעין פנים", והוא דומה לקרבנות או לעבודות של מקדש ה' (עי' עבודה זרה נ ע"א - נא ע"ב). נוי עבודה זרה ותשמישי עבודה זרה דינם כדנין עבודה זרה עצמה ויש להם ביטול; ולא עוד אלא נכרי שביטל עבודה זרה ביטל מאליו גם את המשמשים ואת הנוי של אותה עבודה זרה (שם נב ע"ב; בית יוסף טור יורה דעה סי' קלט):

פן תנקש בו. אל יהא מקום מחשבותינו לרעיון של קיום אלים אלייים (השוה פי' ויקרא יט, ד), ולפיכך עלינו להרחיק מרשותנו ומחוג מחשבותינו את כל הקשור לפולחן האלילי. אל נחשוף את עצמנו לסכנה שיועם על ידי כך טוהר ידיעתנו את ה' ויתרופפו יחסינו אל האל היחיד:

פן תנקש בו – יתיב מונח זקה-קטן, זקה-קטן שתי דרשות, (א) הרחקת כל הקשור לפולחן אלילי (ב) לא להחשף לידיעות על ע"ז כי תועבת ה' אלהיהך הוא: פסל הנערץ כאל, תכשיטיו, קרבנותיו וכלי פולחנו מייצגים את הטעות האלילית וזו עומדת בניגוד חריף למעלה הרוחנית והמוסרית שה' יעד לכל בני האדם. אותך הוציא תחילה מאותה טעות, וכל בני האדם נקראים להגיע לאותה מעלה שהם ראויים לה בכח ייעודם. לפיכך כל דבר המעיד על אותה טעות מנוגד לרצון אלהיך בתכלית הניגוד.

כי תועבת ה' אלהיהך – דרגא תביר מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שעל כל אחד חלה אותה הלכה, כאן הפרטים האסורים הם פסל הנערץ כאל, תכשיטיו, קרבנותיו וכלי פולחנו, טט – תקרובת מהסוג האסור. תועבת ה' אלהיהך – תביר מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שעל חלקם לא חלה ההלכה, ואין התקרובת אסורה אלא אם כן החפץ שמקריבים אותה או האופן שמקריבים בו הוא "כעין פנים", והוא דומה לקרבנות או לעבודות של מקדש ה' (עי' עבודה זרה נ ע"א - נא ע"ב). אפשר לבטל ע"ז, נויה ותשמישיה. לתקרובת האסורה אין ביטול.

כגון אחרי ביטול ע"י נכרי הפסל מותר בהנאה, תקרובת נשאת אסורה.

רמב"ם הנעבד עצמו מותר בהנאה, ציפוי אסור בהנאה, והנהנה לוקה

לא-תחמד פספך וזהב עליהם ציפוי אסור בהנאה, הוא – סלוק, מגביל איסור ההנאה ומתיר פסילי אלהיהם – אחרי אשר תשרפון באש או שהגויים עצמם בין אם היו עובדיהם בין אם לא היו עובדיהם, ביטולם.

דברים עקב ח,יט,כ: פ [יט] וְהָיָה אִם-שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַּדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֲעֲדַתְתָּ בְכֶם הַיּוֹם כִּי אָבִדְתָּ אֲבֹדֶיךָ:

[כ] פְּנוּיִם אֲשֶׁר ה' מֵאֲבִיר מִפְּנוּיִם כִּי תִּשְׁמְעוּן עֲקֵב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיכֶם: פ

אור החיים ... וכפי זה תבת פְּנוּיִם נמשכת למעלה לומר דמיון האבדה שיהיו פְּנוּיִם ונמשכת למטה לדמיון אבדת הגויים עצמם מן הארץ. ואמרו עקב וגו' פרוש כיון שאין תורה הא למדת שאם יש להם תורה הגם שיהיו עובדי עבודה זרה, תורה תעמוד להם, והוא מה שדקדק לומר בְּקוֹל ה' וכבר העירויתך בכמה מקומות שכל מקום שיזכיר קול ידבר על התורה.

עוד ירצה באמרו פְּנוּיִם וגו', כן תאבדון, כי מלבד אבדתם שאמר למעלה במאמר אָבִדְתָּ אֲבֹדֶיךָ עוד צרה אחרת להם אחר שיאבדו הנשואים בהם יהיו פְּנוּיִם אֲשֶׁר וגו' כן יאבדון פרוש שיכרת מהם נבואה ורוח הקודש שיאבדו, ועל זאת יחדר לב עם ה' שאין קללה בעולם כזו אוי לדורות שטעמו כוס המר הזה מר ממות והוא רחום ישוב ירחמנו כי יתן את רוחו בנו כימי קדם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טבוד"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים י"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשעיות: **תאנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך, רבוי; דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרףא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כ"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן ... זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישייה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא וואל** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

עוד יתבאר על זה הדרך כי שלשה מיני פורענות רמוז להם כאן, **האחד** דמיון שארע להם בחורבן הבית וגו' והוא מאמר **אַבְד תֵּאבְדוּן הַשָּׁנִי** דמיון מה שארע להם בימי מרדכי ... והוא מאמר **פְּנוּיִם אֲשֶׁר הוּא מֵאֲבִיר** פרוש שגזר עליהם (כ,טז) לא תחיה כל נשמה כמו כן יהיה ענשם ... **השלישי** גזרות העדר הנבואה מישראל והוא מאמר **עֲקֵב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל ה' וְגו'**

- [כ] פְּנוּיִם** – רביע, אמנם **אור החיים** מסכם דבריו בשלושה מיני פורענות אבל בפירושו לפני כן מונה ארבעה דברים
- (א) דמיון שארע להם בחורבן הבית והוא הנאמר **[יט] ... אַבְד תֵּאבְדוּן** אבדת שונאי ישראל כאבדת הגויים שהיו אמורים לאבדם מן הארץ (לא מחלטת כי מי מהם שהסכים לעזוב הארץ או להפסיק ע"ו לא אבד)
- (ב) דמיון מה שארע להם בימי מרדכי ... והוא מאמר **פְּנוּיִם אֲשֶׁר הוּא מֵאֲבִיר** פרוש שגזר עליהם (כ,טז) לא תחיה כל נשמה כמו כן יהיה ענשם לכלות את כל עם ישראל בכל מקום הימצאו
- (ג) **לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיכֶם** אין תורה שתעמוד להם בעת צרה, ובזה דומים לגוים שאין להם תורה
- (ד) גזרות העדר הנבואה מישראל ורוח הקודש שיאבדו

דברים עקב ט,ג: וַיִּדְרֹעַת הַיּוֹם כִּי הוּא אֱלֹהֵיהֶם הוּא-הַעֲבֵר לַפְּנֵיהֶם אֵשׁ אֲכֹלָה הוּא יִשְׁמִדֵם וְהוּא יִכְנִיעֵם לַפְּנֵיהֶם וְהוֹרֶשֶׁתֶם וְהֵאָבְדְתֶם מֵהָרַץ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לְךָ:

במדבר רבה (וילנא) פרשת במדבר פרשה ה ... א"ר אלעזר בן פדת בשם ר' יוסי בן זמרא בשעה שהיו ישראל נוסעין היו שני ניצוצין של אש יוצאין מתוך שני בדיו של ארון כדי לפגוע שונאיהם ומניין שכן משה אומר לישראל מה אתם מתייראין מן בני ענק וכי קשים הם מאותן שהיו באים כנגדנו והיה הארון שורפן וכן הוא אומר **(דב' עקב ט,ג) וַיִּדְרֹעַת הַיּוֹם כִּי הוּא אֱלֹהֵיהֶם הוּא-הַעֲבֵר לַפְּנֵיהֶם אֵשׁ אֲכֹלָה** וגו' מכאן אתה דורש **(אֲכֹלָה** - זקף-קטן, בתפקיד שתיים) שהיו ב' ניצוצין מקדמין לפניו אמר להם הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך וכיון שהיו הניצוצין יוצאין היתה האש שפה בטעוני הארון והיו נשרפים ומתמעטין ומנין שהיו שבת קהת ממועט

דברים עקב ט,ד: אַל-תֵּאמְרוּ בְּלִבְכֶם בְּהִרְגֶה ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲתֶם וּמִלְּפָנֶיהֶם לֵאמֹר בְּצַדְקָתִי הִבִּיאֵנִי הוּא לְרִשְׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרִשְׁתָּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה ה' מוֹרִישָׁם מִפְּנֵיהֶם:

בעה"ט" (ד) הִבִּיאֵנִי ד' במסורה. **הִבִּיאֵנִי הוּא לְרִשְׁתָּ**. במראות אלהים הביאני (יחזקאל ב. ב). הביאני אל בית היין (שה"ש ב. ד). הביאני המלך חדריו (שם א. ד). זהו שדרשו חז"ל (מכילתא בשלח טו ב) ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל. וזהו במראות אלהים הביאני שכולם היו נביאים וזכו למראה אלהים. וכן במתן תורה הביאני אל בית היין, פירוש לפני הר סיני (שהש"ר ב. ד), ונתן לי התורה שנדרשת ע' פנים (במדב"ר יג טו). הביאני המלך חדריו והראני השמים ושמי השמים (דב"ר ב. לב):

אַל-תֵּאמְרוּ בְּלִבְכֶם – מונה רביע, אל תגאה על לפחות ארבעה דברים, כגון כפי' בעה"ט שזכית לארבעה גלויים רוחניים: נביאות, תורה הנדרשת בשבעים פנים, פנימיות התורה, השמים ושמי השמים,

בְּהִרְגֶה ה' מוֹנָה תְּלִישָׁא-קַטְנָה, אֱלֹהֵיהֶם אֲתֶם וּמִלְּפָנֶיהֶם לֵאמֹר – קדמא מרכא זרקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל

בְּהִרְגֶה ה' מוֹנָה תְּלִישָׁא-קַטְנָה, אפשר רמז לשיעור כ- **בעה"ט** במתן תורה הביאני אל בית היין, פירוש לפני הר סיני (שהש"ר ב. ד), ונתן לי התורה שנדרשת ע' פנים (במדב"ר יג טו). אפשר רמז למעבר מחיצות רוחניות כ- **בעה"ט**

חשוקי חמד כתובות סח, א ... תשובה נאמר בשערי תשובה לרבנו יונה (שער ג, כט) **(דב' דאה ט,ד) אַל-תֵּאמְרוּ בְּלִבְכֶם בְּהִרְגֶה ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲתֶם וּמִלְּפָנֶיהֶם לֵאמֹר בְּצַדְקָתִי הִבִּיאֵנִי הוּא לְרִשְׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת**. הוזהרנו בזה שלא נדמה בנפשנו הצלחתנו בצדקתנו ויזר לבכנו, אבל נאמין ונדע עם לבכנו כי הצלחתנו מחסד העליון ורב טובו, אמנם יתכן שכל דברי הרבינו יונה אמורים לאדם עצמו 'אל תאמר בלבבך', שאדם לעצמו לא ירגיש את הצלחתו במעשיו, אלא לעולם יראה עצמו חייב וחצי זכאי, וכמבואר ברמב"ם (פ"ג מהלכות תשובה ה"ד) "לפניך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, חטא חטא אחד, הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה, עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה, שנאמר וצדיק יסוד עולם, זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו". אבל כאשר אדם רוצה ע"ז לעשות קידוש ה', ולהראות לאחרים את שכר המקיים מצוות, כדי לחזק אחרים שיעשו מצוות, אין בדבר זה משום 'אל תאמר בלבבך'.

בְּהִרְגֶה ה' מוֹנָה תְּלִישָׁא-קַטְנָה, בתפקיד שיעור (א) אדם יראה עצמו חייב חצי זכאי, (ב) כל העולם חצי חייב חצי זכאי

מִלְּפָנֶיהֶם לֵאמֹר – זרקא סגול, זרקא בתפקיד מאזניים, חטא אחד מכריע האדם והעולם לחובה, מצווה אחת מכריעה האדם והעולם לזכות.

אֱלֹהֵיהֶם אֲתֶם וּמִלְּפָנֶיהֶם לֵאמֹר – קדמא מרכא זרקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל, ע"פ רמב"ם (פ"ג מהלכות תשובה ה"ד) **לכתחילה** האדם יראה עצמו והעולם חצי חייב חצי זכאי, בפועל מעשיו יכריעו לחובה או לזכות.

ר' יוסף בכור שור (ד) **אַל-תֵּאמְרוּ ... בְּצַדְקָתִי ... וּבְרִשְׁתָּ** - כלומר: הא והא גרמה לו; כי לא גרם לך צדקתך אלא רשעם, כי מתוך רשעתם היה דעתי להשמידם, ואמרתם לאבות: אתננה לזרעם. ועכשיו נתמלאה סאתם ואתננה לכם, אבל לא בצדקתך.

אֱלֹהֵיהֶם אֲתֶם וּמִלְּפָנֶיהֶם לֵאמֹר – קדמא מרכא זרקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל, ע"פ ר' יוסף בכור שור לכתחילה מתוך רשעתם היה דעתי (דעת ה') להשמידם, ואמרתם לאבות: אתננה לזרעם (בזכות אבות ולפי ההמשך נראה שגם בזכות זרעם). ובפועל ועכשיו נתמלאה סאתם ואתננה לכם, אבל לא בצדקתך (ולא בזכות זרעם).

אֲתֶם וּמִלְּפָנֶיהֶם – פסק בין שתי אותיות מ"ם

ב"ט טוב טעם ודעת ולמנו (טו"ט) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפא = טרףא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שווה לפרטיה; **תביר מרכא טפא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מעין מסומן; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **1** – זקא-קטן – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן ... זקא-קטן** בחצי פסוק – **הקטא** – סדר קדימות; **אולא = גרש** – גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

ומנאם בתרתי, אולם יש להבין דלכאורה הרי"ז כמו שכתבנו דעוביית החטא והקבלה היינו הך.
[משאת המלך סימן עט בענין וידוי יוה"כ] כתב (הרמב"ם בריש הל' תשובה) ז"ל, כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עיתי פשעתי לפניך ועשיתי כן וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה והווי עיקרו של וידוי וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי"ז משובח עכ"ל. והנה נתבאר כאן ד' פרטיה בוידיא. אנא השם שהוא כעין תפילה, דבפשוטו נראה שצריך להתודות לפני ה' כמוש"כ הרמב"ם, אלא שאף תפילה היא שז"ל "אנא" ב. פירוט החטא כמוש"כ ועשיתי כך וכך ג. חרטה ונחמה על החטא כמוש"כ והרי נחמתי ובושתי במעשי ד. קבלה לעתיד וכמוש"כ ולעולם איני חוזר לדבר זה, וע"ז סיים הרמב"ם וזהו עיקרו של וידוי.

[באר הפרשה – כי תבוא התשעה], הרב א"א בידרמן הי"ו ע' י' ... כי אין תשובה אלא מתוך שמחה – כמו שרמזו הרה"ק ה' תפארת שלמה ז"ע וְעָתָה אֶל-הַעֲצָבוֹ, שהרי 'אין ועתה' אלא תשובה' (בר"ר כא,ו), אבל אֶל-הַעֲצָבוֹ - אל תקיימנה מתוך עצבות. (ע"פ **[ברכת ציון] (הרב בן-ציון אבא שאול זצ"ל) שהמלה ועתה בכתוב **(דב' עקב י"ב)** וְעָתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מַעֲמָךְ היא בנין אב לכל ועתה שבתנ"ך שמשמעותה תשובה.
ראה **(בר' ויחי נ"ב)** וְעָתָה אֶל-תִּירְאוּ**

ברישא של הפסוק (בין סלוק לאתנח) (ב) תת-תבנית במלת **מָה** שאפשר שהלימודים בה קשורים לטעם תלשא בסיפא של הפסוק במלים **כִּי אִם-לִירְאָה**. בפסוק צ"ט אותיות. הלימודים במלת **מָה** עוסקים בהוספת אות "א" במלת **מָה**.
[בבלי מנחות מגב] ... תניא, היה רבי מאיר אומר: חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר: **וְעָתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מַעֲמָךְ**. **[רש"י]** **מָה ה' אֱלֹהֶיךָ** וגו' - קרי ביה מאה. **[תוספות]** **שְׂאֵל מַעֲמָךְ** - פי' ר"ת דהוי (מלת **שְׂאֵל**) מלא (ואז) יש מאה אותיות בפסוק וי"מ ד-**מָה** עולה בא"ת ב"ש ("צ והגי' של י"צ עולה) מאה. ובקונטרס פירש אל תקרי **מָה** אלא מאה כלומר שחייב ק' ברכות וי"מ כדי להשלים מאה באותיותיה וכי קרית מאה הרי כולן.

[בעל הטורים] – **מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מַעֲמָךְ**. **מָה** בא"ת ב"ש יי"ץ (גי' ק' = 100), ששואל ממך ק' ברכות בכל יום **(מנחות מגב)**. וכן יש בפסוק ק' אותיות (שם תוד"ה שואל) וכן ממך עולה ק': ("צ"צ והגי' של י"צ עולה) ולא ממך"ך, וחשבון בעה"ט לא כולל אות "ע"
[במדבר רבה (וילנא) פרשת קרח פרשה יח] ... **(ישעיה לג,ו)** **יְרָאת ה' הִיא אוֹצְרוֹ**: אין בכלל המדות גדול מיראה ועונה **(דב' עקב י"ב)** **וְעָתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מַעֲמָךְ כִּי אִם-לִירְאָה אֶת-הו' אֱלֹהֶיךָ לְלַכְתּוֹ בְּכָל-דְּרָכָיו וְלֹא-יִהְיֶה אֹתוֹ וְלֹעֲבֹד אֶת-הו' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ**: **יְרָאת** (כנראה מכוון ל-**ישעיה לג,ו**) **יְרָאת** כי בפסוק נאמר ל-יראה) בגמטריא תרי"א ותורה תרי"א ויראה ותורה עמם הרי תרי"ג, ציצית ת"ר ח' גרורין וה' קשורין הרי תרי"ג שנים למעלה וג' למטה. ימי אברהם קע"ה שנה יצחק ק"פ שנה יעקב קמ"ז שנה כשאתה כוללך נמצא ה' מאות שנה ושתי שנים וכן מהלך שמים לארץ **(דב' עקב יא,כא)** **פִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ**: הוקם **(דב' עקב יא,כא)** על כנגד מאה ברכות שבכל יום היו מתים מישראל מאה אנשים בא דוד ותקן להם מאה ברכות כיון שתקנם נתעצרה המגפה. ו-**[דעת זקנים מבעלי התוספות]** דרשו מהפסוק **(שמו"ב כג,א)** **וַיִּנָּס הַגִּבּוֹר (דוד) הַקָּטָן**. **[בבלי מועד קטן טז,ב]** אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב **(שמו"ב כג,א)** **נָאִם דָּוִד בְּיָדֵי וַיִּנָּס הַגִּבּוֹר הַקָּטָן** – נאם דוד בן ישי, שהקים עולה של **תשובה**. דרשה זאת יוצרת קשר ללימוד ממלת **(דב' עקב י"ב)** **וְעָתָה** שמשמעה תשובה, כפי שהסביר **[ברכת ציון]** לעיל מבנין אב) בפסוק זה צ"ט אותיות - אל תקרא **מָה** אלא מאה - הא' משלימה ללא פחות ממאה, תיבת **מָה** היחידה בתורה בטעם יתיב. דוד המלך דרש קרא זה עקב המגפה וקבע לברך מאה ברכות ביום לתקן ולמנוע המגפה. אפשר שטעם יתיב בתפקיד דווקא כך או לפחות כך סייע לדרשה זאת.

[תורת מנחם - תשמ"ג א, האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן (אוצר החכמה ע' 346)] ולהעיר שתיבת "רשית" (אותיות תשר"י) היא באופן דחסר א' כמו"ש **(דב' עקב יא,יב)** **בְּרִשִׁית הַשָּׁנָה**, מ"רשית כתיב" היינו שתיבה זו נכתבה בתורה מלכתחילה באופן דחסר א', כדי להורות שהוספת והמשכת האל"ף "אלופו של עולם" נעשית ע"י עבודת בניי. וע"ד המבואר בהמשך חייב אדם לברך ה"גל (בסופו) "בענין אל תקרי **מָה** אלא מאה" [שהרי החיוב דמאה ברכות בכל יום למדים ממ"ש " **וְעָתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מַעֲמָךְ** וגו'"] אלא תקרי **מָה** אלא מאה" - שעבודת בניי היא להמשיך בחי' אל"ף, "אלופו של עולם" בכחי' "מה" (בביטול כמו משה ואהרן) ועי"ז נפעל הענין ד- "מאה".

[ליקוט יוסף, אר"ח סימן מן] – דין מאה ברכות בכל יום מברר האם חיוב מאה ברכות הוא מן התורה או מדרבנן, והחיד"א בשו"ת יוסף אומץ פסק שזה מדרבנן. ואור החיים (דב' כב,יט) כתב שענשו אותו מאה כסף רומז למאה ברכות שחייב לברך בכל יום, כמו שדרשו את **(דב' עקב י"ב)** **וְעָתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מַעֲמָךְ**. אל תקרי מה אלא מאה, ופסוק זה בבעל תשובה נאמר (ט) – ראה להלן **[ברכת ציון]**. (בשו"ת התשב"ץ חלק ב' סי' קסא) עסק בנושא האם בזמן הבית היו מברכים מאה ברכות בכל יום, וב-שו"ת רמ"ע מאאנו (סי' לט) עסק בנושא האם מאה ברכות מנו לפרושים או רק לקלי עולם שלא יפחתו מהם. בשבולי הלקט (סי' א) כתב שהפסוק (שה"ש) (היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני, ששומעים היטב ומכוונים, לברכות קריאת התורה, ומשלימים ע"י כך מאה ברכות. ועדיף לצאת בברכות של עצמו (מגן אברהם סי' מו סק"ח). קונטרס מצות מאה ברכות (טוקר, ע' לה) כתב בשם הגרי"ז מברסיק, שקיום המצוה הוא רק ע"י מספר מאה ברכות בשלימות, ולכן מי שנאנס ולא יכול לברך מאה ברכות, לא חייב להשתדל לברך ... אם בין כך ובין כך לא יגיע לבסוף למנין מאה ברכות.

המקורות הבאים מלמדים על כך שהפסוק הוא בנין האב לענין יראת ה' והתשובה.
[בבלי ברכות לגב] ... ואמר רבי חנינא: הכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים, שנאמר: **(דב' עקב י"ב)** **וְעָתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מַעֲמָךְ כִּי אִם-לִירְאָה**. אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא? והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי: אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר: **(ישעיה לג,ו)** **יְרָאת ה' הִיא אוֹצְרוֹ**! - אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא. דאמר רבי חנינא: משל, לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו - דומה עליו ככלי גדול. **[פ"רש"י ע"פ [בבלי ברכות]:** הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. והסביר פירושו **[שפת"ח]** האדם הוא **בחינו** ונתנה הבחירה בידו ליראה ה', ע"פ פירוש שפת"ח **אם-לִירְאָה** – מקף כרב-מצב של יראת ה' לפי היכולות שהוטבעו בו בעודו עובר (בבלי נדה טז,ב). האדם בעל בחירה להיות ירא ה' לפי היכולות שלו ולהשיג עמם מה שיותר כהשתדלות משה לעצמו. ואז **אם-לִירְאָה** – תלשא בתפקיד (א) להורות שהאדם הוא בעל בחינה נעלה כעין מחיצה לעצמו משאר הבריאה; בבחירת דרגת יראת ה' (ב) תלשא כשיעור (או אומדנא של) יראת ה' ולפי כך לתקן ולהתעלות לפי יכולותיו הטבעיות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טווד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תהשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערו: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך; **רבי**; **דראג** – מצרף; **תביר** – מחלק; **ממעט**, **לא ממש**: **טפא** – **טרא** – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפא** – קב"שעויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; **דראג תביר טפא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפא** – קבוצה שמעטת חלק מפרטיה מענין מסוים; **מק** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהגה, השלם והחלק נדרשים; **זרא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **1**: **זק-קטן** – **2**: **זק-גדול**; **3**: **רביע**; **4**: **מונה רביע** – לפחות **4**; ... **זק-קטן** ... **זק-קטן** בחצי פסוק – הקטן השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** – **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא וואל** – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלימד ולמד, כענין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** – **הרסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת עקב (ח) (דב' עקב יא) בעלת ההוא אמר ה' אלי פסל-לך שני-לוחת אבנים כראשנים זשה"כ
(ירמיה ב,ג) כי מעולם שברתי עֲלֶיךָ נִמְקַתִּי מוֹסְרֵמֶךָ וְנִתְאַמְרִי לֹא אֶעֱבֹד אֲעֲבֹד אִיזְהוּ עוֹל עוֹלוֹ שֶׁל מִלְאָךְ הַמוֹת שְׁנֵאמַר (שם' תשא לב,טז) וְלֹחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה וְהַמְּקַבֵּל מִקְּבָבֵי אֱלֹהִים הוּא הַרְוֵת עַל-הַלְחָת: חירות ממלאך המות ור"נ אומר חירות מן הגליות ורב אמר חירות מן היסורין שהיו כמלאכי השרת שנאמר (תה' פב,ו) אֲנִי-אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אֲתָם וּבְגִי עֲלִיזוּן פִּלְגָם: ובשעה שעשו אותה מעשה נאמר (תה' פב,ז) אָכֹן פָּאָתָם תִּמְתּוּן וְכֹאֲתֵד הַשָּׁרִים תִּפְלוּ: (ירמיה ב,ג) וְנִתְאַמְרִי לֹא אֶעֱבֹד אֲפִי' מִשְׁתַּעֲבַדְתָּ עוֹשֵׂיךָ מִה שְׁאֵנִי מִבְּקִשֵׁיךָ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה אַתָּה הוּא קִשָּׁה שְׁלֵהֶם הַשְׁתַּבְעַד / הַשְׁתַּעֲבַד / תַּחֲלָה שְׁנֵאמַר פֶּסֶל-לְךָ שְׁנֵי-לוּחֹת אֲבָנִים.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת עקב (ט) ... (קהלת ג,ה) עַת לִשְׁלֹחַ אֲבָנִים אֵלּוּ הַלוּחֹת הַרְאוּנוֹת (קהלת ג,ה) וְעַת כְּנֹס אֲבָנִים עַת הִיא לְפִסּוֹל לוחות אבנים אחרים שנאמר (דב' עקב יא) פֶּסֶל-לְךָ שְׁנֵי-לוּחֹת אֲבָנִים, אמר רבי יהושע שהוא מבכר (דב' עקב ז,כ) פְּסִילֵי אֱלֹהִים תִּשְׂרָפוּן בְּאֵשׁ, ד"א פֶּסֶל-לְךָ שְׁתֵּהא הַפְּסוֹלֶת שְׁלֶךְ, רבי לוי ורבי יוחנן אומר מהיכן פסלן אחד אומר מתחת כסא הכבוד פסלן, ואחד אומר מתוך אהלו ברא לו מחצב ומשם חצב שני לוחות אבנים ונטל את הפסולת ומשם העשיר שהיו של סנפרינון,

מוצע להסביר המשך דרשת [אדר"ג] מנין שהודה לו המקום שנ' (דב' עקב יא) **בעלת ההוא אמר ה' אלי פסל-לך**, הא שהודה לו המקום על שיבורן, בשילוב דרשות [מדרש תנחומא עקב (ח) (ט) (ט)] על-פי תבנית הטעמים של **אמר ה' אלי** – דרגא מונה רביע, תבנית טעמים לתיקון חטא אדם הראשון. החטא גרם לירידת העולמות התערבות היצר הרע ולעבודה זרה שהתגלתה בעגל הזהב ומלאך המות. נאמר ב- [בבלי קידושין ל,א] בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין נאמר ב- [בבלי סנהדרין כו,ב] דבר אחר: (התורה מכונה) תושיה - שניתנה בחשאי מפני השטן. [רש"י] מפני השטן - שהוא מקטרג, ואמר: תסתפק לעליונים ולא ימסרו הלחות ביד משה. ואילו ב- [ילקוט שמעוני תורה פרשת מקץ (המתחיל ברמז קמז)] לוחות הראשונות על ידי שנתנו בקולות נשתברו (טט: כי שלט במ עין הרע), אבל לוחות אחרונות שנאמר (שם' תשא לד,ג) **וְאִישׁ לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ נִתְקִימוּ וְאִף יְרוּשָׁלַיִם חִרְבָה מִפְּנֵי הָעֵיץ (טט: הרעה) (איכה ב, טו) הַנְּזַת הָעֵץ שִׂיאֲמָרוּ פְּלִילֵת יָפִי**. וכן כתב [פנחס רזא שמות כג] (דב' עקב יב) **אֲשֶׁר שִׁבְרָתָךְ**, וקשה למה לא זכו לוחות ראשונות להתקיים, וי"ל משום שנתנו בקולות ועי"ל משום שלא נכתבו מן הכתב אף על פי דלמעלה לא שייך, מהר"ר אליעזר:

זאת כנראה דרשת [תנחומא עקב (ח) (ט)] החטא גרם לירידת העולמות התערבות היצר הרע ולעבודה זרה שהתגלתה בעגל הזהב ומלאך המות. החירות ממלאך המוות שהוא תוצאת היצר הרע, יבוא בביעור ע"ז וביטול יצר הרע מהעולם. הלוחות הראשונים נתנו בקולות ולכן היצר הרע פעל ביתר שאת לבטל התיקון שבא עמם. לכן הקב"ה צוה על משה לשברם כדי שיעשו כתבלין להמתיק את התנגדות היצר הרע. בפריחת אותיות התורה מן הלוחות היצר הרע כביכול זכה בכעין שיעיר לעזאזל, אבל זה היה כתבלין להמתיקו, להחליש התנגדותו. הלוחות השניים, שנתנו בצננה נושאים את התורה כאשר היצר הרע לא כל כך מודע להם והתורה הנשאת עליהם פועלת את התיקון של חטא אדם הראשון עד ביטול היצר הרע לגמרי.

פסל-לך – מקף כרב-משמע מלות פסל-לך ע"פ [מדרש תנחומא (ורשא) פרשת עקב (ט) (א) מבכר (דב' עקב ז,כ) פְּסִילֵי אֱלֹהִים תִּשְׂרָפוּן בְּאֵשׁ, (ב) שתהא הפסולת שלך,

דברים עקב יב: וְאֶכְתָּב עַל-הַלְחָת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלְחָת הָרִאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁבְרָתָ וְשִׁמְתָם בְּאָרוֹן: (מדרש תנחומא (ורשא) פרשת עקב יא) (דב' עקב יב) אֲשֶׁר שִׁבְרָתָ, רבי עקיבא ורבי ישמעאל חד אמר טול מידי הילך משה אשר שברת, ואחד מהם אומר יפה עשה מלה"ד למלך שקדש אשה אמר לה לאחר זמן אני משלח לך כתובתיך ביד שושבין, שלח המלך אחר זמן עד שהוא הולך מצא אותה שקלקלה עם אחר, מה עשה אותו שושבין קרע אותה כתובה אמר מוטב שידון אותה כפנויה ולא כאשת איש, כך הקדוש ב"ה קדש את ישראל שנאמר (שם' יתרו יט,י) וְקִדַּשְׁתֶּם הַיּוֹם וְיִמְתָרְךָ בֵּא מֹשֶׁה לִיתֵן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה וּמִצְוָה שֶׁעָשׂוּ אוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה מִה עֲשֵׂה שֶׁבֵר אֶת הַלוּחֹת שְׁנֵאמַר (דב' עקב ט,ט) וְאָרָא וְהִגַּה חֲטָאתֶם לַה' אֱלֹהֵיכֶם (דב' עקב ט,ז) וְאֶתְפַּשֵׁן בְּשִׁנֵי הַלְחָת וְאֶשְׂלַחְתֶּם מִעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאֶשְׂבַּרְתֶּם לְעֵינַיִכֶם: אמר ר' ברכיה בשם רבי חלבו משום רבי ישמעאל בר נחמיה הלוחות ארכן היה ששה טפחים ורחבן ג', והיה משה מחזיק בשנים והקב"ה בשנים ושני טפחים ריוח באמצע, וגברו ידיו של משה ואחו כלוחות ושברן שנאמר (שם' תשא לב,ט) וַיִּשְׂלַח מִיָּדוֹ מִיָּדוֹ אֶת-הַלְחָת וַיִּשְׂבַּר אֶתֶם תַּתַּת הָהָר: לפיכך אמר ליה הקדוש ברוך הוא אַתָּה שִׁבְרָתָ, על מה שברן על שפרח הכתב מעליהם ולפיכך שברן מלה"ד לדואר שהיה מהלך ופרודגיי"א בידו להכנס במדינה ועבר בתוך הנהר ונפלו הכתבים לתוך המים ונמחו האותיות מה עשה אותו הדואר קרען שנא' (דב' עקב ט,ט) וְאָרָא וְהִגַּה חֲטָאתֶם לַה' אֱלֹהֵיכֶם מה ראה ראה האותיות שפרחו ואף הוא שברן שנאמר אֲשֶׁר שִׁבְרָתָ אמר לו הקדוש ב"ה אני הכתבתי בתורתך ואמרתי (ויקרא ה,כ) וְהַשִּׁיב אֶת-הַגְּזוּלָה אֲשֶׁר גָּזַל אִו אֶת-הַעֵשֶׂל אֲשֶׁר עֵשָׂק אִו אֶת-הַסֶּפֶדָּן אֲשֶׁר הִפְקַד אֹתוֹ, ואתה הפקדון שהיה אצלך וְהַשִּׁיב אוֹתוֹ, זו שנא' (דב' עקב יא) פֶּסֶל-לְךָ שְׁנֵי-לוּחֹת אֲבָנִים כְּרִאשִׁימִים, ולא עוד אלא למחר הן עומדין להיות שונים מה שהן למדין ממך נשתברה חבית ושברה הסרסור הוא משלו אתה היית סרסור בינינו לבינו ושברת לפיכך אתה צריך לשלם

(דב' עקב יא) פֶּסֶל-לְךָ שְׁנֵי-לוּחֹת אֲבָנִים כְּרִאשִׁימִים – גרשיים מהפך פשטא זק-קטן, זק-קטן מלימד על שני לימודים, מהפך פשטא מלימד שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב. לימוד אחד הוא הלימוד של יצא להקל ששברת הלוחות מנעה קבלת התורה ע"י עם מיישראל וכך לא נתייבבו כולם כלייה. אמנם ב- [מדרש שה"ש רבה] משה טען כי התורה ניתנה לעצמו כמתנה ולא לישראל כדי לא לחייבם, ושבר את המתנה שלו.

אבל מ- [אבות דרבי נתן פ"ב] ומ- [מדרש תנחומא (ורשא) פרשת עקב יא)] מתברר לימוד אחר של דבר והפוכו והוא סוגיית מזיק. ב- [אדר"ג] הקב"ה הפקיד הלוחות בידי משה כשליח, ואמר לו לשברם והיה עמו בשעה ששברם וגם הודה לו על ששברם. אבל ב- [תנחומא עקב יא)] משה מצטווה להשיב לוחות שניים משלו מפני ששבר מה שהופקד בידיו כשליח לעם ישראל. ברור סוגיית מזיק בחושן משפט. בהתייעצות עם הרבנים הי"ח ח"ג גירש, הרב א"מ בראון, הרב רובינשטיין, התברר כי המזיק דבר, שאינו שלו, בידיים חייב לשלמו (בלי קשר אם הוא שליח, נפקד שהוא שומר מארבע שומרים, או בלי חיוב שומר).

אם אמר בעל החפץ "קרע כסותי" "קצוץ אילנות" "שבור" ולא אמר לו היפטר – המזיק חייב, אמר "הפטר" – המזיק פטור. אמר הרב א"מ בראון הי"ח "הקצות" מפלפל בדין בעליו עמו. אמר לו "הזק ופטור" או "קרע כסותי", אם המזיק הוא שומר – חייב, אם המזיק אינו שומר – פטור.

עצם משיכת חפץ ע"י שליח זה קנין. שליח נמצא בתנועה לכן אין כאן הקצאת מקום ולכן השליח הוא לפחות שומר חנינם (וודאי אינו לא שומר כלל). קנין סודר הוא חמור מסתם משיכה כי המקבל עליו בקנין סודר משעבד גופו לחפץ לפצות בכסף. היות והקב"ה אמר למשה "שבור" ולא אמר לו "הפטר" או שמשם שבר מעצמו הלוחות זהו הזק שיש לשלמו בכסף או שווה כסף כגון שיש גלמי, חייטם, לוחות. הקב"ה הקל על משה ומצא אבן סנפירון באוהלו וממנה חצב הלוחות השניים והעשיר מן הפסולת. ואם הייתה מתנה אליו אז אינו שומר וכל זכויות הקנין הן של משה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טווד"ל) כי במצותך האמתית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך; **רבו**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפא** = **טרא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפא** – קבוצה שמממטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **1**; **זקא-קטן** – **2**; **זקא-גדול** – **3**; **רביע** – **4**; **מונה רביע** – לפחות **4**; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אזא** = **גרש** = **גרשי** – יוצא מהענין; **קדמא ואזא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תריסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.8 דברים עקב ז"ב (התשע"ח)

דברים עקב ז"ב: ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך

כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא הבה אתו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך:

דברים עקב ז"ג: לשמר את-מצות ה' ואת-חקותיו אשר אנכי מצוה תיגום לטוב לך:

[דברי דוד] (דב' עקב ז"ג) ... שאין הש"י מבקש ממך רק היראה שבשים לבך (ז"ב) ליראה את-ה' ותו לא, אלא מן מחשבת היראה שלך

ימשך ללכת בכל-דרכיו ולא הבה אתו, ואינו צריך לחשוב ולדאוג ע"ז והיינו במצות עשה, שע"ז אמר ללכת בכל-דרכיו

ואח"כ אמר על מצות לא תעשה דהיינו (ז"ג) לשמר את-מצות ה' דכל השמר אינו אלא לא תעשה, וסיים ע"ז לטוב לך, וכמו

שארז"ל [שיר השירים רבה ד,ה] כל מי שבא עבירה לידו וניצל ממנה ולא עשה אותה (נחשב לו ש) מצוה גדולה עשה. : ומסיים [דברי דוד] ויש לו שכר כאילו עשה מצוה. ומשום מה לא הביא [משנה מפורשת מכות פ"ג,מט"ו] הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה.

(דב' עקב ז"ב) את-ה' אלהיך – קדמא ואזלא ... **(דב' עקב ז"ג) לשמר את-מצות ה'** – גרשיים מהפך פשטא זקא-קטן, תבנית משני

הכתובים בתפקיד כעין קל וחומר עם דיו.

דיו לבא מן הדין (במצוות לא תעשה **(דב' עקב ז"ג) לשמר**) להיות כנידון (במצוות עשה של תשובה **(דב' עקב ז"ג) ועתה**) מה בעל

התשובה מקבל שכר אז לא כל שכן שמי שלא עבר על לא תעשה ואפילו לא ברח ממקום העבירה אלא ישב ולא עשה יקבל שכר.

אפשר שזה קל וחומר גם בלי דיו. מה בעל התשובה מקבל שכר אז קל וחומר שמי שלא עבר על לא תעשה ואפילו לא ברח ממקום העבירה אלא ישב ולא עשה יקבל שכר.

דברים עקב ז"ג: לשמר את-מצות ה' ואת-חקותיו אשר אנכי מצוה תיגום לטוב לך:

[רש"י] (דב' עקב ז"ג) לשמר את-מצות ה' – ואף היא לא לחנם (רא"ם: עבורך), אלא לטוב לך, שתקבלו שכר:

[רבי אליהו מזרחי] (דב' עקב ז"ג) לשמר את-מצות ה' ואף זו לא לחנם, אלא לטוב לך, שתקבלו שכר. הוצרך להוסיף על לטוב לך

“אף זו לא לחנם”, מפני שבזולתו היה נראה כסותר זה את זה, דמעיירא אמר: **(דב' עקב ז"ג) מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם-**

ליראה... לשמר את-מצות ה' משמע שה' צריך זה לעצמו, ולבסוף אמר לטוב לך ומשמע שאינו צריך זה – רק בעבורך. אבל עם

תוספת הזה, יהיה פירושו: אף על פי שה' שואל זה מעמך, אינו בעבורו – רק בעבורך, כדי לקבל שכר. ופירש “לא לחנם” לא בעבורו,

שהיא לך לחנם, מאחר שאינך נהנה ממנו.

פי' ה-**[רא"ם]** יאל בעבורו ונמשך דבריו אלא בעבורך. כיצד? ע"פ **[דברי דוד] לשמר** אלו מצוות לא תעשה. כאשר בא לפניך

מצוות לא תעשה ואתה יושב ולא עושה אתה מקבל שכר.

(ז"ג) לשמר את-מצות ה' – מהפך פשטא, בתפקיד להוציא מהפשט. ע"פ **[רא"ם]** מהפשט נשמע שה' צריך זה לעצמו, ומלמד שאינו

צריך לעצמו אלא עבור הישראלי המקיים את מצוות ה' עשה ולא תעשה.

[דעת זקנים מבעלי התוספות] (דב' עקב ז"ג) ועתה ישראל מה ה' אלהיך. אטו דבר קטן הוא זה וי"ל דאקרא דלכתריה קאי **(דב' עקב**

ז"ג) לשמר את-מצות ה' וגו' לטוב לך. כלומר אינו שואל ממך דבר זה (טט: לברך מאה ברכות ביום) כי אם לטוב לך להנאתך

ולהרבות לך שכר. ויש אמרים שדוד תקנם לעצור מגפה שבה מתו כל יום מאה אנשים. עוד יש להוכיח מאה ברכות מרכיב הנה כ"י

כ"ן יברך גבר במנין כ"י כ"ן יברך גבר כי יברך חסר ו"ו כתיב ולכך תקנו לומר מודים שהרי פי' משתחיים כדכתיב גבי נעמן **(שמ"א**

טו,ל) והשפתני לך אלהיך:. ותרגם יונתן ואודיתי קדם ה' אלהך

(הערות טט: בגירסה של שו"ת 24 תיב"ע **(שמ"א טו,ל) ואסגוד קדם ה' אלהיך**: ופסוק זה נאמר בשאלו ולא בנעמן שבו נאמר **(מ"ב ה,יח)**

והשפתני לך בית רמון וינתן **ואסגוד בית רמון**. כך שהמסקנה הבאה "שהשתחיה" משמעה "מודים" צריכה מקור נוסף.)

ומ"מ אנו אומרים מודים ולא משתחיים לפי שעולה בגימטריא מודים"מאה לומר שכל האומר מודים כהוגן כאלו קיים מאה ברכות

ר"ל שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה או שיראה איסר כנגד לבו וכרע כחוטרא וזקיף כי חויא

(דב' עקב ז"ג) לשמר את-מצות ה' ואת-חקותיו – גרשיים מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן מלמד על שני לימודים, מהפך פשטא

מלמד שלפחות אחד משני הלימודים יוצא מפשטו של מקרא. לימוד (א) אפשר שאחד משני הלימודים הוא **לשמר את-מצות ה'** –

גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא לדון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר. הנשמר מלעבור על לא תעשה מקבל שכר.

לימוד (ב) ע"פ **[דעת זקנים מבעלי התוספות]** יצא להקל (א) לציבור שאמירת מאה ברכות מצילה מהמגפה; (ב) האומר מודים

כהוגן כאלו קיים מאה ברכות

[משך חכמה] (דב' עקב ז"ג) לשמר את-מצות ה' ואת-חקותיו אשר אנכי מצוה תיגום לטוב לך:

... הבאור, כי כל התורה בכללה היא לטובת מין האנושי ולקיומו ... כפי מה שיודע היודע האמיתי יתברך. ולכך לא נוסדו דרכיה על

ענינים מחלשים את החומר וכוחותיו, רק כלליותיה המה דברים מחלשים התאווה. ... לבד מצוה אחת מצאנו, מילה, שהיא גם כן

החליש התאווה כמו שכתב בהמורה.

(דב' עקב ז"ג) לשמר את-מצות ה' – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא לדון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר. מצוות מילה

שבאה להחליש התאווה יצאה מכלל המצוות ללמד שכלל המצוות המה דברים מחלשים התאווה ובאות להקל על ישראל בשמירת

המצוות.

אשר אנכי מצוה – תביר מרכא טפא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, הקשורה לנושא ושעל חלקה לא חל ענין מסוים או הלכה

מסוימת בקשר לנושא. כגון מצוות מילה **[משך חכמה]** אם יש איזו סכנה בדבר, אז אינו נימול, וכגון **[בבלי סנהדרין עד,א]** והא תניא,

אמר רבי ישמעאל: מנין שאם אמרו לו לאדם עבוד עבודה וזה ואל תהרג מנין שיעבוד ואל יהרג – תלמוד לומר **(וי אח"מ יח,ה) ותי פגם**

– ולא שימות בהם. יכול אפילו בפרהסיא – תלמוד לומר **(וי אמר כב,לב) ולא תחללו את-שם קדשי ונקדשתי**.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; **תמצית ההשערות**: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (קראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך; **רבו**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק; **ממעט**, **לא ממש**; **טפחא** = **טרחא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **1**: **זקף-קטן** – **2**: **זקף-גדול**; **3**: **רביע**; **4**: **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = **שכחה**; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = **שכחה**; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"פ.

מצוּנָה הַיּוֹם – טפחא כטעם עוצר ובכל זאת יש לומדים אותם כיחידה אחת. וההסבר **מצוּנָה** – טפחא בתפקיד כפותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **הַיּוֹם** ע"פ **[דברי דוד] (דב' עקב יא,ג)** פר' **הַיּוֹם אִם-שָׁמַעְתָּ תִּשְׁמָעוּ אִם תִּשְׁמַע בְּיַדְךָ שְׁמַע בְּחַדְשׁ**. פירש"י [סוכה מ,ב]: מה שתחדשו אתם מעצמכם בכל יום מה שתלמדו מן הישן, דהיינו מה שלמדתם ממני. ועפ"ז נראה לתרץ מה שקשה על פירש"י אחר זה ב-(דב' עקב יא,ג) **מִצְנַה אֲתֶכֶם הַיּוֹם** 'שיהיה בעיניכם חדשים' והיינו ממה שכתוב **מצוּנָה הַיּוֹם**, דלמה לא פירש"י כן על מ"ש בפרשה זו: ב-(דב' עקב יא,ג) **אֲשֶׁר אֲנִי מִצְנַה הַיּוֹם לְטוֹב לְךָ**; ולפי מה שכתבתי כאן נחא, דבאמת הוה הצווי היום (ט:ט) כלומר הפסוק **(דב' עקב יא,ג)** מתיחס לזמן שמר"ח שבט בשנה הארבעים, ואילו **(דב' עקב יא,ג)** **אֲשֶׁר אֲנִי מִצְנַה הַיּוֹם** מתיחס לזמן צווי קודם כגון מתן תורה **הַיּוֹם** – אתנה כמגביל?
תכלית כל הקרא בסיפא **לְטוֹב** – טפחא, פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו, **לְךָ** – סלוק, כמגביל את הטוב דווקא לכל אחד מישראל, כבן יחיד לאביו. המקיים גזרת ה' בלי הרהור זה תכלית הטוב לו כנבא.

דברים עקב יז, 2 – ח: 1 [ז] **מִשָּׁם נִסְעוּ הַגִּדְגָדָה וּמִן-הַגִּדְגָדָה יִשְׁבְּתָה אֶרֶץ נַחְלֵי מַיִם**:
[ח] בְּעֵת הַהוּא הִבְדִּיל ה' אֶת-שִׁבְט הַלְוִי לְשֵׁאת אֶת-אֶרְוֹן בְּרִית-ה' לְעַמּוֹד לְפָנָיו ה' לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמּוֹ עַד הַיּוֹם תִּהְיֶה:
[בעה"ט] ... **סמך מַיִם (דב' עקב יז, 2) לְשֵׁאת אֶת-אֶרְוֹן בְּרִית ... וּלְבָרְךָ** לומר שצריך ליטול ידיו כדי לישא כפיו,
(דב' עקב יח, 1) לְעַמּוֹד – תלישא-קטנה (= תרסא) אפשר שבשני תפקידים מתוך תפקידי תרסא: שיעור, חציצה, מחיצה, עקירה.

(א) בתפקיד חציצה מלמד שעבודת כהנים בעמידה **במחיצת** מחנה שכונה (הצר המשכן והמשכן, ובמקדש עזרה, קדש (אולם, היכל) וקדש הקדשים וכל הלשכות בקדש) **בלא חציצה** על הרצפה (היינו יחפים),
[בבלי יומא נח,א] תא שמע: היה עומד על גבי כלי או על גבי רגל חבירו - פסול.
[רמב"ם ביאת המקדש פ"ה, ה"ז] וכל העובד והוא יושב חילל ועבודתו פסולה ואינו לוקה, מפני שאזרהה שלו מכלל עשה היא, וכן כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש צריך שיהיה עומד על הרצפה, ואם היה דבר חוצץ בינו ובין הקרקע כגון שעמד על גבי כליים או בהמה או על רגלי חבירו פסל, וכן אם היה דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי שעובד בו פסל.
[חברותא זבחים כד,א] שנינו במשנה: היה עומד על גבי כליים, על גבי בהמה, על גבי רגלי חבירו - פסול!
והוינן בה: מנלן שהעומד על גבי חציצה פסול עבודה?
ומתריצין: דתנא דבי רבי ישמעאל: הואיל ורצפה של המקדש מקודשת לעמוד ולשרת עליה בקדושה שקידשה דוד, וכלי שרת מקודשין כדכתיב **(במ' נשא ז,א) נִימְשָׁקְם וְנִקְדַּשׁ אֲתָם**:- מה כלי שרת נאמר בהם הדין שלא יהיה דבר חוצץ בינו של הכהן המקבל בידו את הדם לבין כלי שרת, אף רצפה של המקדש, לא יהא דבר חוצץ בינו של הכהן העובד לבין הרצפה!

(ב) בתפקיד שיעור נטילת מים לכהנים.
[רמב"ם ביאת המקדש פ"ה, ה"ז] מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מכלי השרת ה"ז כשר, וגו' **[כסף משנה]** ... ברייתא בפרק שני דזבחים. ומפרש טעמא משום דכתיב **(שמי' תשא ל,ב) יִרְחָצוּ** לרבות כלי שרת.
(שמי' תשא ל,ב) כְּבָאֵם אֶל-אֱהֱלָה מוֹעֵד יִרְחָצוּמִים וְלֹא יִמְתּוּ ... אֶל-אֱהֱלָה מוֹעֵד יִרְחָצוּמִים – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל כל אחד חלה אותה הלכה, הפרטים שבהם מקדשים ידים ורגלים הם כיור וכלי שרת
[רמב"ם ביאת המקדש פ"ה, ה"א] הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפילו במעין אין זה קידוש כלל עד שירחץ בכלי, ובכל כלי הקדש מקדשין בין שיש בהן רביעית (ע"פ כסף משנה אם נוטלים עמם מתוך הכיור) בין שאין בהן רביעית (ע"פ כסף משנה הכוונה שאלו ברזים הקדושים לתוך הכיור). **[כסף משנה]** ברייתא שם (שני דזבחים דף כ:): **טבל במי מערה ועבד עבודתו פסולה ופירש"י** במי מערה שהם כשרים לטבילה וה"ה למים חיים:
(דב' עקב יז, 2) נַחְלֵי מַיִם – מרכא סלוק, כעין רבוי הגבלות כפסק **[רמב"ם ביאת המקדש פ"ה, ה"א]** הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפילו במעין אין זה קידוש כלל ועוד הגבלות כפירש **[כסף משנה]** ברייתא שם (שני דזבחים דף כ:): **טבל במי מערה ועבד עבודתו פסולה ופירש"י** במי מערה שהם כשרים לטבילה וה"ה למים חיים: טט: ועל פי [רמב"ם מקוואות ט] יש עוד צורות של מעיינות, וגם טבילת כהן באלה אינה קידוש.

(דב' עקב יח, 1) לְעַמּוֹד לְפָנָיו ה' לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמּוֹ
לְפָנָיו – קדמא, בתפקיד קודם קידוש ידים ורגלים, כדי **לְעַמּוֹד** – תרסא בתפקיד שיעור המים שבו יקדש ידיו ורגליו מכיור שיש בו שיעור מים ללפחות ארבעה כהנים או יקדש מכלי שרת בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית
ה' לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמּוֹ - מהפך פשטא מונה זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שני לימודים, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחד מן הלימודים יוצא מפש הכתוב.
[בבלי תענית כו,ב] אמר רבי יצחק אמר קרא **(דב' עקב יח, 1) לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמּוֹ** מה משרת מותר בחרצן אף כהן מברך מותר בחרצן. **[רש"י בבלי תענית כו,ב]** מה (כהן) משרת כו' - עובד עבודה, דלא מיתסר אלא שתויי יין ממש, דכתיב יין ושכר אל תשת וגו', הא (כהן שאכל) בחרצן – מותר (לשרת).
[בבלי ערכין יא,א] מדכתיב: **(דב' עקב יח, 1) לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמּוֹ**, מכלל דברכת כהנים לאו שירות היא.
[בבלי סוטה לח,א] **[במדבר רבה (וילנא) פרשת נשא פרשה יא, ד]** ... ר' נתן אומר אינו צריך שכבר נאמר **לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמּוֹ** מקיש ברכה לשירות מה שירות בעמידה דכתיב לעמוד לשרת אף ברכה בעמידה, כה תברכו בנשיאות כפים אתה אומר בנשיאות כפים או אינו אלא בנשיאות כפים ושלא בנשיאות כפים ת"ל **(וי' שמי' ט,כב) וַיִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת-יָדָיו וַיְגִיז אֶל-הַעָמָּם וַיִּבְרָכֵם** מה הוא בנשיאות כפים אף בניו **בנשיאות כפים**
[פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) במדבר פרשת נשא [המתחיל בדף פה עמוד א]]
רבי נתן אומר הרי הוא אומר **(דב' עקב יח, 1) לְעַמּוֹד לְפָנָיו ה' לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמּוֹ**. מה שרות בעמידה אף ברכה בעמידה.
[פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) דברים פרשת עקב [המתחיל בדף יב עמוד א]]
(דב' עקב יז, 2) מִשָּׁם נִסְעוּ הַגִּדְגָדָה. **(דב' עקב יז, 2) בְּעֵת הַהוּא הִבְדִּיל ה' אֶת-שִׁבְט הַלְוִי לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמּוֹ**. מקיש ברכה לשירות. מה שירות בכשרים ותמימים אף ברכת כהנים בכשרים ותמימים. מיכן אמרו חכמים כל כהן שיש בו מומין אינו עולה לדוכן:

ב) טוב טעם דועת אלתא - הטוב (ל) כי במצוות האמנות - העלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"ד - תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (קראים קיסרים ותפקידם) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרוא - שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מעניי מסוים; מקף - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישייה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.9 דברים עקב ז"ב (התשע"ט)

דברים עקב ז"ב: והנה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר' ה' אלהיך לה את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבתך:

[עבודת ישראל - הרב הופשטיין ישראל, המגיד מקוז'מיין, פר' עקב (אוצר החכמה)] (הפנייה של הרב בראון, התשע"ד)
והנה עקב תשמעון הכתוב מרמז היסוד לכל עבודת השי"ת להיות במדרגת עקב יבנוע ושפל כמ"ש חז"ל שייף ועגיל שייף ונפיק ולא מחזיק טיבותא לנפש' וזש"ה **והנה עקב תשמעון את המשפטים האלה**. פי' אפ"י שתשמעו ותשמרו כל התורה תהיו בבחינת עקב ואז **ושמר' ה' אלהיך (דב' עקב ז"ב)** ו**אתה וברכך וברכך** וסוף הכבוד לבא.

והנה **והנה עקב תשמעון** נקוד בטעם מונח מונח רביע ומורה ג"כ ע"ז שלא יסתפק האדם בענוה ושפלו' מועט כי כל אשר ירבה יותר להקטין א"ע באמת יהיה מונח מונח והטעם הוא למטה תחת תיבה להורות על ההכנעה אז יזכה לבחי' רביע שהוא על האותיות ורביע פי' שתהיה השכינה רובצת עליו כאמ' דרביעא על בנין (כאמא הרובצת על בנים), וכמ"ש בתיקונים פי' טעם רביע ע"ש. וכן כאן **והנה עקב** כשתהיו בבחי' עקב אז **תשמעון את המשפטים האלה** ותזכו להיות מכוין לשבטו יתברך.

והנה עקב - מונח מונח רבוי אחר רבוי של הכנעה אז זוכה ל- **תשמעון** - רביע שכינה רובצת **[עבודת ישראל ע"פ ספר התיקונים]**, דומה לענין **(בר א,ב)** **נרום אלהים מרתפת על-פני המים: [רש"י] (בר א,ב)** **נרום אלהים מרתפת** - כסא הכבוד עומד באויר ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקדוש ברוך הוא ובמאמרו, כסא הכבוד של ארבע צדדים המרחף מעל עולמות הבריאה יצירה ועשיה מכסא הכבוד נמשך החיות לעולמות כגון המרוזם בהמשך **את המשפטים האלה ושמרתם** - ר"ת א-ה-ו-ו שם אהו"ה בצירוף חדש אייר, המכונה אור הגנוז של התורה, שם הבינה והדעת, קישור שמים וארץ, שם קפיצת הדרך.

והנה עקב תשמעון - מונח לגרמיה (מונח פסק) מונח רביע, כעין שתי קריאות (א) עם פסק **והנה** - שם הוי' בצירוף חדש תשרי, חדש עשרת ימי תשובה, דין ורחמים. זכו אזי הקריאה (ב) ללא פסק **והנה עקב תשמעון** - מונח מונח רביע, והיה לשון שמחה, והשפעת החיות האלקית ולאלו שלא זכו ניתנת האפשרות לתקן **עקב תשמעון** - מונח רביע, רמז לארבע דורות של המתנה של מדת הפורענות

דברים עקב ח,ח - ?

[ח] ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ-נית שמן ודבש:
[ט] ארץ אשר לא במספנת האכל-בה להם לא-תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת:
[י] ואכלת ושבעת וברכת את-ה' אלהיך על-הארץ הטובה אשר נתן-לה:

(דב' עקב ח,ט) **ואכלת ושבעת וברכת** בענין מי בחבורה בוצע ומי מברך???

[בבלי ברכות מט,ב] ד"ה "עד כמה מזמנין וכו'" ... אביי אמר: לעולם לא תיפוך, הכא בקראי פליגי (בפירוש המקראות הם חולקים) **ובי מאיר סבר: (דב' עקב ח,ט)** **ואכלת - זו אכילה, ושבעת - זו שתיה** (שלאחר האכילה) ואכילה בכזית (כלל הילכתי: שיעור האכילה הוא כזית).

ורבי יהודה סבר: ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה, ואיזו זו - כביצה.

ט - ואכלת ושבעת - טפחא אתנה, ע"פ **רבי מאיר** טעם הטפחא בתפקיד עוצר (פוסק) מעמיד כל תיבה לדרשה לעצמה, ע"פ **רבי יהודה** טעם הטפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו, מלת **ושבעת** מאפיינת את תיבת **ואכלת** וביחד אכילה שיש בה שביעה.

[ירושלמי ברכות פ"ז ה"א] ... רבי ישמעאל **(דב' עקב ח,ט)** **ואכלת ושבעת וברכת** (מקבילה לנאמר ב-**[בבלי ברכות מז]** בשם רבי) ... כר' ישמעאל אמר הטוב והמטיב דבר תורה דכתיב **(דב' עקב ח,ט)** **ואכלת ושבעת וברכת** - [טפחא אתנה פשטא] זו ברכת הזימון.

את-ה' אלהיך [מונח זקף-קטן] זו הזן את הכל

על-הארץ [מרכא] זו ברכת הארץ

הטובה [טפחא] זו ברכת בונה ירושלים. וכן הוא אומר **(דב' וא' ג,ה)** **הקר הטוב הגה והלקבנו:**

אשר נתן-לה [מרכא סלוק] זו הטוב והמטיב.

... וההמשך לברכה שלפניה **(דב' הא' לב,ג)** **כי שם ה' אקרא** הנו גדל לאלהינו... שם שם לגזירה שוה שנאמר בתורה ברכה לפניו אף שם שנאמר במזון ברכה לפניו.

ט - **ואכלת** - **(דב' עקב ח,ט)** - טפחא בראש פסוק, אפשר שמאפיין אלפניו בלימוד סמוכים את שני הפסוקים שלפניו

[ח] ארץ חטה ושעורה וגפן גו' [ט] ארץ אשר לא במספנת האכל-בה להם וגו' ושבעת מאכלי ארץ-ישראל משביעים ועל כך **וברכת** אפשר כי הסיפא של **(דב' עקב ח,ט)** **ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת:** מלמדת שהברזל והנחשת הם משל לאוכל פשוט - כמו ציני הר ברזל - התמרים בהר **[משנה ובבלי סוכה]** וכדוגמת **[בבלי עירובין נג נד]** המשלת חזרה על לימוד תורה לאכילת אוכל פשוט ללא הכנות ועידונים. משמעות האפיון של **ואכלת ושבעת** - טפחא אתנה תהיה שגם אכילת האוכל הפשוט ובצמצום של א"י משביעה ומתברכת במעיים ולכן מחייבת ברכה ולא כל שכן שהאוכל המגוון ובשפע של כנאמר ב-**(דברים עקב ח,ח - ט)** וכמשל שגם הולמד תורה פשוטה של א"י מתעלה.

יתכן שרבי ישמעאל אומר ואכלת ושבעת - מאפיין \ מפרש שתכלית האכילה (עד כדי) שביעה (ולא עוד), ממתנת ה' הוא התקון שעושה המדבר בחי צומח ודומם כאשר הוא מברך - **וברכת** טעם פשטא כתיקון פשוט למזון זו ברכת הזימון

את-ה' אלהיך [מונח זקף-קטן] זו הזן את הכל

על-הארץ [מרכא] זו ברכת הארץ

הטובה [טפחא] זו ברכת בונה ירושלים. וכן הוא אומר **(דב' וא' ג,ה)** **הקר הטוב הגה והלקבנו:** (כעין לימוד מ-**הטוב** ל- **הטובה** ללמד ש- **הקר הטוב** הוא הר המוריה שעליו בית המקדש והוא תכלית כיבוש ובנין ירושלים.

ב"ה טוב טעם ודעת לתמונה (טעם טעם) – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מרקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

- טט - על-הָאָרְצִי [מרכא] הַטְּבָה [טפחא] בתבנית הטעמים מהוים יחידה שלימה. לכאורה רבי ישמעאל הפריד בין על-הָאָרְצִי [מרכא] - זו ברכת הארץ ובין הַטְּבָה [טפחא] - זו ברכת בונה ירושלים.
- אפשר לתרץ שברכת הארץ נשלמת ע"י ברכת בונה ירושלים והם מהוות שלימות אחת. ע"פ [בבלי ברכות מח,ב] יהושע תקן ברכת הארץ על כבוש הארץ וע"פ ה-[רד"ק] [יהושע טו,טג] "ואולי היתה סבה מאת ה' וגו'" שדוד כמלך ישראל ישלים כבוש הארץ בכבוש ירושלים ומקום המקדש ולכן ע"פ [בבלי ברכות מח,ב] כאשר דוד תקן ושלמה הוסיף בברכת בונה ירושלים הם השלימו ברכת הארץ שתקן יהושע. כמו-כן על-הָאָרְצִי הַטְּבָה [מרכא טפחא] - בא לומר שתכלית כבוש הארץ ובנין ירושלים האכילה, השביעה והברכה הינה בנין בית המקדש ועבודת בית המקדש. כפירוש ה-[רד"ק] להלן:
- [רד"ק] [יהושע טו,טג] לֹא־יִוָּכַח וְיִשְׁבְּעוּ בְּיַדְהֶם לְהוֹרִישֶׁם מִפְּרֵשׁ כְּתִיב יוֹכַחוּ ... וְקִרְיָהּ יִכְלָו כִּי לֹא יִכְלוּ אֶת־הַיְּרוּשָׁיִם (טט) - [יהושע טו,טג] וְאֶת־הַיְּבוּסָיִם יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם בעת כבוש הארץ ואמרו וז"ל יכולין היו אלא שלא היו רשאים מפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך ... יבוס והיה מפלשתים מזרע אבימלך ... וכשכבשו בני יהודה את ירושלים היה נכד אבימלך חי עדיין ... ובימי דוד לא היה עוד הנכד חי ... אולי היתה סבה מה' שלא תלכד המצודה ההיא עד מלוך דוד מלך ישראל כדי שתקרא על שמו לפי שהיה ראש ממלכת ישראל ומה שאמר [יהושע טו,טג] עַד הַיּוֹם הַזֶּה: פ יהושע כתב כן כי הוא כתב ספרו לפי הקבלה וגו'.
- באופן זה הפסוק מתחלק ע"פ הטעמים בלי לשנות כלום מכוונת רבי ישמעאל
- מצינו במשנה במקומות אחדים שרבי יוסי (כנראה הוא רבי יוסי הגלילי) לומד סמוכין כאשר תבנית הטעמים היא [מרכא] טפחא בראש פסוק.
- זאת כעין מדה י"ב מ"ג מידות בברייתא רבי ישמעאל בן-רבי יוסי הגלילי אומר "דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו".

[שו"ע א"ח קצ"א] הפועלים אומרים ברכת הזן ומקצרים ואומרים ביחד נודה וברכת בונה ירושלים - רב קליין מו"צ בי"ד הרב ווזנר [ירושלמי ברכות פ"ח ה"ז]עד מתי הוא מברך רבי חייא בשם שמואל עד שיתעכל המזון במעיו וחכמים אומרים כל זמן שהוא צמא מחמת אותה סעודה רבי יוחנן אמר עד שירעב.

דברים עקב ח,י: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבְרַכְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרְצִי הַטְּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: **וימא עט,ב**...עד כמה (שיעור אכילה ש) מזמנין (שמצטרפים לזימון) עד כזית (ולא פחות) דברי ר"מ, רבי יהודה אומר עד כביצה (ופחות לא מצטרף לזימון, כיון שאינו מחויב בברכת המזון).

במאי קא ומיפליג, רבי מאיר סבר: (דב' עקב ח,י) וְאָכַלְתָּ - זו אכילה, וְשָׂבַעְתָּ - זו שתיה (שלאחר האכילה) ואכילה בכזית (כלל הילכתי: שיעור האכילה הוא כזית). (על כן אמרה התורה "וברכת")

ורבי יהודה סבר: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ (הכל מדובר באכילה שיש בה) אכילה שיש בה שביעה (ובאכילה זו אמרה תורה "וברכת") ואי זה זה כביצה.

רבוי אחר רבוי-ממעט שאינו מצטרף לזימון לר"מ בפחות מכזית, לר"י בפחות מכביצה.

ע"פ **תוספות** לשניהם (ר"מ ור"י) לא מחויב בברכת המזון בפחות משיעורן של כל אחד מהתנאים תניא רבי אומר כל השיעורין (של אוכלים) כולן (שיעורן) בכזית חוץ מטומאת יומא פ' א'...טומאת אוכלין כביצה מגלן (שנשתנה שיעורו) (משנוי הלשון, לומדים שינוי בהלכה) אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר, דאמר קרא (וי' שמ' יא,ד) **מִכֶּל־הָאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכַל**... (כפל הלשון בא ללמדנו שמשערין בדבר) שאוכל הבא מחמת אוכל (כלומר-אוכל היוצא מדבר שגם הוא עשוי להיות מאכל) ואיזה זה ביצת תרנגולת (שהביצה והתרנגולת שתיהן נאכלות) הביצה זמינה מיידית ללא כל הבשר, כגון שחיטה, זמן המתנה, סחיטת דם.

ויקרא שמיני יא,ד: מִכֶּל־הָאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכַל אֲשֶׁר יִבּוֹא עֲלָיו מִיּוֹם וְטִמְאָ וְכֹל־מִשְׁקָהוּ אֲשֶׁר יִשְׁתָּה בְּכֹל־כֶּלִי יִטְמָא:

מִכֶּל־הָאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכַל - אזלא-גרש מונח רביע, כעין יוצא מן הכלל, **אֲשֶׁר יֹאכַל** - מונח רביע-ארבעה עניינים לפחות:

- א. לענינו ביומא שיעור טומאה? מאת אוכלין אוכל הבא מחמת אוכל, היינו ביצה
- ב. הכשר שאוכל אשר יבוא עליו מים (שבעה משקים) לטומאה, הכשר זרעים לטומאה ע"י כל הנקרא משקה.
- ג. אין ודל הטומאה מטמא כלים.
- ד. השרץ שנפל לתוך תנור, ולא נגע בפת, התנור ראשון והפת שניה ולא הפת תחילה
- ה. ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה המכשרת זרעים אלא א"כ נפלו עליהן משנתלשו. או שאינן זקוקים עוד לקרקע.
- ו. הקשור לא' אין אוכל מטמא אחרים אלא אם כן יש בו כביצה.

[וימא פ,א] אמר רבי יוחנן, שיעורין (של אכילות וטומאות וכיוצא בזה) ועונשין (על העבירות מקורם) הלכה למשה מסיני...אלא הכי כאמר (ג"א אמר רבי יוחנן) (רק ה)שיעורים של (ה)עונשין (כגון חיוב כרת ביו"כ הוא באכילת ככותבת דווקא, הם כאמרו) הלכה למשה מסיני (אבל העונשים עצמם מפורשים בכתוב). (המשך...)

[וימא פ,ב]-ואף שמדין תורה אין אדם מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, גזרו חכמים שהאוכל מאכלים טמאים בשיעור חצי פרס (כשתי ביצים) נעשה שני לטומאה ונפסל גופו מלאכול בתרומה (כגון כהן או ישראל המקפיד לאכול בטהרת תרומה) שיעור הזמן לצרף אכילתו לשיעור חצי פרס, הוא בכדי אכילת פרס, (היינו אם יאכל כשתי ביצים בפרק זמן שבו נאכלות ג ביצים נעשה שני לטומאה ונפסל גופו מלאכול בתרומה)

דברים עקב ח,י: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבְרַכְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרְצִי הַטְּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: (היקף בין טובה לטוב לומר שזו ירושלים)

[ט] אָרְצִי אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכְּנַת הָאֲכָל־בָּהּ לָחֶם כלומר לא מאוצרות אלא מן השדות. ההסבר כביכול תמיד תהיה אכילה כדי שביעה.

אפשר שמתמדת תבואתה ופירותיה כהשתמרות הברזל והגנחשת כי משה רבינו באזהרותיו **בדברים כי תצא** שינה מהאזהרות **בויקרא בחקותי** שהארץ תהיה כברזל שאינו מזיע ושומר הפירות יבשים והשמים יהיו כנחושת שמזיעה ויש בזה טל.

ג' כלי עבודת אדמה. ד' השתמרות לימוד התורה היינו אכילה ושביעה כמו הברזל והנחושת. להכין הציבור לברכת המזון.

אמר חטיבה לעצמה והרי מרכא טפחא חטיבה אחת.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוולד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרשא = מאריך, רבוי; דרשא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרשא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרשא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרשא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרשא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרשא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.10 דברים עקב ז"ב (התש"פ)

דברים עקב יא,ח: ושמרתם את-כל-המצוה אשר אנכי מצוה היום למען תחזקו ויבאתם וירשתם את-הארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה:

דברים עקב יא,ט: ולמען תאריכו ימים על-האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם ולזרעם ארץ זבת חלב ודבש: ס

מה כוונת הכתוב (דב' עקב יא,ח) ושמרתם את-כל-המצוה ?

לכתוב זה מפרש [אור החיים] (דב' עקב יא,ח) ושמרתם את-כל-המצוה אשר אנכי מצוה היום למען תחזקו. הכוונה בזה לשלול דעת אומרים לחדול מעסק התורה, משום מלחמת הארץ שצריך חוזק. והתורה נקראת תושיה (בבלי סנהדרין כו ב) לזה אמר (יא,ח) ושמרתם את-כל-המצוה, וכבר כתבתי למעלה שמאמר כל-המצוה ירצה אל עסק התורה ויחד לה שמירה ליתן לאו על ביטולה. וגמר אומר ב-למען תחזקו, פירוש שאדרבה נותנת לו כח וגבורה להתחזק במלחמת ה' וכן הוא אומר (משלי תיז) לירצה ותושיה אני בינה לי גבורה:

ב-[ספרי] ובמדרש אגדה אין התיחסות ישירה לכתוב זה. אבל [ספרי דב' עקב פיסקא מח] מבאר כתוב דומה (דב' עקב יא,כב) כ' אס-שומר תשמרון את-כל-המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' אלהיכם ללכת בכל-דרכיו ולדבקה-בו: למה נאמר לפי שנאמר (דב' עקב יא,יג) והיה אם-שמעו תשמעו אל-מצותי שומע אני כיון ששמע אדם דברי תורה ישב לו ולא ישנה תלמוד לומר (דב' עקב יא,כב) כ' אס-שומר תשמרון מגיד שכשם שאדם צריך להזהר בסלעו (מטבע שקל קדש) שלא תאבד כך צריך להזהר בתלמודו שלא יאבד וכן הוא אומר (משלי ב,ד) אס-תבקשנה כסף מה כסף קשה לקנותו כך דברי תורה קשים לקנותם או מה כסף קשה ל(אדם המ)אבדו כך דברי תורה קשים ל(אדם המ)אבדם תלמוד לומר (איוב כח,יז) לא-יערענה עיני ונכונת ותמורתה פליפו: קשים לקנותם כזהב ונוחים לאבדם ככלי זכוכית,

(דב' עקב יא,ח) ושמרתם את-כל-המצוה – פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, פשטא מרמז ששני הלימודים בפשט הכתוב. הסבר ראשון: (לימוד א מזקף-קטן) (דב' עקב יא,ח) ושמרתם – פשטא בתפקיד של אחד שמירה אחידה של המצוה היא התורה, יש לשמור כל המצוות ולא שחלק לשמור וחלק לא לשמור. ולפי [אור החיים] (דב' עקב יא,ח) ושמרתם – פשטא בתפקיד אחד ליתן (במנין מצוות לא תעשה) לאו על ביטולה. עד כאן למדנו כי (דב' עקב יא,ח) ושמרתם את-כל-המצוה בלשון יחיד זה לימוד התורה וחזרה על הלימוד (לימוד ב מזקף-קטן)

(דב' עקב יא,ח) ושמרתם את-כל-המצוה – מקף מקף בתפקיד (א) לרמז על דבר בעל שלושה חלקים, אפשר שאלו תורה נביאים כתובים. כי בתורה שבעל-פה מתיחסים ללימודים מנביאים וכתובים כאל דברי תורה. וכיון שיש עוד כתוב כזה ב-(דב' עקב יא,כב) כ' אס-שומר תשמרון את-כל-המצוה הזאת מוצע לומר כי מקף מקף בתפקיד (ב) לרמז על דבר בעל שלושה חלקים, אלו מצוות דרבנן. התורה מכילה תרי"ג מצוות והתורה שבעל-פה מרבה עליהם מצוות רבות מרבנן (א) המבררות כיצד מקיימים את תרי"ג המצוות, (ב) גדרות מרבנן להרחיק מהלא תעשה (ג) והנהגות למצוות העשה.

ע"פ [אור החיים] מאמר כל-המצוה ירצה אל עסק התורה היינו מרבה כל עיסוק המסייע ללימוד התורה. היות וזה לא רק לימוד ישיר לכן מתאימה לכך מלת את שגם מלמדת על ענין לא ישיר. אפשר שיש ללמוד שטעם מקף שבין את-כל כבורר בין חיוב שמירת עסק התורה בנוסף ללימוד ולקיום התורה ובין חיוב הלימוד וקיום התורה. בפועל יש העוסקים ומקיימים ולומדים קצת ויש הלומדים ומקיימים וכמעט שלא מעורבים בסיוע.

(יא,ח) כל-מקף בתפקיד (ג) בורר בין לימוד כל ענפי התורה ע"כ יחיד ובין לימוד של התורה שבכתב וחלק מענפי התורה שבעל-פה. כך שהלימוד מתחלק בין כל הלומדים. (יא,ח) כל-מקף בתפקיד (ד) בורר בין קיום כל המצוות ובין קיום חלק מהמצוות ולימוד על המצוות האחרות. כי יש מצוות ששיכות רק לכהנים, רק ללוים, רק לאנשים, רק לנשים,

(דב' עקב יא,ח) ושמרתם את-כל-המצוה – פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, פשטא מרמז ששני הלימודים בפשט הכתוב. הסבר שני: [ספרי דב' עקב פיסקא מח] מבאר כתוב דומה (דב' עקב יא,כב) כ' אס-שומר תשמרון את-כל-המצוה הזאת שזה לימוד התורה בהתמדה.

על תלמוד תורה נאמר ב-[משנה פאה פ"א,מ"א] [*] אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם:

על הפסוקים (דברים עקב יא,ח-ט) פירש [רמב"ן] (דב' עקב יא,י) ופשטו של מקרא בדרך האזהרות נאמר, שאמר להם (דב' עקב יא,ח) ושמרתם את-כל-המצוה ... וירשתם (דב' עקב יא,ט) ארץ זבת חלב ודבש: כי ה' יתן מטר ארצכם בעתו והארץ תתן יבולה, היינו הפסוקים (דברים עקב יא,ח-ט) מקשרים בין לימוד מתמיד של התורה ושמירתה כנאמר (דב' עקב יא,ח) ושמרתם את-כל-המצוה, ובזכות כך נוחלים הארץ, ואריכות ימים.

ויש להקשות על על הפסוקים (דברים עקב יא,ח-ט) ועל [משנה פאה פ"א,מ"א] מהמשנה הבאה [מתני' קידושין פ"א,מ"י]. כל העושה מצוה אחת – (בזכות קיום מצוה אחת ולא בזכות [דב' עקב יא,ח] ושמרתם את-כל-המצוה) מטיבין לו, ומאריכין לו ימיו, ונוחל את הארץ, וכל שאינו עושה מצוה אחת – אין מטיבין לו, ואין מאריכין לו ימיו, ואינו נוחל את הארץ.

ה-[רמב"ם פיהמ"ש קידושין פ"א,מ"י] ביאר כי העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו כשהם שקולים כנגד עונותיו, מטיבין לו ומאריכין ימיו בעולם הבא, ונוחל את ארץ החיים בעולם הבא. לכן לכאורה אין קשר לפסוקים (דברים עקב יא,ח-ט) שנושאים התמדה בלימוד התורה ושמירת מצוותיה ובזכות זאת נוחלים ארץ-ישראל, ואריכות ימים בארץ-ישראל כשבעת ה' לאבות.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת (טבוד"ל) כי במצוות האמנות – החלום י"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; המצות ההשעיות: **אֲתָנָה, סְלוּק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מוֹנֵחַ** – רבוי; **מִהְפֵּטֵט** – מוציא מפשט; **מִרְכָּא** = מאריך, רבוי; **דְּרָגָא** – מצרף; **תְּבִיר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טְפָאָא** = טרָאָא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מִרְכָּא טְפָאָא** – קב"ש עשויה לגלול; יתור לרבות, מכל מקום; **דְּרָגָא תְּבִיר טְפָאָא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מִרְכָּא תְּבִיר טְפָאָא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תְּבִיר מִרְכָּא טְפָאָא** – קבוצה שמעטתם חלק מפרטיה מענין מסוים; **מִקָּא** בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פִּסְק** 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זְרָקָא סְגוּל** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פִּשְׁטָא** – פשוט, 1; **זְרָקָא-קְטָן** – 2; **זְרָקָא-גְדוֹל** – 3; **רְבִיעַ** – 4; **מוֹנֵחַ רְבִיעַ** – לפחות 4; ...; **זְרָקָא-קְטָן** ... **זְרָקָא-קְטָן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קְדָמָא** – סדר קדימות; **אֲזֵלָא** = **גָּרֵשׁ** = **גָּרֵשׁ** – יוצא מהענין; **קְדָמָא וְאֲזֵלָא** – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תְּלִישָׁא-קְטָנָה** = **תְּרִסָּא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכתה; **תְּלִישָׁא-גְדוֹלָה** = **תְּלִישָׁא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכתה; **פִּזְרָא** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים/בתושיב"פ.

הגמרא מקשה על המשנה כיצד מצוה אחת מספקת כאשר נאמר ב- **[משנה פאה פ"א]** תלמוד תורה כנגד כולם. **[בבלי קידושין לט,ב]** גמ' ורמינהי (משליכים קושיה על הנאמר במשנה **[קידושין פ"א,א]**) ממשנה ב-: **[מסכת פאה פ"א]** אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן על עולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, אלו הן: כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והכנסת אורחים, והבאת שלום בין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם! אמר ר' יהודה, הכי קאמר: כל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו (כשהן שקולות לעונותיו) – מטיבין לו **[תוספות בעולם הזה ונפרעים ממנו עונותיו וזהו תיקון יום טוב לו לעולם הבא]**, ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה. מכלל, **ההנחה** כחידא נאמרה? אמר רב שמעיה: **לומר, שאם היתה שקולה – מוכרעת.**

[רש"י בבלי קידושין לט,ב] לומר שאם היתה שקולה מוכרעת – הא דקתני **[מסכת פאה פ"א]** אלו דברים במחצה עונות ומחצה זכויות קאמר ויש במחצה זכויות אחת מאלו (שבמשנה פאה פ"א) מוכרעת את הכף כאילו הוי רובא זכויות ואינו צריך למצוה יתירה דמתני' וכי לית ליה בה חדא מהני (שבמשנה פאה פ"א,מ"א) צריך למצוה יתירה. **[תוספות]** שאם היתה שקולה (הזכות כנגד החיוב, המצוה הנוספת) מוכרעת – ואם תאמר בלאו הכי נמי אמרי' במסכת ר"ה (דף יז.) ד(הקב"ה) רב חסד מטה כלפי חסד כשהן שקולין (הזכויות כנגד החיובים, והמטה חסד מזה אתו אדם גם בלי המצוה הנוספת) וי"ל דבשאר מצות כשמעשיו שקולים הוי כבינוני אבל בהני (הנמנים במסכת פאה פ"א,מ"א) חשיב צדיק גמור.

ותלמוד תורה **[ומב"ם תלמוד תורה פ"ג,ה"ג]** אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה, לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום. **[ש"ע י"ד הלכות תלמוד תורה סי' רמו, ס"ח]** מהן תלמוד תורה (=ת"ת) יא' שקול כנגד כל המצות. יח מן היה לפניו עשיית מצוה ות"ת, אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתורתו. **[ומב"ם תשובה פ"ג,ה"ב]** אדם שעונותיו מרובין על זכויותיו מיד הוא מת ברשעו שנאמר על רוב עונך, וכן מדינה שעונותיה מרובין מיד היא אובדת שנאמר זעקת סדום ועמורה כי רבה וגו', וכן כל העולם כולו אם היו עונותיהם מרובין מזכויותיהן מיד הן נשחתין שנאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם, ושקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות אלא לפי גודלם, ויש זכות שהיא כנגד כמה עונות שנאמר יען נמצא בו דבר טוב, ויש עון שהוא כנגד כמה זכויות שנאמר והטוא אחד יאבד טובה הרבה, ואין שקולין אלא בדעתו של אל דעות והוא היודע לאיך עורכין הנהגותיו. **[השגת הראב"ן/]** אדם שעונותיו מרובין על זכויותיו מיד הוא מת ברשעו. א"א לא כמו שהוא סובר שכשאמרו רשעים נחתמין לאלתר למיתה שמיד מתים, ואינו כן כי יש רשעים חיים הרבה אלא נחתמין לאלתר שלא ימלאו ימיהם שני הדור שנגורו עליו, ועיקר דבר זה ביבמות (נ').

סיכום להסבר שני ל- **[דב' עקב יא,ה]** **וְשִׁמְרְתֶם אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה** – פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, (לימוד א) התמדה בלימוד התורה מזכה לנחילת ארץ ישראל ולאריכות ימים עליה וכנראה שכל שכן לחיי העולם הבא בארץ החיים העליונה. (לימוד ב) **[בבלי קידושין לט,ב]** לרב יהודה הבינוני המקיים מצוה יתירה על זכויותיו כשהן שקולות לעונותיו דומה כמי שמקיים כל התורה כולה כעין **[דב' עקב יא,ה]** **וְשִׁמְרְתֶם אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה** אף על פי שלא למד את כל התורה ו/או לא התמיד בלימוד התורה. עשיית מצווה מוכרעת את הכף לזכות כדי שייטבו לו ויאריכו ימיו בעולם הבא וינחל את ארץ החיים בעולם הבא.

היות ועסקנו עד כאן בנושא של מצוה אחת ששקולה כנגד כל התורה נציג מצוות נוספות שנאמר עליהן ששקולות לכל התורה כולה (בעזרת ר' פ"מ טייטלבוים הי"ו). ואפשר כי הפסוק שנעזרנו בו להסביר את **[דב' עקב יא,ה]** **וְשִׁמְרְתֶם אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה** מכיל רמז בטעמי במלים "את-כל-המצוה הזאת".

[דב' עקב יא,כב] כי אם ישמר תשמרון את-כל-המצוה הזאת – מונח רביעי בתפקיד לפחות ארבעה לימודים, מצאנו שבנוסף לתלמוד תורה שהוא השורש לכנגד כל המצוות, יש עוד חמש מצוות שהם ענפים ראשונים, שנאמר עליהם שהן שקולות לכל התורה כולה. בתורה יש חמשה פסוקים "ויאמר ה' אל-משה לאמר" באותם טעמים ואותו ניקוד. ומצאנו שהם פותחים נושא שעליו נאמר שזו מצוה שקיומה שקול לקיום כל התורה כולה. כגון הנאמר "הריני מקיים מצות ... כאילו קיימתי כל תרי"ג מצוות התלויות בה" **שמות תשא לא,יב: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: שְׁבַח שְׁמִירַת שֶׁבַת** שהיא אות לחידוש הבריאה, דוחה בנין המשכן, ואחריו שבירת הלוחות, שהוא שבת למשה. ונאמר בזה **[פירוש הסולם לזוהר - שמות פרשת יתרו מאמר זכור את יום השבת לקדשו (א) אות תסה]** בגיני כך שקיל וכו': משום זה שקולה שבת כנגד התורה, וכל השומר שבת כאלו שמר התורה כולה. וכתוב, אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע. נשמע, שמי ששומר שבת כמי ששומר התורה כולה. **במדבר נשא ז,ז: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: חֲנוּכַת הַמִּשְׁכָּן, שְׁבַח לְנִשְׂאִים שֶׁהֵבִיאוּ קִרְבָּנוֹתֵיהֶם מֵעֲצָמָם, מֵעֲצַת נְשֵׂי שִׁשְׁכָר, שְׁמִירַת קִיּוֹם בְּרִית מִלְּחָמָה י"ג פַּעַם מִזְכּוֹר בְּרִית מִלְּחָמָה בְּתוֹרָה מִבֵּית מִלְּחָמָה לְהַשְׂרִיטָה שֶׁכִּינָה בְּמִשְׁכַּן [פירוש הסולם לזוהר - ויקרא פרשת ויקרא מאמר ולא שקרנו בביתך אות רטו]** ולא שקרנו בביתך: כי כל מי שמשקר באות ברית קדש הזה שרשום בו, הוא כאלו משקר בשמו של המלך, משום ששמו של המלך רשום באדם, בברית מילה... וע"כ התורה נאחזת בזה, בברית, וכל מי ששומר ברית הזה כאלו שומר כל התורה, ומי שמשקר בזה כאלו משקר בכל התורה.

במדבר שלח טו,לז: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: פְּרַשְׁתָּ צִיצִית, נֶאֱמַר מְפֹרֵשׁ (לט) וְהָיָה לְכֶם לְצִיצִית וְרִאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת ה' וְעִשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא-תִתְּאוּרֻוּ אֶתְכֶם לְכַבֵּדְכֶם וְאַתְּכֶם עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם זֵינִים אֶתְרִיקֶם: וְלֹא-תִתְּאוּרֻוּ אֶתְכֶם לְכַבֵּדְכֶם – אזלא מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, במצווה אחת זוכר ומקיים כל המצוות

במדבר פינחס כז,ו: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: שְׁבַח יְשִׁיבַת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל מִצְוֹת שְׁבַתוֹרָה שְׁבַח לְבָנוֹת צְלוּפְחָד, שֶׁמֵעֲצָמָן דָּרְשׁוּ אַחֲזָה בְּא"י וְרֵאוּת לְגִלּוּי בֵּת יוֹרֶשֶׁת. [ש"ת עטרת פז חלק א כרך א - אורח חיים סימן יא] איתא בספרי (פר' ראה, אות נג. על פסוק יב, כט) מעשה בר' אלעזר בן שמעון ור' יוחנן הסנדלר שהיו הולכים לנציבים אצל רבי יהודה בן בתירא ללמוד הימנו תורה, והגיעו לציידן וזכרו את ארץ ישראל, זקפו עיניהם וזלגו דמעוניהם וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה, וירשת אותם וישבת בארצם חזרו ובאו להם למקומם. אמרו, ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל מצוות שבתורה. ע"כ.

[אנציקלופדיה תלמודית כרך ב, ארץ ישראל [המתחיל בעמוד קצט טור 1]] ישיבתה. מצוה לישב בארץ ישראל ולדרו בה, ואמרו: וירשת אתם וישבת בארצם (דב' יב,כט), שקולה ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצוות שבתורה (תוספתא ע"ז פ"ה) **במדבר מטות לא,כה: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: הַכּוֹפֵר בַּע"ז כְּאִילוֹ מִקְיָיִם אֵת כָּל הַתּוֹרָה. מֵהוּתָהּ שֶׁל מַלְחַמַת מִדִּין לְנִקּוּם בְּמַכְחִישֵׁי הַתּוֹרָה ע"י פוֹלְחֵן שֶׁל ע"ז הַמְבוּזָה בְּיִתְרָה. שְׁבַח לְאֲנָשֵׁי הַצְּבָא שֶׁמְסָרוּ עֲצָמָם לְמַלְחָמָה בְּכַפִּירַת הַתּוֹרָה.**

[ספרי דברים פרשת ראה פיסקא נד] (דב' ראה יא,כח) [סרְתָם מוֹרְטָרָה, מִדְרָךְ חִיִּים לְדֶרֶךְ מוֹת, (דב' ראה יא,כח) מוֹרְטָרָה אֲשֶׁר אֲנִי מַצְנֵה אֲתֶם הַיּוֹם לְלֶכֶת אֲתֵיךְ אֱלֹהִים אֲתֵיכֶם, מִיִּכְן אֲמָרוּ כָּל הַמּוֹדָה בְּעִבּוּדָה זֶה כּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה וְכָל הַכּוֹפֵר בְּעִבּוּדָה זֶה מוֹדָה בְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה סְלִיק פִּיִּסְקָא

ב"ה טוב טעם ודעת לדב' (טו"ד) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערו: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעיטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא וואל – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.11 דברים עקב ז"יב (התשפ"א)

דברים עקב ז"יג: ואתה בך עקרה ואתה בך עקרה
ובך פרי בטנה ופרי אדמתך הנה ותירשך ויצהרך
שנר אלפיך ועשתרת צאנך על הארץ אשר נשבע לאבותיך לתת לך:
דברים עקב ז"יד: ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובבנתך:

[דברים רבה (וילנא) פרשת עקב פרשה ג סימן ו] (דב' עקב ז"יז) ברוך תהיה מכל העמים, א"ר חייא בר אבא אין שבחה של מטרונא בשעה שמתקלסת מקרובותיה אלא בשעה שמתקלסת מצרותיה,
פתוח מדרש [ד"ר] זה נמצא ב-[ספרי דברים פרשת עקב פיסקא לז] ד"ה (דב' עקב יא ז) **כי הארץ אשר אתה בא-שמה לרשמה, ...** ארץ ישראל שחביבה מכל נבראת לפני כל, **וכן אתה מוצא בסנתריב כשבא לפתות את ישראל מה אמר להם (מל"ב יח, לב) עד-באי ולקחתי אתכם אל-ארץ פארצכם, אל ארץ יפה מארצכם אין כתוב כאן אלא אל ארץ כארצכם, והלא דברים קל וחומר, אם מי שבא לומר שבחה של ארצו לא אמר גנייה של ארץ ישראל קל וחומר לשבחה של ארץ ישראל ...**

המשך [ד"ר] (דב' עקב ז"יז) **לא יהיה בך עקר ועקרה** סריסין ואילונית, אין לי אלא באדם מנין אף בבהמה דכתיב (דב' עקב ז"יז) **ובבנתך הרי באדם ובבהמה, מנין אף בארץ דכתיב (שמות מ"ג, כג) לא תהיה משפלה ועקרה פארצך** את-מספר ימיו אמלא: הרי באדם ובבהמה ובארץ, מנין אף באילן דכתיב (מלאכי ג, יא) **ולא תשפל לכם הגפן בשדה, ד"א (דב' עקב ז"יז) לא יהיה בך עקר ועקרה** א"ר חנין בן לוי אמר הקדוש ברוך הוא לא תהא תפלתך עקרה אלא תהא עולה ועושה פירות, ד"א א"ר יונתן (דב' עקב ז"יז) **לא יהיה בך עקר ועקרה** מן (יכולת) התשובה (לקושיות על דברי תורה). (ד"ר מביא הדגמה למענה על קושיה) מעשה ברבי יונתן שהיה מהלך אצל ניפולין של כותים והיה רוכב על החמור והבהם עמו נתלוה להם כותי אחד הגיעו אצל הר גריזים אמר אותו כותי לרבי יונתן ר' מהו דין דהדין טורא קדיש א"ל רבי יונתן למה הוא קדיש אמר לו אותו הכותי שלא לקה במי המבול אמר ליה מנין לך א"ל לא כך כתיב (יחזקאל כב, כד) **בן-אדם אמר-לך את ארץ לא מטהרה היא לא גשמה ביום זעם:** אמר לו רבי יונתן אם כן היה לו להקב"ה לומר לנח לעלות (לשם) [להר] ולא לעשות תיבה אמר לו לא עשה אלא לנסותו שתק ר' יונתן אמר לו הבהם תן לי רשות לומר לו דבר אחד אמר לו אמור אמר לו אותו הבהם (בפסקנות) אין ההר הזה תחת השמים אמר לו אותו הכותי (בתמיה) אלא חוץ לשמים א"ל אין (אכן מחוץ לשמים) כתיב (בר' נח ז, ט) **חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים: (בר' נח ז, ט) והמים גברו מאד מאד עלי-הארץ ויכסו כל-ההרים הגבהים אשר-תחת כל-השמים** מלמד שלא בכל הארץ היה מבול) מיד ירד רבי יונתן מן החמור והרכיבו ארבעה מילין וקרא עליו הפסוק הזה (ישעיה נד, יז) **וכל-לשוני תקוים-אתך למשפט תרשיעי הוי לא יהיה בך עקר ועקרה ובבנתך** מהו ובבנתך ובבהמין (מנהיגי הבהמות) שלך. נושא היכן לא היה מבול שייך לפר' נח.

[מדרש אגדה (בבור)] (דב' עקב ז"יז) ברוך תהיה מכל העמים, לפי שכל העמים יתברכו בגללכם, לכך העמים יהיו מברכים אתכם: ד"א (דב' עקב ז"יז) ברוך תהיה מכל העמים, וגו'. ומה ברכה היא שלא יהיה בכם עקר ועקרה ובבנתך: ד"א לא יהיה בך עקר. שבשעה שהגוים שואלים אתכם שום דבר שלא תהיו עקורים מלהשיב להם תשובה ניצחת: (דב' עקב ז"יז) ובבנתך. אפילו עמי הארץ שהם חשובים כבהמות ישיבו להם כראוי:

(דב' עקב ז"יז) ברוך תהיה – (סלוק) מרכא טפחא, אפשר שבתפקיד סמוכים כעין מידות כ"ב וכ"ג מל"ב מידות: (כב) מדבר שחבירו (הכתוב לפניו) מוכיח עליו, (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו (הכתוב לפניו), אפשר שמפני שנאמר ב-(ז"יז) לא יהיה בך עקר ועקרה ובבנתך בא ללמד על הנאמר (ז"יג) **ובך פרי בטנה ופרי אדמתך ... שנר אלפיך** שלא יהיה במ עקרות ומשכלה.

(דב' עקב ז"יז) ברוך תהיה – מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן אופנים אחדים של הווית ברכה בישראל כמואב ב-[מדרש אגדה] (אופן א) לפי שכל העמים יתברכו בגללכם, לכך העמים יהיו מברכים אתכם: (אופן ב) כמואב ב-[מדרש אגדה] וב-[ד"ר עקב ג, ו] שלא יהיה בכם (בעם ישראל) עקר ועקרה וסריס ואילונית ובבנתך: (אופן ג) (שמות מ"ג, כג) לא תהיה משפלה ועקרה פארצך (בארץ ישראל) (אופן ד) תפלתך לא תהא עקרה אלא עושה פירות (אופן ה) ד"א לא יהיה בך עקר להשיב תשובה ניצחת למקנטרים.

(דב' עקב ז"יז) מכל העמים – מקף כבורר בין העמים, אמנם [מדרש אגדה (בבור)] דורש לפי שכל העמים יתברכו בגללכם, לכך העמים יהיו מברכים אתכם: אבל מלת מכל- מנוקדת בקמץ קטן ולא בחולם ובהצטרפות טעם מקף מלמדים שלא כל העמים יתברכו בגללכם, (דב' עקב ז"יז) מכל העמים – אתנה כמגביל ללמד שאותם עמים שאינם מתברכים משנתם לישראל ולקב"ה לא יתברכו בגללכם.

(דב' עקב ז"יז) לא יהיה מקף כבורר במהות ההויה, האם היא מוחלטת שאין כלל עקרות, או האם היא לא מוחלטת ויש עקרות מה, או שיכול ולדות ופירות.
(דב' עקב ז"יז) לא יהיה בך עקר ועקרה – מרכא תביר מרכא טפחא, תבנית טעמים ובה שני ענינים או הלכות (לימוד א) (דב' עקב ז"יז) לא יהיה בך עקר ועקרה – מרכא תביר מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים, העשויה להתרחב, והשוניים בהלכותיהם או ענינם לנושא. אפשר שהדבר קשור לקיום מלא של המצוות.
(לימוד ב) (דב' עקב ז"יז) בך עקר ועקרה – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים, העשויה להתרחב, ושעל חלקם לא חל (ענין ב) או (הלכה ב). אפשר שהדבר קשור לקיום מלא של המצוות. אם לא מקיימים כל המצוות לא מתקיימות כל הבטחות של "של לא-יהיה בך עקר ועקרה" אלא רק חלקית ובגלל הערבות ההדדית נפגעים גם מקיימי המצוות.

ב"ה טוב טעם ודעת למוטדי (הטו"ס) כי במצוות האמנותי – הטו"ס ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, השט"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אהנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפקא = טרוא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

דברים עקב ח,טז:

[יד] וְרָם לִבְבְּךָ וְשִׁכַחְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִצְרַיִם עֲבָדִים: [טז] הַמְאֲלִיכָה מִן בְּמִדְבַר אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עֲנֶתְךָ וְלִמְעַן נִסְתָּחַךְ לְהִיטְבִיבָהּ בְּאַחֲרֵיתֶיךָ:

(דב' עקב ח,טז) הַמְאֲלִיכָה מִן בְּמִדְבַר – (סלוק) קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, תבנית טעמים לכתחילה ובפועל.

[רבינו בחיי] (דב' עקב ח,טז) וְרָם לִבְבְּךָ וְשִׁכַחְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ. הגאווה סבה להשכיח העיקר, כי מתוך השפע ורבויו השלוה לבו של אדם מתגאה ויצר הרע מתגרה בו ועושה כל חפציו עיקר וחפצי שמים טפלים, ...

[רבינו בחיי] (דב' עקב ח,טז) לְמַעַן עֲנֶתְךָ וְלִמְעַן נִסְתָּחַךְ לְהִיטְבִיבָהּ בְּאַחֲרֵיתֶיךָ: כל ענוי המדבר הטורח הגדול שהיה לישראל בו לא היה אלא להביאם לידי נסיון להרגיל טבעם במדת הבטחון, ולהניסם בלבם אמונת ה' יתברך עד שיחזור להם רגילות העבודה לטבע, ... ומה שקרא הכתוב אכילת המן ענוי ואמר לְמַעַן עֲנֶתְךָ בא ללמד שכל מי שאין מזון לפניו, לזמן מרובה אלא דבר יום ביומו אותה אכילה ענוי היא לו כיון שאינו רואה המזון לפניו, וכן כל מי שאינו רואה מה שאוכל אינו שבע, לכתחילה אכילת המן במדבר נועדה להרגיל טבעם במדת הבטחון

בפועל באה להזכיר בהתמדה שלא יתגאה הישראלי כי הגאווה סיבה להשכיח ה', וב-[לקח טו] השלוה גורמת לידי פקרתו. שכל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו כופר בעיקר.

[בבלי יומא עד,ב] (דב' עקב ח,טז) הַמְאֲלִיכָה מִן בְּמִדְבַר ... לְמַעַן עֲנֶתְךָ, רבי אמי ורבי אסי; חד אמר: אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, וחד אמר: אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל. [בבלי יומא סז,א] על כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון והרי מים. תנא: מעולם לא הוצרך אדם לכך, אלא שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו.

לכתחילה הכינו כי אין דומה מי יש לו מזון (ח,טז) ומים (ח,טז) בסלו למי שאין לו פת בסלו, בפועל תנא: מעולם לא הוצרך אדם לכך

ומכאן לכתחילה – טוב להכין מה שצריך לענין כלשהו, אף ש-בפועל לא בא לשימוש מפני ש- אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו.

[העמק דבר] (דב' עקב ח,ג) אמנם עוד נכלל בזה עוד כונה, דקרבנות נקראו לחם כדכתיב (במ' פי' כה,ב) אֲתִיקְרַבְנֵי לֶחְמֵי לְאִשִּׁי, ונתבאר במקומו שהודיע הקדוש ברוך הוא למשה דמוצא פרנסת ישראל בארץ ישראל בא ע"י זכות קרבנות שהוא עבודה המשביע לחם, והיה דעת ישראל נוטה שבזמן הגלות ואין לנו קרבנות תאבד מישראל תקוה וזכות מיוחדת לפרנסה ח"ו, על כן האכילם (דב' עקב ח,טז) מִן בְּמִדְבַר מ' שנה, כדי שידעו דזה לא בא בזכות קרבנות, שהרי לא היה שום קרבן ממך, כמו בא"י שאב בכורים משבעת המינין לברך מין את מינו, כמבואר בתנחומא פ' תצוה, משא"כ במן, ובוזה ידעו ישראל כי לא על הקרבנות לבד יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה'. לכתחילה מוצא פרנסת ישראל בארץ ישראל בא ע"י זכות קרבנות שהוא עבודה המשביע לחם, בפועל כאשר אין קרבנות, יש ללמוד מן המן כי לא על הקרבנות לבד יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה'

דברים עקב ט,י: וַיִּתֵּן ה' אֱלֹהֵי אֶת־שְׁנֵי לִחוֹת הָאֲבָנִים כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים וַעֲלִיָּהֶם כָּכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהַר מִתְּוֶךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקִּהָל:

(דב' עקב ט,י) וַעֲלִיָּהֶם כָּכָל־הַדְּבָרִים, [ירושלמי חגיגה ז,ב] מציון שבכל אחת משלוש המלים האות הראשונה יתירה. ו' יתירה, כ'

יתירה, ה' יתירה. מיתורים אלו דורש רבוי של ארבעה דברים שעשוי להיות מרומז בטעם רביעי של וַעֲלִיָּהֶם אבל כתובים בירושלמי 6 דברים: מקרא, משנה, תלמוד, מדרש, אגדה, כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. אבל ע"פ דרשות ב- [ירושלמי שקלים] וַעֲלִיָּהֶם – רביעי, בתפקיד ארבע, מתאים לדרשת התנאים שהדברות נכתבו ארבעה פעמים על הלוחות.

(דב' עקב ט,י) דִּבְרָר – תלישא-קטנה ... בְּהַר – תביר, צירוף בין שני טעמים אלו בתפקיד רמז לחישוב חשבוני כלשהו בתוך הכתוב, כגון רמז לדרשת [בעה"ט] וַעֲלִיָּהֶם כָּכָל־הַדְּבָרִים (ג' הכתוב עולה 492) בגימטריא ז"ה תלמו"ד (492) שמתאים לדרשת [ירושלמי שקלים] שהמצוות היו כתובים על הלוחות בין הדברות. [במדבר רבה (וילנא) פרשת קרח פרשה יח] ... הלוחות היו בהן תרי"ג מצות כנגד אותיות מן (שמ' ית' כב, אֶנְגְל' עד (שמ' ית' כיד) אֲשֶׁר לְבָעֵד: לא פחות ולא יותר וכולן נתנו למשה בסניני שבהם חוקים ומשפטים תורה ומשנה תלמוד ואגדה (מלות הפסוק הבא המצוטט במדבר רבה מייצגות ששה סדרי משנה) (ישעיה לג,ו) וַהֲלֵה אֲמוֹנֶת עֲפִיֵד חֶסֶן וְשִׁוְעַת הַקֶּמֶת וְנִעַת יִרְאַת ה' הִיא אוֹצְרוֹ: ס אין בכל המדות גדול מיראה וענוה המשך [במדבר רבה שם] הוא אוסף של חישובים

יראת בגמטריא תרי"א ותורה תרי"א ויראה ותורה עמם הרי תרי"ג, ציצית ת"ר ח' גרורין וה' קשורין הרי תרי"ג שנים למעלה וג' למטה ימי אברהם קע"ה שנה יצחק ק"פ שנה יעקב קמ"ז שנה כשאתה כוללן נמצא ה' מאות שנה ושתי שנים וכן מהלך שמים לארץ כימי השמים על הארץ הוקם על כנגד מאה ברכות שבכל יום היו מתים מישראל מאה אנשים בא דוד ותקן להם מאה ברכות כיון שתקנם נתעצרה המגפה על עולה של תורה ועולה של קצרה (הושע יד) כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו, אמרו ישראל רבש"ע בזמן שבהמ"ק =שבית המקדש= קיים היינו מקריבים קרבן ומתכפר ועכשיו אין בידינו אלא תפלה טו"ב בגימטריא י"ז תפלה י"ט ברכות הוצא משם ברכת המינין שתקנה ביבנה ואת צמח דוד שתקנו אחריו על שום (תהלים כו) בחנני ה' ונסני רובי סימון אומר קח טוב בגימטריא נפ"ש אמרו ישראל כשבית המקדש קיים היינו מקטירים חלבים ואמרינו ומתכפרין ועכשיו הרי חלבנו ודמינו ונפשתינו יחי רצון מלפניך שתהא כפרה עלינו, (הושע יד) ונשלמה פרים שפתינו, (רות ד) ויתן לה' ה' הריון בגימטריא רע"א שיעור מי מקוה ארבעים סאה כל מי באר שכתוב בתורה וכמה ביצים במקוה חמשה אלפים ושבעה מאות וששים כל סאה קמ"ד ביצים חלה מ"ג ביצים וחומש ומנין למקוה שצריך ארבעים סאה (ישעיה ח) מי השלוה ההולכים לאט בגימטריא ארבעים ומפריש חלה צריך שיפריש אחת מארבעים ושלוש וחומש מן התורה למנין חלה אבות מלאכות ארבעים חסר אחת דכתיב אלה הדברים אלה שלשים ושש דברים ב' הדברים ג' הרי מ' חסר אחת (דברים כה) ארבעים יכנו לא יוסיף כנגד ארבעים קללות שנתקללו נחש וחזה ואדם ופחתו חכמים אחת משום לא יוסיף רבו זכויות מליצי טובות ופחתו עונות מוטב שיבאו ב' וידחו אחד ששך בא"ת ב"ש בכל טבאל באלב"ם רמלא (ויקרא טז) בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה בזאת רמז למקדש ראשון שיעמוד ת"י שנה.

(דב' עקב ט,י) אֲשֶׁר דִּבְרָר – מונח תלישא-קטנה, כעין שני טעמי תלישא, אחד מהם בתפקיד מחיצה או חציצה, דבור ה' - מאמר אש - מעין מחיצה, רשות לעצמה, י' טפחים מעל ההר.

ב"ה טוב טעם ודעת לטוב (טו"ל) כי במצוותך האמתית – החלום י"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, החש"ל א – התשפ"ד; תמצית ההשערו: **תאנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאא – טראא – שנוי ו/או רבוי ו/או מפתש; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שמעטת חלק מפרטיה מעין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא וואלא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"פ.

פְּלִיגְתִּי וְכִלְמִפְהָ אֲשֶׁר לֹא כְתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הִנָּתַתְּ תִּכְרַח כִּי יַעֲסֶה ה' עִלְיָךְ, וְלֹא מִפֶּתַח הַשֵּׁר אוּ מִזֶּל כִּי רֵאשׁוֹנוֹת יוֹכִיחוּ (כְּנֵרָאָה כּוּוֹנָתוּ אֵל (כַּחֲסֵ), אֵת פְּלִימְדָנָה מְצָרִים), גם היות החלי ומכה ההם עליך בייחוד ולא על הגוים, יתנו עדיהן כי מה' יצא הדבר כי אין זולתו משגיח בפרטים: עוד יכוין כי הנה הוא יתברך מתנהג ברחמים ומייסר ועולה קו לקו תחלה בידו יתברך כאומרנו **(דב' תבוא כח,נט) והפלא ה' אֵת מִפְתָּחֶךָ שְׂבַחֲהוּ עַל יְדֵי שֵׁם רַחֲמִים לֹא יִבְצֵר רַחֲמִים צֶדֶר רַחֲמִים.** ואם לא ישובו והשיב כם **(כח,ס) אֵת פְּלִימְדָנָה מְצָרִים.**

ע"פ **[אלשיך]** הוי שלושה שלבים בעונשים לשנאי ישראל **(דב' תבוא כח,טא) אֵת פְּלִימְדָנָה מְצָרִים** וביניהם פ"ג (גי' של מחל"ה) או פ"ה (גי' של **(עונש ב)** מדי מצרים וביניהם דבר ושחין **(עונש ג) (דב' תבוא כח,טא) אֵת פְּלִימְדָנָה מְצָרִים** וביניהם פ"ג (גי' של מחל"ה) או פ"ה (גי' של המחל"ה) מדי חלאים **(עונש א)** ו-**(עונש ב)** יהיו שני עדים שיעידו שהעונש השלישי הוא מאת ה'.

(דב' עקב ז,ט) וְכִלְמִינִי – תרסא בתפקיד כעין מחיצה והתרעה, מחיצה במשמע שכחה או התעלמות פרעה ומצרים מה' יתברך, התרעה מה קורה לשוכח את ה' כמו שקרה למצרים.

(דב' עקב ז,ט) מְצָרִים הָרָעִים – קדמא ואזלא מרמז לכלל לשוכח את ה' יתברך והפרטים **(דב' עקב ז,ט) אֲשֶׁר יִדְעָתָּה** – מונח רביע בתפקיד לפחות ארבעה למודים, כאן עשרת מכות מצרים כדרשת **[מדרש הגדול]** בשעה שדן הקדוש ברוך הוא את המצרים, ושלושה שלבי העונשים כדרשת **[אלשיך]**.

על דרך הפירוש של **[אלשיך]** בפרשת התוכחה **(דב' תבוא כח,גה – סא) אפשר** לומר, שהכתוב **(דברים עקב ז,ט) מבטיח** למאמינים בה', שלא יגיעו אליהם שלושה העונשים שבתוכחה. הכתוב **(דב' עקב ז,ט) וְהִסִּיר ה' מִפְּנֵי פְלִימְדָנָה מְצָרִים** הוא כנגד **(עונש ג),** הכתוב **(דב' עקב ז,ט) וְכִלְמִינִי מְצָרִים הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעָתָּה לֹא יִשְׁיֵם בְּךָ** – מסתיים בזקף-קטן בתפקיד שני למודים ו-**(נחלת יעקב)** מציע לומר שאלו כנגד שני העונשים האחרים.

[מדרש הגדול] (דב' עקב ז,ט) לֹא יִשְׁיֵם בְּךָ. יכול יחזור ויקם, ת"ל **(דב' עקב ז,ט) וְנִתְּנָם בְּכָל-שְׁנָאֵיךָ.** וכן הוא אומר, **(ישעיה מג,ד) וְאֶמְנוּ אֲדָם תִּתְּקִיד וְלֹאֲמִים תִּסַּח נִפְשָׁךְ;**

[אלשיך פרשת עקב] וזהו אומרנו **(ז,ט) וְנִתְּנָם** כי מתנה מאתי תחשב לכם מה שיהיו **בְּכָל-שְׁנָאֵיךָ.** והוא, כי יהיו כפרה עליך ע"פ **[אפריון]** שימה היא לפי שעה נתינה היא קיום קבוע.

[אילת השחר] (דב' עקב ז,ט) וְהִסִּיר ה' מִפְּנֵי פְלִימְדָנָה מְצָרִים וגו' **לֹא יִשְׁיֵם בְּךָ** (הלשון והסיר ה' וגו' משמע שיהיו מחלות והקב"ה יסירם, אבל **לֹא יִשְׁיֵם בְּךָ** משמע שלא יהיו כלל, ועי' רמב"ן וספורנו, וברשי' בפרשת בשלח ט"ו כ"ו, אוה"ח) **וְנִתְּנָם בְּכָל-שְׁנָאֵיךָ.** אין הכרח שכל הגוים יחלו במחלות אלו, אלא דבכללות הם יחלו, ובפשטו משמע דמשום שישאל יתברכו הגוים יחלו, וצ"ב למה, ואולי אין הכונה שהעכו"ם יחלו יותר מהמגיע להם, אלא דבזה גופא שישאל לא יחלו במחלות אלו והגוים יחלו, יהא ניכר שישאל מבורכים **(דב' עקב ז,ט) בְּכָל-שְׁנָאֵיךָ** – מקף כבורר בין ממש כל כל הגויים ובין הגויים השונאים, **(דב' עקב ז,ט) בְּכָל-שְׁנָאֵיךָ** – סלוק מגביל שהמחלות יהיו בגויים השונאים לישראל וגם לא יותר מהמגיע להם. **וְנִתְּנָם** – טפחא כשנוי מהטבע של העולם שבכל עם חולים אבל השנוי יהיה שבישראל לא יהיו חולים בתנאי שיקיימו התורה, ואילו הגויים השונאים ימשיכו לחלות במחלות עבר ובכאלו שלא היו בעבר ובהו יהיו כפרה על ישראל.

דברים עקב ז,ט: וְאֶכְלַתְּ אֶת-פְּלִימְדָנָה מְצָרִים אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא-תִחַס עֵינֶיךָ עָלֵיהֶם

וְלֹא תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא לְךָ; ס [מדרש אגדה (בבב)] הקב"ה התיר להם לאכול מה שימצאו משלל שבעה עממים, **(דב' עקב ז,ט) וְאֶכְלַתְּ אֶת-פְּלִימְדָנָה מְצָרִים** – מונח רביע בתפקיד לפחות ארבעה למודים, כאן רמז לשבעה עממים בארץ כנען.

(דב' עקב ז,ט) אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ – קדמא מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני למודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלמודים יוצא מפשט הכתוב, קדמא מהפך פשטא עשוי לרמז ללמוד לכתוב לפניו או מהכתוב לפניו עליו. קדמא עשוי לרמז לתנאי מוקדם, מונח עשוי לרמז ללמודים נוספים בזקף-קטן בתפקיד שתיים, או לאפיון נוסף באחד הלמודים.

[בבלי בבא קמא קיג,ב] (הסברים בסוגריים ע"פ מתיבתא) אמר רב ביבי בר גידל אמר רבי שמעון חסידא: גזל כנעני אסור, אבידתו מותרת (למוצאה ואין צריך להשיבה); גזילו אסור, דאמר רב הונא: מנין לגזל הכנעני שהוא אסור? שנאמר (שם שומרו תורה אז): **(דב' עקב ז,ט) וְאֶכְלַתְּ אֶת-פְּלִימְדָנָה מְצָרִים אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ,** בזמן שהן מסורים בידך (כמשמע מהנאמר **אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ**)

ולא בזמן שאינם מסורים בידך; **אבידתו מותרת,** דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב: מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת? שנאמר (למצות השבת אבידה): **(דב' תצא כב,ג) וְכִן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵבֹת אֲתִיקָה אֲשֶׁר-תֵּאבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצִּאֲתָהּ, לְאֲתִיקָה אֵתהּ מְחֻזָּר, וְאֵי אֵתהּ מְחֻזָּר**

לכנעני. ואימא (ואולי תאמר): הני מילי (אי השבת אבידת גוי) היכא דלא אתי לידיה (שלא באה לידי ישראל שמצאה), דלא מחייב לאהדרורי בתרה (לחזור אחרי הנכרי שאיבד), אבל היכא דאתי לידיה אימא ליהדרה (אבל אם באה לידיו שמא מחויב להשיבה לנכרי המאבד)! אמר רבינא: **וּמִצִּאֲתָהּ, דאתאי לידיה משמע.** (התורה מיעטה את הנכרי מהשבת אבידתו גם כאשר הגיעה האבידה לידי ישראל). (אבל לא בכל אופן הותרה אבידת גוי) תניא, ר' פנחס בן יאיר אומר: במקום שיש חילול השם, אפי' אבידתו אסור (ליטול) כגון שבמקום הרוב הם ישראלים והנכרי יסבור שגנבו ממנו). אמר שמואל: טעותו (של נכרי) מותרת ע"פ **[ראב"ד]** גזילת הגוי מותרת רק בזמן מלחמה, ודעת ה-**[מקנה]** שמותרת גם בשלום כשהם כבושים, וה-**[חזון איש (אהע"ז סי' קמח)]** הוסיף רק כאשר כל האומה כבושה)

(דב' עקב ז,ט) אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ – קדמא מהפך פשטא עשוי לרמז ללמוד לכתוב לפניו, כאן בזמן שהן (שהגויים) מסורים בידך **(דב' עקב ז,ט) וְאֶכְלַתְּ אֶת-פְּלִימְדָנָה מְצָרִים** – מקף אחד בורר בהיתר גזילת גוי רק במלחמה ובין היתר גם בשלום, ולהלכה רק בשעת מלחמה;

מקף אחד בורר בהיתר גזילת גוי רק במלחמה כאשר כל האומה כבושה ובין היתר של גזילת יחיד, ולהלכה רק כאשר כל האומה כבושה **(דב' עקב ז,ט) וְאֶכְלַתְּ אֶת-פְּלִימְדָנָה מְצָרִים** – תנאי מוקדם שאם ישמרו תורה או **(דב' עקב ז,ט) וְאֶכְלַתְּ אֶת-פְּלִימְדָנָה מְצָרִים**

(דב' עקב ז,ט) וְאֶכְלַתְּ אֶת-פְּלִימְדָנָה מְצָרִים – תנאי מוקדם דינא דמלכותא דינא לכן אם קנה את גביית מס המלכות ושלם עליו קודם לגבייה מותר לו לגבות יותר מההיטל של המלכות ואין בכך גזילת הכנעני או הכותי

(דב' תצא כב,ג) וְכִן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵבֹת – מקף בורר באלו נסיבות מחפשים את המאבד הישראלי ובין באלו נסיבות לא מחפשים אחרי המאבד הישראלי. **(דב' תצא כב,ג) וְכִן תַּעֲשֶׂה** – מונח רביע מרמז לפחות ארבעה למודים,

(דב' תצא כב,ג) לְכָל-אֲבֵבֹת אֲתִיקָה אֲשֶׁר-תֵּאבֵד מִמֶּנּוּ – הכתוב מרמז לשתי תבניות טעמים ומוזה לשני ענינים. **(ענין א)** **(דב' תצא כב,ג) לְכָל-אֲבֵבֹת אֲתִיקָה אֲשֶׁר-תֵּאבֵד מִמֶּנּוּ** – מרכא תביר מרכא טפאא בתפקיד קבוצת פרטים, העשויה להתרחב, והקשורים ל-**(ענין ב)** **(א) והחלקים ביניהם או בהלכותיהם לגבי (ענין א), (ענין ב) (דב' תצא כב,ג) אֲתִיקָה אֲשֶׁר-תֵּאבֵד מִמֶּנּוּ** – תביר מרכא טפאא. כעין קבוצת פרטים הקשורים ל-**(ענין ב)** וחלקם ממועטים מ-**(ענין ב)**. השבת אבידה מיישראל המוצא לישראל המאבד. אבל התורה מיעטה את הנכרי מהשבת אבידתו גם כאשר הגיעה האבידה לידי ישראל. ולא כל שכן שלא הגיעה לידי ישראל.

(דב' תצא כב,ג) וּמִצִּאֲתָהּ – אתנח מגביל לענין החזרה לישראל. ולגבי נכרי (אבל לא בכל אופן הותרה אבידת גוי) תניא, ר' פנחס בן יאיר אומר: במקום שיש חילול השם, אפי' אבידתו אסור (ליטול).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טווד"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערו: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך, **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – יוקש; השלישייה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי** – יוצא מהענין; **קדמא וואלא** – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תריסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.13 דברים עקב ז"ב (התשפ"ג)

המשך מהתשע"ב **דברים עקב ז,טז: ואכלת את-פל-העמים אשר ה' אלהיך נתן לך לא-תחוס עינך עליהם**

ולא תעבד את אלהיהם כירמוקש הוא לך: ס

המשך מהתשפ"ב **דב' עקב ז,טז) לא תחוס עינך עליהם**

ולא תעבד את אלהיהם כירמוקש הוא לך: ס

[מדרש הגדול] דב' עקב ז,טז) ואכלת את-פל-העמים. הרי זו מצות עשה לאבד שבעה עממים, ומוזהרין אנו שלא לרחם עליהן

שנאמר **לא-תחוס עינך עליהם.** יכול על חנם, ת"ל **כירמוקש הוא לך.** נוקש אתה בהן ונתקל בטעות שלהן. לכך הכתוב מזהיר **ואכלת את-פל-העמים.**

דב' עקב ז,טז) לא-תחוס עינך עליהם – מקף כבורר בין לא לחוס גם על חנם ובין לא לחוס רק כאשר מהווים מוקש של התבוללות

והליכה בדרכי טעותם בעבודה זרה שלהם.

[ריב"א] ב'ר' מקץ מגז, דב' עקב ז,טז) כירמוקש הוא לך פרש"י וז"ל הרי אלו כי משמשין לשון אשר וכן בכמה מקומות וזה לשון אי שהוא לשון אחד מ'ד' לשונות שכי משמש

דב' עקב ז,טז) כירמוקש – מקף כבורר בין אחת מארבעה לשונות = משמעויות שבהן משמשת מלת "כי", כאן במשמע "אשר", לפי

ההמשך אפשר שמתאים משמע "אלא"

[אדרת אליהו] דב' עקב ז,טז) ואכלת את-פל-העמים. (פי' העמים הקדמונים) הוא ברכה וגם צווי: **ולא תעבד את אלהיהם**

כירמוקש הוא לך. וקשה הלא היא עבירה ולמה אמר **מוקש.** ופירושו מלבד שהיא עבירה אם **תעבד את אלהיהם** כעבור

השפעתם. דע כי גם **מוקש הוא לך** כי הוא השטן הוא יצה"ר הוא מה"מ יורד ומסטיין עולה ומקטרג ויורד עמו בגיהנם ונוקם ממנו:

דב' עקב ז,טז) ולא תעבד את אלהיהם – זקף-קטן כשני למודים (א) עבירה (ב) השפעה רעה המרחיקה את הישראלי מאמונתו

בה', מלמוד התורה, מעם ישראל אורח חייו ותרבותו.

דב' עקב ז,טז) כירמוקש – מקף כבורר במשמעות מלת "מוקש" בין מכשול סביל ובין מכשול פעיל ורבוי פעילותו מרומז בתבנית

הטעמים של **כירמוקש הוא** – מרכא טפחא כקבוצת פרטים הקשורים לנושא כאן של עבודה זרה, הוא השטן הוא יצה"ר הוא מה"מ יורד ומסטיין עולה ומקטרג ויורד עמו בגיהנם ונוקם ממנו

[תולדות יצחק] דב' עקב ז,יב) ... ועוד שאומות העולם אוכלים לחם ובשר ופירות ואתה **ואכלת את-פל-העמים.** ולפי שבשלל העמים

ימצאו פסל ומסכה זהב וכסף, אמר **ולא תעבד את אלהיהם כירמוקש הוא לך.** סלוק מגביל שמותר לקחת משלל עמי כנען גם

זהב וכסף בעבודה זרה שלהם, אבל לאבד צורתם ולהינות מערכן ולא לעבוד בהם עבודה זרה. ע"פ **[ספורנו]** הגבלה לא להתפתות לעבוד אלוהיהם.

[אלשיך פרשת עקב] ... וזהו אומרו **דב' עקב ז,טז) לא-תחוס עינך עליהם** **ולא תעבד את אלהיהם,** כי אם כה תעשה ימצא

כירמוקש הוא – מרכא טפחא כקבוצת פרטים הקשורים לנושא כאן של עבודה זרה, **[אלשיך פרשת עקב] ...** כי הראוי יאמר כי מוקשים

הם לך לשון רבים על **[תה' פט,גא] כלדינים עמים.** וכפי' **[ראב"ע] דב' עקב ז,טז) כירמוקש הוא לך** כל אחד מאלהיהם: לעמים עבודות

זרות שונות, נמצא לא מוקש אחד אלא מוקשים רבים. לכן **[ראב"ע] דב' עקב ז,טז) ואכלת** מצוה הוא לכלותם כאוכל לחם. והעד,

לא-תחוס עינך.

לך מראה עיניך ליכשל בו (היינו בהם לפי ההסבר הקודם) הפך טבע עין האדם להרים מכשול מדרך העם: הישראלי מאמין בה' יתברך

ועבודה זרה היא הפך טבעו. לכן **לך** – סלוק מגביל את ישראל כדי לחזקו שלא יהפך טבעו מעבודת ה'.

דברים עקב יא,ז: וחרה אפי' בכם ועצר את-השמים ולא-יהנה מט'ר ותארמה לא תתן את-יבוליה

ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר ה' נתן לכם:

דב' עקב יא,ז) וחרה אפי' ה' – קדמא ואזלא כעין כלל החרון אף, והפרטים **בכם** – רביע רמז לארבעה למודים

ועוד ארבעה פרטים, כל פרט עם למודיו **[פרט א] ועצר את-השמים** (כגון שלא ירד טל, שלא ישפיע חיות רוחנית) **[פרט ב] ולא-יהנה**

מט'ר **[פרט ג] ותארמה לא תתן את-יבוליה** **[פרט ד] ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה** (ובעקבות כל אחד מהפרטים ביטול ו/או מיעוט תורה, ביטול ו/או עבודה ובו ביטול עבודת המקדש, ביטול ו/או מיעוט גמילות חסדים)

כלל סוגר **אשר ה'** – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, ככלל בתראה מרמז להרחבה בחרון אף, כדוגמת

הפרטים כגון **[מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק ה] רבוי פגעים מעין הפרטים נתן לכם:** - מרכא מרבה סלוק מגביל, בסה"כ

רבוי הרחבות של חרון אף בכלל הסוגר עם הגבלות. כגון הנאמר ב-**[עמוס ד,ז] והמטרתי על-עיר אמת ועל-עיר אמת לא אמטיר סלקה**

אמת מט'ר וסלקה אשר-לא-מטיר עליה תיבש:

[מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פ"ה] שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה הוא היה אומר על ג' דברים העולם

עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים: (טט: על התורה) (מפרט פגעים בעוון ביטול תורה) וכן את מוצא שלא גלו עשרת

השבטים אלא בעון בטול תורה שנאמר (ישעי' ה,ג) לכו גלה עמי ממלידת וגו' לכן (ישעי' ה,כד) לכו פאכל קש לישון אש וגו'. וכן את מוצא

שלא (גלה) [גלון] שבט יהודה ובנימין אלא בעון בטול תורה שנאמר (עמוס ב,ד) זה אמר ה' על-שלישה פשעי יהודה ועל-ארבעה לא

אשיבנו על-מאקם את-תורת ה' וחקיו לא שמו ונתעומו כפי'הם אשר-הלכו אבותם אחריהם: וכן [הוא אומר] (עמוס ב,ה) ושלחתי אש

ביהודה, וכן את מוצא שלא חרבה ירושלים אלא בעון בטול תורה שנאמר (ישעי' מב,כד) מיינתן למשושה למשפה יעקב וגו' [ומפני מה]

(ישעי' מב,כד) ולא-אבו בדרךילוד ולא שמו בעתותיה: [לפיכך] (ישעי' מב,כה) וישפך עליו חמה אפו. וכן את מוצא שלא גלת הארץ אלא

בעון בטול תורה [שנאמר (ירמ' ו,יא) לכן שמעו הגוים ודעי עזה את-אשר-בם: (ירמ' ו,יט) שמעי הארץ הנה אנכי מבאי רעה אליהעם הנה

פרי מחשבותם פי על-דבריל לא הקשיבו ותורתי נמאסו-בה: וכה"א (ירמ' ט,יא) מיהאיש הקטם ויגבו את-אית [וכתיב בתריה] (ירמ' ט,יב)

ויאמר ה' על-עונכם את-תורת:]

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק; ממעט, לא ממש; **טפאא = טרוא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפאא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפאא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפאא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפאא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקא-קטן ... זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישייה: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

ה'ן' (שבת ל"א ב'):

תו"ת יד' והיו הכונה הן יראת ה', יחידה היא היראה בעולם. וי"ל הבאור ע"פ הדרשה לדעיל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, והיינו שהבחירה ביראת ה' נמסרה אך ורק להאדם, ועל זה אמר שאין לו להקב"ה בעולם מה שהוציא מרשותו ומסר כולו לרשות האדם כי מדת יראת ה', דמי שיש בו תורה ואין בו יראת שמים מוטב שלא היה בו גם תורה, וכן בכל מעשה המצות כשעושין אותן בלא יראת שמים מוטב שלא נעשו, וזהו שאין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד, ר"ל שכל הנעשה לכבודו יתברך יהיו נעשים רק ביראת ה', ויתפרש לפי"ז הפסוק **מִהַ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם-לְיִרְאָה**, כלומר בכל מה שהיה שואל מעמך היינו בכל המצות ומע"ט שאתה עושה תעשה כי אם ביראת ה'.

(דב' עקב י"ב) כִּי אִם-לְיִרְאָה – מקף כבורר בין האם הש"י מבקש ממך היראה ועוד משהו ובין שאין הש"י מבקש ממך רק היראה

(דב' עקב י"ב) כִּי אִם-לְיִרְאָה – מקף כבורר בין עשיית מצוות ומעשים טובים בלי יראת ה' ובין עשייתם ביראת ה' כי ממנו הצוויו.

(דב' עקב י"ב) אֶת-ה' – מקף כבורר בין האם היראה היא רק של ה' ובין שהיראה היא גם מתלמידי חכמים המדריכים את העם בדרכי ה'.

(דב' עקב י"ב) אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ – קדמא ואזלא, בתפקיד כלל המלמד על סדר הדבקות בה'. הפרטים בלשון **[תניא לאדמור הזקן]**

החל בכנף-לְיִרְאָה אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַבֵּת בְּקַל-דְּרָכֶיךָ וְאֵזְרֶיךָ שְׁנֵי וְלִאֲחֶזְקָה אֹתוֹ וְהוֹצֵאָה מֵאוֹחֶיךָ וְלַעֲבֹד אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ

בְּקַל-לִבְבְּךָ וּבְקַל-נַפְשְׁךָ : **(דב' עקב י"ג) לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת ה' וְאֶת-חֻקֵּי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְטוֹב לְךָ** :

וְעוֹד (דב' עקב י"ב) אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ – קדמא ואזלא ... **(דב' עקב י"ג) לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת ה'** – גרשיים מהפך פשטא זקא-קטן, שכשהיא לעצמה תפקידה כעין יצא מהכלל להקל ולא להחמיר. כמסקנה מסוף פרשת בהעלותך מעונשה של מרים להיסגר רק שבעה ימים

מהכעסת ה' כמו מהכעסת אביה ולא שבועיים, כאשר שתי תבניות אלו ברצף הן בתפקיד כעין דיו לבא מן הדין (במצוות לא תעשה **דב' עקב י"ג) לְשֹׁמֵר**) להיות כנידון (במצוות עשה של תשובה **דב' עקב י"ב) וְעֵתָה**) מה בעל התשובה מקבל שכר אז לא כל שכן שמי שלא

עבר על לא תעשה ואפילו לא ברח ממקום העבירה אלא ישב ולא עשה יקבל שכר. אפשר שזה קל וחומר גם בלי דיו. מה בעל התשובה מקבל שכר אז קל וחומר שמי שלא עבר על לא תעשה ואפילו לא ברח ממקום העבירה אלא ישב ולא עשה יקבל שכר.

הסבר (דב' עקב י"ב) בְּקַל-לִבְבְּךָ –

[חפץ חיים - שמירת הלשון חלק ב פרק ב] וזהו שכתוב **(במ' שלח טו,מ) (פר' ציצית) לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְנַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹת וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים**

לְאֱלֹהֵיכֶם: והנה לכאורה מה שאמרה התורה **לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְנַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹת** הוא מיותר, שהרי כתוב מקודם **(במ' שלח טו,לט) וְזָכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת** וְזָדוּ וְנַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, והיה לו לכתוב שם **(במ' שלח טו,מ) וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם**. אלא הכתוב מרמז לנו עוד ענין נחוץ

מאוד, שאימתי מועילין המצוות כל כך שעל ידם יהיה האדם קדוש לה', כשהוא זהיר מלתור אחרי מחשבת הלב וראיית עיניו. והנה אחז"ל על הפסוק הזה, **(במ' שלח טו,לט) וְאֶת-חֻקֵּי אֲשֶׁר לְבַבְכֶם** זו מינות, **(במ' שלח טו,לט) וְאֶת-רֵי עֵינֵיכֶם** זו זנות. וכתב החינוך **שבכלל מינות הוא כל מחשבות שהם היפך דעת התורה**, ובכלל זנות הוא מי שהוא רודף אחר תאות העולם עי"ש.

(דב' וא' ו,ה) בְּקַל-לִבְבְּךָ פרשת שמע **(דב' עקב י"ב) בְּקַל-לִבְבְּךָ** – מקף כבורר (א) בפרשת שמע בורר בין אהבת ה' ביצר טוב בלבד ובין אהבת ה' בשני יצריך ביצר טוב וביצר רע (ב) בפרשת ציצית בורר בין עשיית מצוות ה' עם מחשבות זרות ובין זהיר מלתור אחרי

מחשבת הלב, וכתב החינוך **שבכלל מינות הוא כל מחשבות שהם היפך דעת התורה** בכלל זה מחשבת עבודה זרה.

(דב' עקב י"ב) בְּקַל-לִבְבְּךָ – טפאא ללא מרכא לפניה, בתפקיד שנוי חשיבה בפרשת שמע רתימת היצר הרע לאהבת ה' בפרשת ציצית הסרת מחשבות זרות שהן היפך דעת התורה

הסבר (דב' עקב י"ב) וּבְקַל-נַפְשְׁךָ – סלוק, בתפקיד הגבלה

[תוספתא ברכות (ליברמן) פ"ו,ה"ז] ר' מאיר או' הרי הוא או' **(דב' וא' ו,ה) וְאֶתְּחַבֵּת אֶת יְדֵיךָ לְבַבְּךָ** בשני יצריך ביצר טוב וביצר רע **וּבְקַל-נַפְשְׁךָ** ואפי' הוא נוטל את נפשך וכן הוא או' **(תה' מד,כג) כִּי-עֲלֶיךָ תִּתְּנֶנּוּ כְלֵי-הַגֹּיִם** (טט: ולא מזכיר **וּבְקַל-מֵאֲדָרְךָ**): דבר אחר

וּבְקַל-נַפְשְׁךָ בכל נפש ונפש שברא בך שנו' **(תה' קיט,קעה) תְּחַרְצֵנִי אֱלֹהֵי אֲבֹתַי וְתִקַּלְנִי וְגו'** ואו' **(תה' לה,י) קַל-עֲצוּמוֹתַי וְתִקַּלְנִי וְגו'** **לְמַדָּה מִי לְמַדָּה בֶן עֲזִי** או' (טט: כגון) **(דב' וא' ו,ה) וּבְקַל-נַפְשְׁךָ** תן נפשך על המצוות. (טט: אבל לא על) יש דברים שהן תפילת תיפלה כיצד כנס מאה כורין אמ' יהי רצון שיהיו מאתים כנס מאה חביות אמ' יהי רצון שיהיו מאתים הרי זו תפלת שוא (טט: עד כאן ההגבלה) אבל מתפלל הוא שתכניס בהן ברכה ואל תכניס בהן מאירה.

(דב' וא' ו,ה) וּבְקַל-נַפְשְׁךָ בפרשת שמע טעם מקף בורר בין תפילה לכל ענין ובין תפילה שלא תהיה לתפילת שווא.

(דב' עקב י"ב) וּבְקַל-נַפְשְׁךָ – בפרשת עקב טעם סלוק מגביל שלא להתפלל תפילת שווא.

אפשר שהפסוק הבא חוזר וכולל כי יראת ה' ביטויה העיקרי בשמירת מצוות הלא-תעשה. והתבה **(דב' עקב י"ג) לְשֹׁמֵר** מתיחסת למצוות לא תעשה.